alexandria • esopia

„Și merseră până la un munte mare și zise Alexandru să puie tabăra acolo să se odihnească oștile. Și făcură palangă de cătră munte. În ziua aceea, zise Alexandru să se gătească oștile de război, iar el cu pîlcul lui se duse la pădure, și văzu un om sălbatic care sta semeț și nu fugea. Alexandru porunci de-l loviră doi călăreți cu sulițele. El începu a zbiera tare, și îndată ieșiră oameni sălbatici ca frunza și ca iarba, toți cu pietre și cu lemne, și deteră prin oaste foarte tare. Alexandru fugi din pădure afară, și ieșiră sălbaticii la cîmp, iară Antion îî luă cu oastea de cătră pădure, iară sălbaticii sfîrșiră lemnele și pietrele, și-i tăie oastea cumpliț, de zăceau ca snopii. Și aveau năravcă dacă se vedeau crunți, se mîncau unul pe altul. Alexandru îî birui și pieriră din ei o sută de mii, iară de-ai lui Alexandru cincisprezece mii..."

Alexandria (*cap. Despre multe ținuturi minunate*)

biblioteca bpt pentru toți
Lei 4
editura pentru literatură

16

alexandria • esopia

alexandria • esopia

biblioteca bpt pentru toți

biblioteca bpt pentru toți
cărți populare

Clubul cărții digitale

Ilustrația copertei: *Ecaterina Draganovici*

alexandria • esopia

cărți populare

TEXT REVĂZUT DE
MIHAIL SADOVEANU

PREFAȚĂ DE
I. C. CHIȚIMIA

1966

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Ediția a II-a
Ediția de față este reprodusă după: *Alexandria — Esopia*, E.S.P.L.A, 1956, „Biblioteca țăranului muncitor".

PREFAȚĂ

Dintre cărțile populare, *Alexandria* și *Esopia* s-au bucurat de cea mai mare răspîndire în lume, fiind difuzate în sute și mii de ediții diverse, în literatura celor mai multe popoare, mai cu seamă europene. Pe deasupra, mereu se descopăr vechi manuscrise, prelucrări și adaptări în proză și versuri, se fac studii și se dovedește circulația neobișnuită pe care au avut-o aceste scrieri.[1]

Firește, fiecare dintre cele două cărți populare a plecat inițial de la un prototip, dar acesta nu s-a păstrat niciodată în forma dintîi, ci a suferit diferite schimbări, potrivite cu locul și epoca în care cartea a pătruns într-o literatură, sau cu condeiul sub care a intrat în redacție. De aceea, ca multe alte cărți populare, *Alexandria* și *Esopia* s-au regenerat continuu pe unde au mers, au devenit vii și au fost receptate de masele de cititori nu ca niște cărți venite din afară, ci ca scrieri de veacuri întregi ale pămîntului local. În felul acesta au fost simțite

[1] Vezi, spre pildă, noi și interesante ediții străine de texte vechi, însoțite de studii și comentarii : *Alexandria*, ediție de Václav Vážný, Praga, 1963, 256 p. ; *Александрия ,роман об Александре Македонском по русской рукописи XV века*, ediție și studii de M. N. Botvinnik, I. S. Lurie, O. V. Tvorogov, Moscova, 1965, 270 p., pe lîngă noi studii și ediții române, polone, germane etc.

ca scrieri naționale și s-au integrat patrimoniului literar național.

Actele și cuceririle lui Alexandru cel Mare, din secolul al IV-lea î.e.n., au uimit lumea întreagă, au început să fie povestite oral, au intrat progresiv în legendă și fantezia omenească le-a nimbat mai departe cu elemente de basm. În acest fond mitic și legendar, au fost turnate apoi în scris în lumea greacă, de unde ulterior scrierea a iradiat, mai ales în evul mediu, în toate direcțiile, în Europa apuseană prin limba latină și în cea răsăriteană prin limba greacă și slavonă. *Alexandria* avea să satisfacă toate gusturile. În secolul al XII-lea trei poeți francezi, Lambert le Tort de Chateaudun, Alexandre de Bernay și Pierre de Saint-Cloud au transpus-o în frumoase versuri franceze de douăsprezece silabe (de atunci versului i se spune „alexandrin"). Pe la începutul veacului al XIV-lea, pe coasta dalmatină s-a făcut o adaptare din latinește în limba slavonă de redacție sîrbo-croată, din care acest „roman" popular s-a transpus în românește, probabil spre sfîrșitul secolului al XVI-lea, astăzi fiind cunoscută o copie transilvăneană din anul 1620, păstrată în *Codex Neagoeanus* (ms. *3821* din Biblioteca Academiei Române), la un loc cu alte vechi texte populare, „descoperite" de-abia în 1860 de profesorul de liceu Ștefan Neagoe (de unde și numele codicelui) în „averea" tatălui său, originar din Transilvania (vezi *Columna lui Traian*, 1883, p. 324). Oamenii din popor au păstrat cu sfințenie, veacuri întregi, „comorile" de literatură pe care le simțeau ale lor și pe care numai cercetările moderne au reușit să le valorifice cum se cuvine.

Această veche *Alexandrie* a însemnat începutul unui lanț întreg de *Alixăndrii*, cîte s-au găsit pînă acum sub formă de manuscrise și de tipărituri. În 1794, la „Sibii", Simeon Pantea din „Selceaua de Sus" a pus banii, iar Petru Bart, harnic tipograf, a scos de sub teasc întîia oară o *Alexandrie* tipărită, pregătită de Dimitrie Ierco-

vîci, cu titlul *Istoria a Alexandrului celui Mare din Machedonia și a lui Darie din Persida împăraților*. Această tipăritură a deschis drumul șirului de ediții, care s-au efectuat la scurte intervale de timp: 1796, 1809, 1810, 1824, 1852, 1857 etc. pînă la cea de față, sub titlul *Istoria marelui împărat Alexandru Macedon, în vremea cînd era cursul lumii 5250 de ani*, ieșită din măiestria de condei a lui M. Sadoveanu și publicată în dese rînduri: 1909, 1910, 1911, 1920, 1923..., 1956, 1960.

Între timp, fiecare popor „și-a însușit" o „Alexandrie" a lui, în spiritul culturii și civilizației locale. De pildă, pe baza unei versiuni versificate în latinește, la sfîrșitul sec. al XII-lea, de Philippus Gualtherus de Castellione[1], Ulrich von Eschenbach a realizat un poem în limba germană către sfîrșitul sec. al XIII[2], iar ceva mai tîrziu, la îngemănarea secolelor XIII și XIV, un autor anonim ceh, avînd în față cele două opere în versuri, precum și altele în proză, a alcătuit un poem în limba cehă[3]. Plecîndu-se de la versiunile latină, franceză și germană, au apărut noi prelucrări în limbile spaniolă, engleză, norvegiană etc.[4] Alexandru cel Mare a devenit idealul feudalilor și „cavalerilor" medievali, iar cartea populară despre el s-a cristalizat, în Occident, sub forma poemului cavaleresc al vremii („chanson de geste"), destinat „po-

[1] Philippus Gualtherus al Insulis, dictus de Castellione, *Alexandreis*, ediție de F.A.W. Mueldener, Leipzig, 1863.

[2] Ulrich von Eschenbach, *Alexander*, ediție de Wendelin Toischer, Tübingen, 1888.

[3] Reinhold Trautmann, *Die alttschechische Alexandreis*, Heidelberg, 1916 (ediție pe baza tuturor fragmentelor descoperite și publicate pînă aci). Noi fragmente și ediție nouă de Václav Vážný: *Alexandreida*, Praga, 1963, 256 p. Vezi și H. H. Bielfeldt, *Die Quellen der alttschechischen Alexandreis*, Berlin, 1951, 204 p.

[4] Direct din versiunea greacă *Alexandria* a pătruns și în literaturile popoarelor orientale: persană, arabă, siriacă (cf. E.A. Budge, *The history of the Alexander the Great, being the Syriac version*, Cambridge, 1889).

zei" eroului și societății de curte, spre deosebire de *Alexandriile* în proză, pentru plebe, cu circulație generală, dar mai ales în sud-estul Europei și în Orientul Apropiat. Fiecare lume și fiecare zonă cu cromatica ei literară !

Esopia a luat naștere tot în antichitate și în lumea greacă. Esop a fost, după toate probabilitățile, nu un scriitor, ci un povestitor. A trăit, se pare, prin sec. al VI-lea î.e.n., cunoștea și spunea povești cu animale (pilde) și snoave ; înțelept și totodată mucalit, juca farse „stăpînitorilor" și celor ce se considerau cu minte multă. Dacă poemele homerice însăși se bazează, într-o măsură, pe un fond folcloric sau semifolcloric, rezultat din circulația lor orală în cîntecele aezilor și în recitările rapsozilor antici, cu atît mai mult fondul pildelor lui Esop este de proveniență folclorică, în colecțiile esopice, realizate de fapt după moartea lui Esop, intrînd fabule din literatura indică, mult mai vechi decît existența probabilă a lui Esop, precum și altele care au luat naștere ori s-au adăugat din folclor în urma vieții sale, în evul mediu și chiar mai tîrziu. Esop, maestrul narațiunii fabuliste și al „șotiilor" populare, a devenit un simbol al fabulei, fiind confundat ulterior cu creatorul ei, cînd în realitate nu fusese decît un colportor de mare talent al unei specii populare mult răspîndite în antichitate. Adunate pentru prima dată prin anul 300 î.e.n. de Demetrios din Faler, fabulele lui Esop au intrat de aci înainte, în mare măsură, în rîndul „cărților populare", scriitorii antici și de mai tîrziu recopiindu-le, prelucrîndu-le stilistic, în proză sau în versuri, adăugînd altele din fondul folcloric. Astfel, scriitorul latin Phaedrus (sec. I e.n.) a versificat magistral un număr de 92 din fabulele esopice sub titlul *Aesopi Fabulae*, alt scriitor latin, Avianus (sec.

IV e.n.), a versificat 42 de fabule esopice[1], iar scriitorul grec Babrios a turnat în excelente versuri grecești un număr de 140 de fabule esopice.[2] În aceste opere, în primul rînd era prezent Esop, autorii lor considerîndu-se ca simpli „îngrijitori" și transmițători ai unor bunuri literare care nu le aparțineau. Mai tîrziu însă, în timpul evului mediu și al Renașterii, cînd se definește mai bine caracterul popular al unor cărți, pildele lui Esop au revenit la matca lor primară și, din culegeri grecești și latinești, apoi slavone, au început să împînzească literaturile naționale în forme noi.

Între timp însă, figura lui Esop a devenit un mit. Întîmplările și peripețiile vieții lui, la un loc cu diverse legende, s-au adunat cu vremea la proporțiile unui roman biografic, care a și luat naștere cu începutul, întîi în limba greacă, de prin secolul al IV-lea al erei noastre încoace, încît prin secolul al XIV-lea devenise o scriere populară, iar în secolul următor umanistul italian Ranuccio d'Arezzo („Rimicius") a făcut o transpunere în latinește, tipărită de Steinhoevel la Augsburg (1477—1478)[3], ca introducere la colecția de fabule în proză și ea tot în limba latină.[4] Așadar, *Pildele* și *Viața* lui Esop, multă vreme cu circulație separată, au fost reunite în evul mediu în corp comun și au continuat să străbată lumea și sub această nouă ipostază. Traduceri și prelucrări din surse diferite, ediții peste ediții, s-au efectuat în majoritatea literatu-

[1] Leopold Hervieux, *Les fabulistes latins depuis le siècle d'Auguste jusqu'à la fin du moyen âge*, ed. II, 5 vol., Paris, 1883—1898.

[2] Babrius, *Fabulae Aesopicae*, ediția de O. Crusius, Leipzig, 1897. Vezi Babrius, *Fables*, ediție de Maurice Croiset, Paris, 1890, 224 p. (fabulele în limba greacă).

[3] Steinhoevel adaugă și traducerea în germană a *Vieții lui Esop*.

[4] În 1479, Buonaccorsi („Bonus Accursius") tipărește la Milano o împerechere similară a vieții și pildelor lui Esop, dar a versiunilor grecești.

rilor naţionale, începînd cu *Isopet*-urile franceze, pe care se bazează însuşi *Le roman de Renart* [1]. Literatura cehă cunoaşte o *Esopie* tipărită la 1488, în Polonia a apărut o *Esopie* în 1522 (versificată), în Germania, în 1534, un număr de fabule în prelucrarea versificată a lui Erasmus Alberus [2], altele ivindu-se mai tîrziu, la alte popoare. Investigaţiile bibliografice arată că de-a lungul vremii, dintre toate cărţile populare, *Esopia* a avut cele mai multe copii-manuscrise şi tipărituri.

În literatura română *Esopia* a fost adaptată probabil începînd de pe la sfîrşitul secolului al XVII-lea. Costea Dascălul din Şcheii Braşovului, harnic şi iscusit scriitor de cărţi populare, ne-a lăsat o copie a *Vieţii lui Esop (Istoria lui Isop)* din 1703, care reprezintă o traducere din greceşte. În schimb, alt dascăl, Petre Dascălul, a pus pe hîrtie, dintr-o traducere mai veche, *Pildele lui Isop cu toate jiganiile* (1717). Unele manuscrise au, deci, numai *Viaţa*, altele numai *Fabulele* lui Esop, iar un număr dintre ele au la un loc *Viaţa şi fabulele*. Numărul acestor manuscrise cunoscute azi, reprezentînd diverse traduceri, este destul de mare, dar cîte nu vor fi care n-au ajuns pînă la noi, dacă şi cărţile s-au irosit şi nu mai avem azi decît copii fotografice din unele vechi tipărituri.

Tot Petru Bart a tipărit la Sibiu şi *Esopia* (1795), la un an după ce scosese *Alexandria*. De acum înainte cele două frumoase cărţi populare au avut o soartă unită în literatura românească. Tipăritura lui Petru Bart cu titlul *Viaţa şi pildele preaînţeleptului Esop*, din care nu mai cunoaştem azi decît o fotocopie, a fost punctul de plecare pentru un mare număr de ediţii (uneori traduceri noi), care s-au efectuat în tot cursul sec. al XIX-lea;

[1] Cf. Leopold Sudre, *Les sorces du „Roman de Renart"*, Paris, 1893.

[2] În 1548, Burkhard Waldis dă în germană *Viaţa* prescurtată şi 400 de fabule, tot în versuri.

1802, 1807 (azi numai fotocopie)[1], 1812, 1816, 1834, 1843, 1856, 1858 etc. Adesea, același tipograf publică în aceeași vreme atît *Alexandria*, cît și *Esopia*.[2] Înfrățirea celor două cărți continuă și în redacția lui M. Sadoveanu, care, alături de *Alexandria*, tipărită la București în 1909, publică, în același an 1909, la Fălticeni, *Esopia*[3], cu noi ediții ulterioare aproape concomitent cu cele ale *Alexandriei*: 1913, 1920, 1923..., 1956, 1960.[4] Din 1956 *Alexandria* și *Esopia*, în redacția lui M. Sadoveanu, au apărut unite într-un volum, ca și ediția prezentă, devenind parcă în literatura românească mai strîns legate una de alta. De fapt, ambele texte Sadoveanu descind, printr-un lung șir de ediții intermediare, din tipăriturile lui Petru Bart, de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea. Sînt cele mai îndelungate și frumoase punți de legătură din întreaga noastră cultură, care tind să strîngă sub arcul lor aproape două veacuri de tradiție și ecou literar. Comparate în șirul lor lung de ediții, se observă că cele două cărți, de altfel ca și altele, au o continuitate de expresie („modelările" sînt de multe ori imperceptibile), și se citesc și azi cu încîntare de mic și mare, dau destindere și satisfacție intelectuală și biruie multe opere moderne și ultramoderne cu scris chinuit și îngăimat. Care este secretul vieții lungi a unor opere, considerate simple și numai pentru plebe?

[1] N. Cartojan este ultimul cercetător care a mai avut în mînă cîte un exemplar din cele două tipărituri azi de negăsit: 1795 și 1807 (Cf. N. Cartojan, *Cărțile populare în literatura românească*, vol. II, București, 1938, pp. 266—267).

[2] I. Romanov, bunăoară, tipărește în 1857 *Alexandria*, iar în 1858 *Esopia*.

[3] *Esopia sau viața și pildele preaînțeleptului Esop*, ediție revăzută și îngrijită de Mihail Sadoveanu, Fălticeni, 1909, 171 p.

[4] Este posibil ca unele ediții din redacția Sadoveanu să nu fi fost păstrate și nici înregistrate bibliografic pe parcurs, literatura aceasta „pentru popor" și frecvența „cărților" ei nefiind luate în considerație prea mult, într-o anumită vreme.

Popoarele au adaptat cărțile populare în spiritul celei mai autentice și specifice tradiții locale. Dacă *Alexandria* și *Esopia* au intrat în Occident, în bună parte, în atmosfera de curte feudală, care cultiva cavalerismul și poemul trubadureșc, cu limbaj adeseori livresc, destinate pe de-a-ntregul maselor populare în țările din Orient, ele, ca și alte cărți, s-au înveșmîntat în limbajul viu și expresiv al acestor mase și s-au integrat poveștii tipic populare, în care expresia nu este „căutată" sau „inventată", ci este luată din comoara de veacuri a folclorului. Trăinicia frumuseții lor a rezultat, deci, dintr-un suport literar secular, neschimbat de fiecare condei în parte. Comparația între diferitele versiuni din literatura universală duce la această indiscutabilă concluzie.

De exemplu, versiunile occidentale nu cunosc o scrisoare a Olimpiadei către fiul său Alexandru cel Mare, dar ea apare în versiunile sud-est europene, sîrbească și românească, însă și aci în tonalități diferite.[1] În *Alexandria* lui Petru Bart din 1795, Olimpiada este, în vorba ei, nu o împărătească, ci o biată țărancă română, care scrie îndurerată, în lirism de doină, fiului ei, parcă plecat cătană : *„și să știi, fătul meu, că de cînd s-au despărțit maica ta de la tine, de atuncea s-au învrăjbit sufletul meu cu inima mea, și eu nu-i poci împăca, ci numai cu lacrămile, eu, maica ta, mă mîngîi. Și le vărs ziua și noaptea, și eu cuget : vedea-te-voi sau nu te voi mai vedea ?! Ci mă bat cu cugetele ca corabiile cu valurile mării ! Și eu n-am pe nimenea în lume, fără numai pe tine. Ci mă rog, dragul maicăi, și te jur, pentru Dumnezeu și pentru țîța de la mine care ai supt, să-mi trimiți carte : au tu să vii la mine, au eu să vin la tine[...], că*

[1] De altfel, între versiunile sîrbească și românească există și diferențe mai adînci, pînă la înlocuiri de legende populare (Cf. I. C. Chițimia, *Romane populare românești pătrunse prin filieră slavă : Alexandria*, în „Romanslavica", XIII, 1966).

nici te-am văzut, nici te-am auzit, de sînt douăzeci și cinci de ani. Ci eu voi să te văz ci să moriu!"

Există în această scrisoare simplitate și poezie, care nu stă în „scălîmbăieri" de verb, ci în exprimarea fără „zorzoane inutile" a sentimentelor și gîndurilor. Asemenea scris își păstrează viul omenesc peste veacuri și nu este de mirare că în ediţiile care au urmat lui Petru Bart, pînă la cea a lui M. Sadoveanu, nimeni n-a găsit necesar să schimbe în scrisoare topica frazei și expresia poetică. Iar dacă atragem atenţia că însăși prima redacţie românească a *Alexandriei*, păstrată în copia din 1620, conţine aceeași scrisoare, în aceeași inflexiune de slove (ici și colo cu o aromă și mai dulce), precum și întreaga conformaţie a cărţii, înseamnă că puntea tradiţiei de expresie artistică, în ce privește *Alexandria*, se întinde nu peste două sute de ani, ci peste mai bine de trei veacuri și jumătate. Aci stă și explicaţia că M. Sadoveanu a ţinut să redediteze în vremuri moderne atît *Alexandria*, cît și *Esopia*, care, de asemenea, are o continuitate de artă literară populară de nedezminţit, nefiind cazul a dovedi acest lucru aici.

M. Sadoveanu, mai mult decît mulţi alţi scriitori, a avut simţul valorilor poetice populare. De aceea i-a descoperit pe Neculce și Creangă înaintași ai săi, de aceea a umblat după *Mioriţa* prin ţară (a publicat o frumoasă variantă) și i-a ridicat un monument în *Baltagul*, de aceea scrisul său în general este prin excelenţă de limbaj folcloric. Cînd în 1909 a pus sub tease *Alexandria* și *Esopia*, cu mici „revizuiri" personale, M. Sadoveanu nu s-a gîndit să facă numai operă de culturalizare, ci și să perpetueze valori artistice populare, pe care, de-a lungul timpului, nu le-au putut și nu le pot lua „puhoaiele" la vale să le înece în marea „maculaturii". Sadoveanu a avut viziunea trăiniciei „geniului popular" literar, ca unul care era legat atavic de mădularele lui, și l-a preţuit

întotdeauna fără rezerve. Ediția prezentă este o cinstire atît a lui, cît și a poporului din care face parte.

Adresată mulțimii cititorilor, lor li se cuvine, de asemenea, prețuire, pentru că ei au făcut și fac, în primul rînd, să trăiască lung cărțile bune și să moară repede cele proaste. Și ca să li se arate respectul, pe care-l merită ori de cîte ori se pune sub tipar o carte frumoasă, de peste veacuri, ca o tradiție îndelungată de cultură, poate fi chemat glasul lui Miron Costin, care le dorea, cu dragoste de om înțelept și cult, *„să aibă vreme și cu cetitul cărților a face iscusită zăbavă, că nu este alta și mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă, decît cetitul cărților"*.

I.C.C.

ISTORIA MARELUI ÎMPĂRAT ALEXANDRU MACEDON, ÎN VREMEA CÎND ERA CURSUL LUMII 5250 DE ANI

DESPRE NETINAV-ÎMPĂRATUL

Împărăţea la răsărit în India marele Por-împărat, şi la amiazăzi domnea peste Persia marele Darie-împărat, iară Merliche-împărat stăpînea Rîmul şi tot Apusul cu toţi craii ; şi la Macedonia era Filip-craiul. Iară peste Eghipet împărăţea Netinav-împărat, carele era filosof mare, şi fermecător şi cetitor de stele, şi era atît de măiestru cît lua bunătăţile şi dulceaţa de la patru ţări, adică : grîul, vinul, untul şi mierea. Şi era ţara lui toată sănătoasă şi plină de toată dulceaţa lumii ; iar în ţările altora era tot foamete şi boale grele ; cine mergea asupra lui Netinav nu-l putea bate, că făcea farmece, şi bătea oştile, de fugeau şi se risipeau şi nu ştiau ce să facă ; şi pe el nimenea nu-l putea birui.

Atunci se adunară acei patru crai la craiul avarilor, la un scaun şi se sfătuiră zicînd :

— Ce să facem noi cu Netinav, împăratul Eghipetului ? Că iată cum ne sărăceşte ţările şi noi nu putem să ne batem cu el, de farmecele lui !

Şi aşa scriseră ei carte la Darie-împărat peste perşi, astfel :

„Scriem noi patru crai : craiul avarilar, craiul arapilor, împăratul cazîlvaşilor şi craiul etiopilor,

la marele împărat Darie al Persiei, ca la un Dumnezeu al Dumnezeilor și împăratul împăraților. Aceasta-ți dăm de știre împărăției-tale că este un împărat la Eghipet, anume Netinav, carele atîta de fermecător este, încît ne-a luat toate bunătățile noastre; și el la oaste nu mai merge, ci-și mînă numai oștile sale, și bat oștile lui pe toate oștile noastre. Te rugăm cu capetele plecate pînă la pămînt să ne dai oastea ta întru putere, ca să-l scoatem din țara Eghipetului și să pui, împărăția-ta, împărat de la tine, că el este sterp și fii nu are, și noi ai tăi să fim."

Darie-împărat, cetind cartea, se miră de Netinav și, milostivindu-se la cererea împăraților, strînse oaste mare. Și se sculă însuși Darie-împărat cu puterea lui și porni asupra lui Netinav la Eghipet, trimeținînd solul său la cei patru crai ca să le spuie că el a plecat asupra lui Netinav. Iar ei, văzînd pe sol, s-au închinat la mila lui Darie-împărat. Și mergînd asupra lui Netinav cu toții, se apropiară de țara Eghipetului; și văzură boierii lui Netinav, și alergă un boier anume Verveliș la Netinav și zise:

— O, Netinave-împărate! Să știi că astăzi dai zile multe pentru puține, că astăzi, iată, marele împărat Darie cu toată oastea lui a venit la hotarul țării noastre.

Netinav zise:

— O, dragul meu Verveliș! nu bat oameni mulți războaiele, ci vitejii cei buni; că sînt viteji între viteji, ca și cai între cai; iară tu te-ai speriat, ci nu te teme. Mergi la hotar și ține straja acolo, și la mine trimete glas, că eu voi repezi cărți pe la

boieri, să se gătească de oaste şi să se strîngă la Eghipet.

Şi după aceasta, se duse Verveliş înapoi cu straja, iară Netinav făcu nişte vrăjitorii, că topi ceară şi o vărsă într-o tipsie de aur, şi făcu oşti de ceară ; şi văzu Netinav oastea lui spartă, şi văzu pe Dumnezeul Perşilor în Eghipet. Şi zise Netinav :

— O, vai de tine, Eghipete ! În mulţi ani te veselişi şi bine petrecuşi cu împăratul Netinav, ci de astăzi fi-veţi robi perşilor lui Darie.

Şi plînse Netinav-împărat şi scrise carte :

„Scriu vouă, egiptenilor, că nu putui răbda să văd amarul vostru. Ci mă dusei de la voi bătrîn, şi mă voi întoarce tînăr de treizeci de ani şi scoate-vă-voi din mîna lui Darie-împărat.“ Şi zise :

— Vai de acela care nădăjduieşte spre vrăjitori : ca şi acela ce se razimă de umbră, şi cînd gîndeşte să se odihnească, cade jos.

Şi puse stema în pat şi cartea pe masă, şi chemă pe bărbierul lui, şi-i rase barba, mustăţile şi capul, şi se îmbrăcă în haine proaste şi ieşi noaptea din Eghipet ; şi se duse la Filipus, cetate în Macedonia, şi se făcu vrăjitor doftor, şi şedea într-un loc dosnic în cetate.

Iar în urmă-i merseră egiptenii la curţile lui şi nu-l găsiră ; ci găsiră stema în pat şi cartea lui pe masă ; şi mult plînseră pe Netinav. Şi zidiră stîlp[1] şi-l vărsară în chipul lui Netinav, şi-i puseră stema în cap, şi cartea în mînă. Iară Darie-împărat luă Eghipetul, apoi se întoarse în Persia.

[1] *Stîlp* — statuie, monument.

Iară Filip, craiul din Macedonia, avînd a purcede la oaste, chemă pe Olimpiada-împărăteasa şi-i zise :

— Eu mă duc la oaste, şi tu feciori nu faci ; iar acum de nu vei face fecior pînă mă voi întoarce de la oaste, tu nu vei mai fi cu mine !

Şi o sărută dulce şi se duse. Olimpiada era frumoasă fără seamăn şi era stearpă : fecior nu făcea. Şi mult se întristă ea de acel cuvînt şi era scîrbită. Ci o roabă a împărătesei ştia pe Netinav vraciul, adică doftorul, şi grăi :

— Doamnă Olimpiadă ! Este aicea în cetatea noastră un vraci foarte mare, să-l întrebăm, poate are ierbi de feciori !

Iară împărăteasa mînă roaba degrabă la vraciul Netinav şi-i zise :

— Vraciule, m-a mînat doamna mea împărăteasă să te întreb, poate ai ierburi de feciori.

Vraciul zise :

— Am ierburi de feciori.

Roaba se întoarse la împărăteasă şi spuse că are vraciul ierburi de feciori. Împărăteasa chemă pe Netinav ; şi el se duse şi o văzu frumoasă fără seamă. Şi grăi împărăteasa :

— Omule ! Putea-vei tu să faci să nasc feciori ? Că bună plată îţi voi da.

Iară el fu săgetat în inimă de frumuseţa ei, şi zise :

— Văd că va să fie cu tine Amon Dumnezeu, şi vei naşte un fiu.

Iară ea zise :

— Cum ştii, aşa să faci.

Şi el vorbi :

— Va veni Amon Dumnezeu, iară tu să fii singură într-o casă ; și să-mi arăți ușa ; și de cei vei vedea să nu te sperii.

Și-i arătă ea lui Netinav ușa ; și se duse sara Netinav la Olimpiada. Și se făcu cu capul de leu, și cu picioarele de vultur, și cu coadă de aspidă, și cu două aripi : una era neagră și alta era de aur. Și așa intră la Olimpiada în casă, și stînse lumînarea și se culcă cu ea. Iară dimineața fu om ca și alții, și-i zise :

— De azi înainte să nu bei vin, nici mied, nici nimic spurcat să nu mănînci, că ai început să faci fiu care va fi împărat a toată lumea, peste toți împărații. Și să-mi faci casă aproape de tine și să mă chemi cînd va veni vremea să nești !

Și-i făcu chilie aproape de ea, și-l hrănea și-l ținea foarte bine, și se bucura Olimpiada.

NAȘTEREA ȘI COPILĂRIA LUI ALEXANDRU

Ceasul nașterii veni, și împărăteasa chemă pe Netinav și-i zise :

— Ceasul nașterii a sosit.

Și căută Netinav în stele și zise :

— Să ții puțintel, să nu nești, că este ceas rău și planetele nu s-au tocmit pe stare, și crugul stă pe lună și zodiile n-au purces, și stelele stau pe loc, și de vei naște acum, vei naște om prost ca și alți oameni.

Și ținu puțintel pînă stătură planetele pe tocmeală și născu fiu, și zise :

— Să-i punem numele Alexandru.

Și s-a născut feciorul în luna lui martie a douăsprezecea zi, și-l luă moașa și-l duse la biserica

lui Amon și Apolon Dumnezei și-l binecuvîntară preoții și-i puseră numele Alexandru. Grecește așa se chiamă, iară românește mare, ales, că era mai ales decît toți.

Iară Filip-craiul venea de la oaste, de la Darie-împărat; și într-o noapte văzu în vis; și ieși din cort, se așeză dinaintea cortului, și chemă pe Aristotel, și-i spuse visul zicînd:

— Văzut-am astă-noapte în vis că mi-a adus Amon Dumnezeu un fecior mic.

Și filosoful i-a răspuns:

— Bucură-te, Filipe, că ai dobîndit fiu din Olimpiada!

Și vorbind el astfel, sosi un vultur mare și trecu peste Filip, și-și lăsă oul în poala lui Filip; iară craiul se sperie și sări de pe scaun, și oul îi căzu jos din poală, și crăpă oul și ieși un șarpe mic din el, și înconjură oul, și cînd vru să intre îndărăt, muri la gura oului. Aristotel zise:

— Craiule Filipe! Să știi că visul tău se va izbîndi, că acel ou este pămîntul, iară șarpele cel mic este fiul tău, și va lua lumea toată și la moșia lui nu va mai merge.

Într-aceea sosiră boierii de la Olimpiada și spuseră lui Filip că a născut împărăteasa fiu; și se veseli Filip-craiul, și purceseră spre Macedonia. Și cum s-a apropiat, ieșiră înainte-i toți boierii cu daruri și cu fiul, și se închinară înaintea lui Filip-craiul; iară lui Filip bine-i păru de fiu, și-l luă în brațe și-l binecuvîntă, și zise fiului:

— Bucură-te, al doilea Iosif preafrumoase!

Și au înțeles craii, și Eraclie-împărat. Și-l luă și Aristotel pe Alexandru în brațe, și-l binecuvîntă și zise:

— Să fie mîna ta peste toți împărații din lume.

Și merse la Filipus cetate și mult se veseli craiul.

Iară Filip-craiul chemă pe Aristotel, și-i zise :

— Dascăle Aristotel, să-l iei pe Alexandru meu să-l înveți cartea și filosofia ta, și înțelepciunea ta.

Și-l luă Aristotel și-l învăță carte, într-un an *Psaltirea* și *Psalmii* ; și se mirau voinicii de el, cum învăța așa de iute și bine.

Într-o zi se duse Netinav la Olimpiada și zise :

— Împărătească Olimpiado ! Să spui lui Alexandru să vie la mine, să-l învăț filosofia mea. Să vie sara la mine să-l învăț cursul planetelor, starea crugului, umbletul zodiilor, numerile, temeliile și cetirea stelelor.

Olimpiadei îi plăcu aceasta și chemă pe Alexandru și-i zise :

— Fătul meu Alexandre, iată acest filosof foarte mare, și cetitor de stele, și știutor de planete și de crugul cerului, și mi-ar fi voia să înveți. Și mai zise mumă-sa : Sărută mîna lui Netinav.

Și Netinav încă sărută pe Alexandru. Iară Olimpiada zise :

— Șezi, dascăle, și primește al tău la tine !

Și vorba asta nu o pricepu Alexandru. Netinav zise :

— Să vie Alexandru sara la mine și ziua la Aristotel ; la mine noaptea, ca să-l învăț cetitor de stele, și umbletul planetelor și zodiile cerului.

Și așa mergea Alexandru pînă la amiazi la Aristotel filosoful la învățătură, iar în desară mergea la Netinav-împăratul ; și învăță șapte ani filosofia lui Aristotel și a lui Netinav, mîndria Eghipetului.

Într-o zi strînse Aristotel două sute de coconi de vîrsta lui Alexandru și puse pe Alexandru peste o sută, și pe Potolomei peste altă sută, să ispitească

norocul lui Alexandru ; și făcu și tocmi două oști ; și se loviră cu suliți de trestii, și se tăiară cu săbii de lemn, și bătu Alexandru pe Potolomei, și sparse oastea lui Alexandru pe oastea lui Potolomei. Iară Aristotel privea din foișor, și zise :

— O, dragul meu Alexandre ! De vei fi tu împărat, ce bine îmi vei face ?

Alexandru zise :

— Nu trebuiește a făgădui darul pînă ce nu-l va da Dumnezeu, iară viața de la par nu se depărtează.

Iară într-o zi se sui Alexandru cu Netinav într-un foișor înalt, după ce învățase toată filosofia lui pe tablă. Și zise Alexandru :

— Dascăle, toate m-ai învățat și toate le știi bine. Acum să-mi spui de la cine îți va fi moartea. Știi tu cum vei muri ?

Netinav zise :

— Știu, de mîna unui fecior al meu voi muri.

Alexandru gîndi : „Fecior n-are ; vedea-voi eu frica lui". Și-l împinse din foișor jos. Atunci grăi Netinav :

— Oh ! oh ! sufletul meu Alexandre ! Vezi, spusu-ți-am eu că voi muri de mîna unui fecior al meu ; și tu mie îmi ești fecior și nimeni n-a știut, fără numai Olimpiada. Deci eu mor, și sufletul meu merge la iad, unde au mers toți dumnezeii elinești.

Și Netinav muri : iară Alexandru, auzind aceste cuvinte, se spăimîntă și se pogorî din foișor jos, și se duse la mumă-sa, și-i spuse ce făcuse cu Netinav. Mumă-sa, auzind, s-a spăimîntat. Alexandru întrebă pe mumă-sa :

— Îmi este mie tată ?

Iară mumă-sa răspunse :
— Da, îți este tată.
Și-l îngropară cu cinste ; și de aceasta Filip n-a știut. Și astfel se sfîrși Netinav al Eghipetului.

DESPRE DUCIPAL

Într-o noapte se înfățișă comisul lui Filip și zise:
— Împărate Filipe, astăzi a fătat o iapă un mînz minunat, este roșu și cu un corn între urechi de un cot de lung.
Filip-craiul, auzind aceasta, se miră de așa cal minunat și frumos, și porunci să facă grajd de fier. Și făcură grajd de fier și băgară iapa cu mînzul în grajd ; și mînzul crescu frumos și se făcu foarte rău. Și pe cine judecau de moarte acolo îl băgau, și calul cu rea moarte îl omora ; și nimeni nu cuteza să se apropie de cal, fără numai comisul lui.
Iară într-o zi se apropie Alexandru de grajd și bägă mîna pe fereastră ; și calul veni la el și se plecă ca un junc și rîncheză încetinel, cu blîndețe, ca la domnul său ; și Alexandru apucă pe Ducipal de corn și de ureche, și calul nimic nu-i făcu. Și de multe ori s-a dus apoi la fereastră.
Într-altă zi merse Alexandru și, stricînd lacătul de la grajd, puse frîul în capul calului, și așeză șaua, și-l scoase afară. Și, încălecînd pe Ducipal neînvățat, ieși afară pe poartă. Filip văzu aceasta din foișor și se spăimîntă foarte, văzînd cocon mic pe cal rău și neînvățat ; și porunci să încalece toți boierii degrabă și să meargă după Alexandru. Și încălecară pe cai buni și ageri, și alergară la poarta cetății, ce se chiamă „cursul cailor", și se opriră acolo, și Alexandru zise :

— Acum, boieri, să alergăm caii !

Și Alexandru ieși înaintea boierilor și nu-l mai zări nimenea ; numai praful se vedea învăluind. Și sosiră la poartă, și era acolo un pîrău adînc, de cincisprezece coți de larg ; și-l sări Alexandru. Și se sperie Filip și zise :

— Căutați în pîrău, că va fi pierit coconul !

Și căutară și nu-l găsiră ; ci îl văzură viind din cealaltă parte ca un viteaz ; și intră în cetate, și boierii toți descălecară, și se închinară ca unui împărat.

Filip zise :

— Boieri ! Cum vi se pare fiul meu șezînd pe cal ? Samănă cu Eraclie-împăratul, viteaz peste toți vitejii.

Și se mirau cu toții de cocon mic pe cal neînvățat și sperios să șadă ! Zise Filip :

— Să știți, boieri, că va fi vai de acela ce va veni de acum înainte cu sabia spre macedoneni, că de mîna lui Alexandru pieri-va și de macedoneni gonit va fi !

Filip-craiul dintr-acea zi strînse o mie de voinici de vîrsta lui Alexandru, să fie cu el, să-i învețe a săgeta și să umble cu el la vînat.

ÎNCEPUTURILE LUI ALEXANDRU

Iară într-acea vreme se aflau la ostrovul Dalfionului măiestrii făcute, de lemn, pe o roată; și erau acolo niște viteji ; și cine din lume voia să-și ispitească vitejia și norocul, acolo mergea și se lovea cu acei viteji ; și de-l tăia, tăiat era și-i lua calul, armele și ce era la el tot.

Alexandru auzi de acea roată la ostrovul Dalfionului, și, ducîndu-se la Filip, zise :

— Filipe, să mă lași să mă duc la ostrovul Dalfionului, să-mi ispitesc strișteа[1] și norocul !

Filip zise :

— Dragul meu Alexandre ! Nu ți se cade să mergi la ostrovul Dalfionului, că ești încă prea tînăr, numai de cincisprezece ani, și acolo sînt viteji bătrîni !

Alexandru zise :

— Să mă lași, Filipe, să mă duc.

Filip zise :

— Alexandre, să fie voia ta deplin, și te du cu ajutorul lui Amon, și Apolon Dumnezeu să te întărească. Și să iei galbini mulți de toată treaba ta și să iei și o sută de voinici !

Și luă Alexandru cu el pe Potolomei, și pe Filip, și galbeni mulți, și alte de ce le-au trebuit ; și încălecă pe Ducipal și plecă la ostrovul Dalfionului. Și dacă ajunse acolo, învîrti de două ori roata într-acel loc, și ieșiră doi viteji, pe nume Calistenus și Laomedus. Și se lovi Alexandru cu Calistenus, și tăie Alexandru pe Calistenus ; și Potolomei se lovi cu Laomedus și prăvăli pe Laomedus. Alexandru luă calul lui Calistenus și armele, iar din acea cetate ieșiră toți de priveau la așa viteji, și se mirau de coconii tineri că biruise pe viteji bătrîni ; și se mirau și de frumusețile lui Alexandru. Iar acolo sta un filosof pe nume Uranie, și întrebă el pe Alexandru :

— De unde ești și al cui fecior ești ? Și cum te chiamă ?

El răspunse :

---

[1] *Striște (triște)* — soartă, ursită.

— Alexandru mă chiamă, și sînt feciorul lui Filip-craiul !

Filosoful zise către cetățeni :

— Am auzit eu de la dascălul meu că va să iasă sabie din Macedonia și împărat de la Filip, și să știți că acesta este, și va lua lumea toată !

Și iar zise, către Alexandru :

— De vei fi tu împărat și vei veni la noi, milostiv să fii țării noastre !

Alexandru zise :

— Nu cu voia mea, ci cu voia lui Dumnezeu pot fi împărat !

Și se întoarse în Macedonia.

În această vreme, pe Filip îl făcuse niște boieri de își lăsase pe împărăteasa lui, pe Olimpiada, muma lui Alexandru, și luase altă împărătească. Alexandru auzi de aceasta pe cale, și se mînie. Iar lui Filip bine îi păru dacă auzi de Alexandru că a venit. Și-l chemă la masă, și-l puse lîngă el, și-l întrebă cum a petrecut acolo. Iar unul din boierii ce făcuse pe Filip de-și gonise împărăteasa, grăi :

— Filipe-craiule, bucură-te că îți aducem împărătească bună și înțeleaptă, că cealaltă era curvă !

Alexandru auzi aceasta și zise :

— Nu poate fi asta, Filipe, pînă voi fi eu viu !

Și se sculă și începu a răcni ca un leu ; și luă un scaun și lovi pe acel boier în cap și-l ucise pe loc ; și lovi pe altul, și pe loc muri și acela ; iar ceilalți săreau din foișor fără voia lor, și-și frîngeau mînile și picioarele. Iar Filip se spăimîntă și trimise să vie Olimpiada, muma lui Alexandru, și trimise îndărăt pe cealaltă crăiasă.

Și mai petrecu doi ani cu Olimpiada și căzu într-o boală grea, și zăcu un an. Iar tatarii auziră că zace Filip, și se sculară cu împăratul lor Altalmiș

cincizeci de mii de tatari, pornind spre Macedonia către Filip-craiul ; și auzi Filip, și se scîrbi mult, și chemă pe Alexandru și-i zise :

— Fătul meu Alexandre ! Astăzi a venit vremea să mă găsesc bolnav ; și iată tatarii vin asupra noastră să ne prade țara și să o robească, și eu nu pot merge la război ; dar tu, fătul meu, să te scoli, să iei zece mii de macedoneni aleși, și să mergi înaintea lor, să te bați cu tatarii pentru moșia ta, și pentru țara ta, ca să nu pierzi țara, și moșia, și domnia !

Alexandru strînse treizeci de mii de oameni aleși și ieși înaintea tatarilor. Și se apropie de ei ; și merse însuși el iscoadă la tatari și-i văzu risipiți, și fără străji ; și se întoarse la macedoneni și le spuse ce-a văzut. Apoi noaptea făcură focuri multe împrejurul tatarilor ; și-i loviră noaptea de trei părți ; și deteră în trîmbițe și în tîmpine ; iar tatarii nu știau ce să se facă, și văzînd focuri multe împrejurul lor, se spăimîntară ; iar macedonenii intrară în ei cu sabia, și pînă în ziuă tăiară douăzeci de mii ; și le pieri și împăratul Altalmiș, și prinseră treizeci de mii vii, și-i scoaseră la cîmp. Și zise Alexandru :

— Voi, tatarilor ! iată că vă pieri împăratul vostru Altalmiș și voi ați căzut în mîna mea. De vă veți închina mie, și voi, și țara voastră, și veți primi domn de la mine, eu vă voi lăsa ; iar de nu vă veți închina mie, cu toții veți pieri !

Tatarii grăiră :

— Craiule Alexandre ! De vreme ce ne-am pierdut împăratul, și pe noi ne-ai prins, ne închinăm ție, și noi, și țara noastră, și ne pune tu împărat, și noi să-ți dăm haraci.

Alexandru le dete domn pe vărul său Franța, foarte viteaz, și-l trimese cu tatarii în țara lor, iar Alexandru porni spre Macedonia ; ci nu sosi.

Iară Anarhos, împăratul Pelagoniei, auzind că merg tatarii spre Filip la Macedonia, scrise carte : *„Eu, Anarhos, împărat al Pelagonitului, scriu la fratele meu Filip-craiul sănătate și viață ! Am înțeles că vin tatarii asupra ta ; iară să știi domnia-ta că-ți voi veni ajutor cu oaste ; în zece zile voi fi acolo !“* Iară lui Filip foarte bine îi păru. Acest Anarhos-împăratul trecuse oarecînd pe la Filip, și se cinstise foarte bine cu Filip, și văzuse atuncea Anarhos-împăratul pe Olimpiada cea frumoasă, și o îndrăgise ; și nimenea nu știa. Se sculă el cu oastea lui și se făcea a merge ajutor lui Filip, iară el mergea să apuce pe Olimpiada. Și merse pînă în Macedonia, și trimese răspuns să iasă Filip cu împărăteasa, să se întîlnească în tabără. Filip fu bucuros, că nu știa viclenia lui. Alexandru era la oaste ; iar Filip ieși cu Olimpiada în tabără, și Anarhos răpi pe Olimpiada și se întoarse înapoi. Filip avea și el puțină oaste, vru să se bată cu el, dar nu putu, și încă-l răni pe Filip foarte rău ; și s-a dus Anarhos cu mama lui Alexandru. Într-această vreme sosi și Alexandru de la războiul tatarilor, și boierii spuseră lui Alexandru ; și-i ziseră :

— Alexandre ! Iată, Anarhos-împăratul venit-a cu oastea lui și bătut-a pe tatăl tău și luat-a pe Olimpiada, muma ta, și a fugit cu ea !

Alexandru dobîndise cai buni și arme bune de la tatari, și se repezi cu zece mii de viteji buni, pe cai odihniți, și luară în goană pe Anarhos-împăratul și-l ajunseră fără veste ; și lovindu-l sfărîmă oastea lui și pe el îl prinseră viu și mulți cai buni și arme

luară. Și aduseră pe Anarhos la Filip, și zise Alexandru :

— Filipe, iată vrăjmașul tău !

Și se sculă Filip-craiul și junghie acolo pe loc pe Anarhos-împăratul. Și zise Filip :

— Se duce sufletul meu la iad !

Apoi grăi către Alexandru :

— Să fii binecuvîntat de Dumnezeu și de mine, și să fie mîna ta peste toți.

Și muri și Filip, și-l îngropară cu mare cinste lîngă Netinav-împăratul, tatăl lui Alexandru. Și se săvîrși Filip-craiul în luna lui mai în douăsprezece zile.

ALEXANDRU-CRAI

Alexandru se așeză în scaunul tatălui său, în Macedonia, și trimese cărți pe la toate cetățile : la tatari, la pelagoni, și prin Macedonia, să se strîngă toți craii, domnii și boierii lui la Filipus cetate. Și se strînseră toți ; veni și Franța, împăratul tatarilor. Alexandru, din scaunul tătîne-său, grăi astfel către toți, mari și mici :

— Voi, domnilor, și voi, boierilor, v-am chemat căci voi să cer un sfat ; că iată, fraților, împăratul vostru și tatăl meu, Filip, muri, și eu tînăr rămăsei în scaunul său ; cum mă povățuiți voi să domnesc ? Că tată-meu a ținut împărăția cum trebuia în zilele lui.

Ei ziseră toți :

— Craiule Alexandre ! Tot omul să-și cîștige la tinerețe ca să aibă la bătrînețe să se odihnească, că sînt cinstite.

Selevcus zise :

— Craiule Alexandre ! Împărăția se ține cu oameni, cu sfatul bătrînilor, și cu întrebarea !

Iar Antioh-voievodul zise :

— Craiule Alexandre, războaiele fac pe împărații cei tineri mari, și la bătrîneță nu se bat !

Antigon zise :

— Craiule Alexandre, trebuiește să mergem noi peste alții, să nu vie alții peste noi ; căci cu cît zăbovim noi, alții nu vor zăbovi a veni peste noi ; ci mai bine este întâi decît apoi !

Potolomei-voievodul zise :

— Craiule Alexandre ! Să facem cercetare și să scrim oștile, și să punem voievozi, căpitani, sutași și vătași, și să facem steaguri și să punem pe steaguri paveze, să se știe la cine slujim.

Lui Alexandru îi plăcură aceste sfaturi toate, și trimese cărți prin toate orașele, să se strîngă meșterii toți : faurii, croitorii, pavezarii și sulițarii, să vină la Filipus cetate. Deci se strînseră toți din toate părțile, și porunci Alexandru : să facă faurii coifuri, și săbierii săbii, și pavezarii paveze, și sulițarii sulițe, și croitorii steaguri, și să puie scrisorile toate pe steaguri și pe paveze semnul lui Alexandru. Aceasta se și făcu.

Apoi ieși poruncă să se gătească tot omul, să-și facă arme bune ; și făcură căutare și scriseră oastea și puseră voievozi, căpitani și sutași ; și toți meșterii lucrară într-un an ziua și noaptea ; și se gătiră de război.

ÎNCEPUTUL CU DARIE-ÎMPĂRAT

Marele Darie-împărat auzi că a murit Filip, craiul Macedoniei, și a rămas cocon tînăr, și trimese sol și carte, pe Candarcus, la boierii lui Filip :

„Eu Darie, împărat peste toți împărații, și întocmai cu Dumnezeu și luminat tocmai ca soarele, și Dumnezeul perșilor, împăratul împăraților și al tuturor domnilor domn, scriu vouă, macedonenilor, care sînteți mai-marii boieri ai lui Filip. Să știți că am înțeles că a murit împăratul vostru și a rămas fiul său mic ; și mie îmi pare rău de Filip și-mi este milă de fiul său ; și așa îmi este voia, să-l trimeteți la împărăția mea să stea pînă va fi de domnie. După aceea iară îl voi trimete la moșia lui. Iată, vouă v-am trimes să vă fie domn Candarcus și să-mi dați haraci și oaste cînd va trebui ; iară pe feciorul lui Filip să-l trimeteți la mine cu toate steagurile lui, să slujească porții mele ; că sînt la mine patruzeci de fii de împărați mai mari decît dînsul. Și altmintrelea să nu faceți !" Candarcus veni în Macedonia și merse la Potolomei-voievodul, iară Potolomei merse cu el la Alexandru. Și auzi Alexandru că vine solul lui Darie-împăratul, să fie el stăpînitor în Macedonia ; și se așeză pe scaunul tatălui său, de aur, și-și puse stema în cap ; și avea voinici tineri împrejurul jețului : toți cu lanțuri de aur. Deci merse Potolomei cu solul lui Darie la Alexandru, și se închinară lui Alexandru, și-i deteră cartea. Iar logofătul ceti cartea, și Alexandru ascultă și se mînie, și rupse cartea zicînd :

— N-ar trebui Darie să grăiască cu picioarele, și la cap să nu cate ; nu sînt macedonenii așa cum i se par lui.

Și se duse solul la gazdă. Alexandru scrise carte lui Darie :

„Eu Alexandru, viteazul și împăratul Macedoniei scriu ție, Darie, sănătate și-ți mulțămesc de cartea care mi-ai trimes ! Ce te îngrijești tu de țara mea ? Și pe mine mă poftești, tînăr, să slujesc

porții tale, și să mă hrănești. Iar dacă mă socotești fiu mic ce sug țîță, lasă-mă pînă voi întărca de la țîța maicii mele, apoi voi veni la tine să mă hrănești; iară pe Candarcus să nu-l mai trimeți la Macedonia, că nu-l vei mai vedea, că macedonenii nu sînt așa fără cap, cum îți pare ție."

Alexandru cinsti și dărui pe sol, și-i dete cartea să o ducă lui Darie.

Și cetind-o Darie, începu a rîde; iară Candarcus zise:

— Împărate! Nu trebuiește să rîzi de niște cuvinte ca acestea, căci după cît îl văzui, era cocon tînăr, dară mintea de bătrîn i-a fost.

Iară Darie, chemînd pe alt boier, pe nume Calidonus, îl mînă pe acela la Alexandru; și-i trimese jucării mici de copil, și două rotile să se joace, și două racle, și doi saci de mac, și cartea lui:

„Eu Darie-împăratul, Dumnezeul perșilor, scriu ție, fătul meu Alexandre, sănătate! Află că n-am știut că ești atît de înțelept; dar te pricepui la solia dintăi; și să știi că înțelepciunea tinerilor scurtă este. Iată că ți-am trimes două racle deșerte să le umpli cu haraci, și ți-am trimes doi saci de mac să-l numeri, ca să afli numărul oștirii mele. Iară tu curînd să-mi trimeți haraci; și de nu vei trimete, vei veni legat la mine."

Și trimese pe Calidonus sol în Macedonia; și se înfățișă solul la Alexandru, care sta în jețul lui de aur și cu stema în cap. Solul dete cartea și o ceti Alexandru, apoi clătină din cap și zise:

— O, nenorocite Darie! Cu mărirea ta deșartă, tu cu Dumnezeu te potrivești, iar mie-mi pare că nici unui om de pe pămînt nu te vei potrivi.

Și Alexandru începu a mînca macul, și sparse raclele și pe sol îl trimese la gazdă.

Alexandru scrise apoi carte lui Darie:

„Sănătate ! Și să știi că de toată cinstea ai fost, iară acum ai ajuns în mintea copiilor. Cu acestea ce mi-ai trimes tu mie, tu-mi cugeți bine să fiu împărat de lume : că aceste roate sînt pămîntul, și cum se învîrtește pămîntul și aceste roate, așa te vei învîrti tu înaintea mea ! Raclele tu mi le-ai trimes plocon, iară macul eu l-am mîncat.

Și eu îți trimet o traistă de piper să-l mînînci tot, să vezi că macedonenii sînt lei, iară perșii sînt oi ; și te rog să-ți ții săritul cu perșii tăi.“

Alexandru porunci să se strîngă oștile lui pe cîmpul Filipusului, și veniră toți boierii și macedonenii și aflară optzeci de mii de oaste și zece mii de macedoneni aleși, și tocmi oștile, și se gătiră de război cu oaste mare.

CUM A CUCERIT ALEXANDRU CETĂȚI ȘI ȚĂRI

Într-acea vreme, îndemnînd Dumnezeu pe Alexandru-împărat, purcese întăi cu oștile la Solon cetate. Și rău se spăimîntară solonenii de Alexandru, și trimeseră carte :

„Eu împăratul Archidon către marele Alexandru Macedon. Sănătate și voie bună trimet împărăției măriei-tale ! Și dacă auzii de împărăția ta, bine-mi păru că te-a mărit Dumnezeu împărat. Noi cu tine nu ne vom bate, ci ne închinăm măriei-tale, și cinste face-vom cît ne va fi puterea ; și trimes-am de feciorul meu pe nume Polica, cu dar de ce se află la noi, și să slujească împărăției tale ; iară pe noi să ne lași pe împărăția noastră, și noi să-ți trimetem pe an haraci, adică dare, cît vei pofti, și să te milostivești spre noi, Alexandre, și de-ți va fi voia, vom ieși la închinarea ta.“

„Sănătate ! Și să știi că de toată cinstea ai fost, iară acum ai ajuns în mintea copiilor. Cu acestea ce mi-ai trimes tu mie, tu-mi cugeți bine să fiu împărat de lume : că aceste roate sînt pămîntul, și cum se învîrtește pămîntul și aceste roate, așa te vei învîrti tu înaintea mea ! Raclele tu mi le-ai trimes plocon, iară macul eu l-am mîncat.

Și eu îți trimet o traistă de piper să-l mînînci tot, să vezi că macedonenii sînt lei, iară perșii sînt oi ; și te rog să-ți ții săritul cu perșii tăi.“

Alexandru porunci să se strîngă oștile lui pe cîmpul Filipusului, și veniră toți boierii și macedonenii și aflară optzeci de mii de oaste și zece mii de macedoneni aleși, și tocmi oștile, și se gătiră de război cu oaste mare.

CUM A CUCERIT ALEXANDRU CETĂȚI ȘI ȚĂRI

Într-acea vreme, îndemnînd Dumnezeu pe Alexandru-împărat, purcese întăi cu oștile la Solon cetate. Și rău se spăimîntară solonenii de Alexandru, și trimeseră carte :

„Eu împăratul Archidon către marele Alexandru Macedon. Sănătate și voie bună trimet împărăției măriei-tale ! Și dacă auzii de împărăția ta, bine-mi păru că te-a mărit Dumnezeu împărat. Noi cu tine nu ne vom bate, ci ne închinăm măriei-tale, și cinste face-vom cît ne va fi puterea ; și trimes-am de feciorul meu pe nume Polica, cu dar de ce se află la noi, și să slujească împărăției tale ; iară pe noi să ne lași pe împărăția noastră, și noi să-ți trimetem pe an haraci, adică dare, cît vei pofti, și să te milostivești spre noi, Alexandre, și de-ți va fi voia, vom ieși la închinarea ta.“

Filip. Tu nu știi ce grăiești, că unde este minte multă, și nebunie este multă.

Și se rușină Sofonie filosoful și peste noapte ieși din cetate și merse la Alexandru, se închină lui, și-i spuse toate de rîndul cetății. Alexandru trimese sol în cetate pe un tatar fără carte și tatarul se înfățișă și zise :

— Așa vă zice Alexandru-împăratul, să vă închinați lui, și să-i dați haraci și oaste pe an, iar de nu vă veți închina de voie, vă veți închina de nevoie, după pagubă.

Iar ei nu înțelese limba lui, ci căutară un dragoman și le spuse ce zisese solul ; iar cetățenii se mîniară și tăiară capul dragomanului și răspunseră solului :

— Du-te și spune lui Alexandru că nu va fi în Atina împărat feciorul lui Filip. Încă cum a vrut a venit, iar cum va vrea nu se va duce !

Alexandru se mînie și zise să bată cetatea de trei părți. Și bătînd în cetate dincotro erau tatarii, mergeau săgețile ca ploaia, și cetățenii nu puteau răbda, ci deschiseră poarta și năvăliră tatarii în cetate ; iar cetățenii puseră praf, adică iarbă de pușcă, și-l aprinseră, și pieriră zece mii de tatari ; și de altă parte căzură cinci sute de macedoneni uciși cu mașini de război. Apoi macedonenii puseră strajă, făcură sfat, și zise Diogen filosoful :

— Împărate ! Cetatea cu sila nu o vei lua, că sînt două sute de mii de oameni în cetate. Ci să facem meșteșug, să-i scoatem din cetate, că-i vom bate, pentru că nu știu rîndul la război.

Aexandru zise :

— Să aducă o mie de boi și zece mii de oi !

Și după ce aduseră, scrise carte :

„Eu Alexandru scriu vouă atinenilor, să știți că am venit la voi ca să bat cetatea, dar astă-noapte

veniră Dumnezeii voştri la mine şi mă certară foarte rău pentru voi ! Şi acum să ştiţi că m-am întors în Macedonia şi am lăsat Dumnezeilor voştri o mie de boi şi zece mii de oi să le faceţi jertfă." Şi puse cartea într-un lemn înalt, şi se întoarse îndărăt zece mile de loc şi ascunse oştile într-o pădure, împărţite în trei locuri. Şi dimineaţa cetăţenii căutară şi nu văzură oastea, ci văzură boii şi oile, şi cartea sta sus. Atunci ieşiră afară, şi ziseră :

— Fugit-a Alexandru de frică !

Şi începură a-l goni toţi, cu mic cu mare. Iar un călăraş din cetate striga :

— Nu goniţi pe Alexandru, că eu am văzut astănoapte în vis că era sămănat grîu prin cetate şi-l secerau macedonenii cel copt şi cel necopt ; şi umbla Alexandru călare pe un leu în mijlocul cetăţii.

Dar cetăţenii nu-l băgară în samă şi goniră pe Alexandru pînă îl ajunseră. Iar Alexandru ieşi din pădure şi îi întîmpină ; şi-i loviră unii din mijloc, alţii dinainte ; şi cetăţenii se spăimîntară foarte şi nu ştiau ce să facă, ci începură a fugi către cetate ; iar macedonenii tăiau într-înşii cum se taie ; şi se amestecau unii cu alţii, şi atît se tăiară, că zăceau ca frunza şi ca iarba ; şi călcau cu caii pe pedestraşi pînă la cetate ; şi aprinseră şi cetatea, şi arse biserica cea mare, unde erau Dumnezeii lor, şi arseră şi Dumnezeii ; şi zise Alexandru :

— De aţi fi voi Dumnezei, nu aţi arde !

Şi ieşiră muierile despletite, şi zgîriate pe obraz, şi cu fetele, şi cu fiii, şi strigau :

— Alexandre, milostiveşte-te de noi, şi stinge focul !

Alexandru umbla călare pe Ducipal şi nu putea opri pe macedoneni, iar cetăţenii strigau :

— Milostivește-te, Alexandre, că ne închinăm ție, noi și cetatea noastră !

Alexandru scoase oștile afară, și le stînse focul. Și atîta moarte s-a făcut, cît n-a mai fost din începutul Atinei. Și se închinară după pagubă, precum zisese Alexandru. Și atuncea grăi Alexandru :

— Vai de cetatea ce o judecă mulți ! Și vai de aceia ce nu ascultă de domnul înțelept ! Ca și atinenii ce nu ascultară pe Sofonie filosoful, că n-ar fi pățit ce pățiră. Pentru aceea a zis prorocul Solomon : „Pe omul înțelept să-l îndrăgești, că mai lesne este ție, și mai bine cu înțeleptul a purta pe umăr o piatră mare, decît cu nebunul a bea vin".

Atuncea plînseră atinenii cu glas mare ; și se auzi peste toată lumea de amarul lor ; și toți domnii și craii elinești se spăimîntară și merseră la Alexandru cu haraci pe zece ani. Și atunci zise Alexandru :

— Pînă nu spargi capul, nu curge sînge.

Și șezu acolo zece zile și de acolo plecă la Rîm ; și-i ieșiră înainte niște crai grecești, craiul de la Trocinia și de la Amorea, și de la Delmana, și de la Trivala, și se închinară lui Alexandru toți și aduseră daruri și haraci și se veseliră acolo mult. Și se duseră unii pe la țările lor, alții merseră cu Alexandru și-i deteră haraciurile și oștile ; și se aflară o sută de mii de pedestrași ; și porniră la Rîm. Rîmlenii auziră și se tulburară. Și ei încă aveau doisprezece sfetnici de judecau Rîmul ; și făcură sfat ; închina-se-vor au nu se vor închina lui Alexandru ? Și ziseră să se roage Dumnezeilor. Și merseră la biserică, făcură rugă lui Amon, Dumnezeul lor. Și li se arătă Amon în vis și le zise :

„Voi, rîmlenilor, închinați-vă lui și-l lăsați să intre în cetate cu mare cinste, că Alexandru este feciorul meu și este împărat peste toți împărații."

Și rîmlenii cu mare cinste ieșiră întâi cu patru mii de viteji toți împlătoșați, încoifați de luminau ca soarele și ziseră :

— Bine ai venit, Alexandre, a toată lumea împărat !

Și după aceea ieșiră cu două mii de fete împodobite, și toate pe cai albi, cu haine roșii și cu cununi de aur și se închinară lui Alexandru, și ziseră :

— Mulți ani să trăiești, împărate Alexandre, a toată lumea !

Alexandru, dacă văzu așa, zise voievozilor și domnilor să-și tocmească oștile și steagurile înaintea lui, toți pe rînd : și după ei mergea Alexandru călare pe Ducipal, și cu stema pe cap : și deteră în trîmbițe, în surle și în tîmpine ; și cum se apropiară de cetate ieșiră patru mii de orășeni, toți cu steaguri de finic în mîni, și se închinară lui Alexandru, și ziseră :

— Bine-ai venit, Alexandre, a toată lumea !

Și mai ieșiră două mii de preoți toți cu făclii aprinse în mîni, și cu cădelnițe de aur și-l întîmpinară și ziseră :

— Mulți ani, împărate, să trăiești !

Și intrară în cetate, și merseră la biserica lui Solomon ce o făcuse Savela-împărăteasa, sora lui Solomon, ce se zice Sfînta Sfintelor, și se închinară. Și șezu Alexandru în scaunul Rîmului ; și începură a scoate daruri : o mie de blide de aur ; și scoaseră plașca [1], și emurlucul [2] lui Solomon, tot cu ochi de șarpe, avînd într-însul trei pietre cu douăsprezece tocmele [3], care toate boalele vindecă ; și scoaseră stema împărătesei Savela, cea mai de mult preț, și

[1] *Plașcă* — mantie.
[2] *Emurluc* — haină lungă, cu glugă.
[3] *Tocmele* — fețele strălucitoare ale pietrelor scumpe.

scoaseră un farij, adică un cal alb cu șaua de diamant și de piele de aspidă, și scoaseră sabia lui Armeleus-crai de la Troada, și scoase sulița lui de os de elefant, tot cu mărgăritare, și scoaseră pavăza lui Patrichie-împăratul învălită cu piele de aspidă. Acesta fu ploconul împărătesc. Și scoaseră cartea lui Daniil prorocul, și cetiră în carte așa :

„Cînd va fi cursul anilor cinci mii două sute, ieși-va inorogul [1] și va goni pe toți pardoșii de la apus și va merge la berbecele cel mare ce-i ajung coarnele pînă la cer ; și junghia-va inorogul la inimă, și se vor cutremura toate limbile în lume !“

Alexandru întrebă :

— De cine grăiește aceasta ?

Ei ziseră :

— Împărate, așa ne pare nouă, să fii tu acela !

Alexandru zise :

— Nu cu voia mea, ci cu a lui Dumnezeu !

Iară acolo sta un filosof și zise :

— Împărate, așa se spune : pardoșii sînt craii de la apus, iară berbecele este Por-împăratul ; și inorogul este împăratul Macedoniei.

Alexandru zise :

— Cum va fi voia lui Dumnezeu, așa să fie. Adevărat spune că puternicii cădea-vor, și neputernicii ridica-se-vor !

Și acolo șezu Alexandru cincisprezece zile, și veniră toți craii și domnii de la apus cu daruri și cu haraci pe zece ani și se închinară. Iar Alexandru se milostivi spre ei și le dete moșiile lor. Și se veseliră acolo macedonenii cu rîmlenii ca frații cincisprezece zile. Și se ridică de acolo Alexandru cu oștile spre Țara Leșască și o luă, și cuprinse și alte țări multe, și ajunseră la o pustie. Acolo aflară

[1] *Inorog* — animal fabulos (avînd cap de cerb, trup de cal și un corn în față)

niște oameni cu obraze ca de om și cu trupurile de șarpe, și se bătură cu Alexandru și pieriră de aceia zece mii. Și de acolo merseră pe lîngă mare și ajunseră la un munte de fier, și erau acolo niște paseri cu obraze ca de muiere și cu țițele și cu păr de muiere, și se lăsau pe oaste și luau omul de pe cal, și fugeau cu el la munte. Altora le scoteau ochii. Alexandru zise :

— Să-și facă toți snopi de trestie și să-i aprindă cu foc.

Și așa făcură : cînd vrură să treacă, ei aprinseră snopii, iar paserile se lăsară pe oaste și nu știau ce este focul, și deteră în foc și-și aprinseră aripile, căzură jos în foc, și le tăiau oștenii, le călcau caii, și pieriră paseri o sută de mii, iară din oastea lui Alexandru zece mii de oameni pieriră.

De acolo se întoarse Alexandru la lume : și ajunse la țara Eghipetului și o bătu, și ajunse la Marea Albă. Și stătu acolo cu oștile și puse meșteri să facă catarge douăsprezece mii, și să intre cîte zece mii de oameni într-una. Și se lucrară corăbiile în șase luni. Și puse voievozi pe cinci mii de oameni, și pe Vizantie-voievodul pe opt mii de oameni. Și zise Alexandru :

— Să intrați în catarge și să mergeți pe mare și să bateți cetățile de pe mare, apoi unde veți ieși să faceți cetăți pe numele vostru, ca să ne putem afla în lume.

Iară lui Potolomei și lui Filon le zise :

— Să mergeți pe uscat cu călărași și cu toți craii ce se află în catarge, și să mergeți spre Țara Leșască, și toate cetățile să le bateți, și să luați haraciuri și oști, și să ne adunăm la Eghipet.

Iară Alexandru intră în catargă cu treizeci de mii de oameni ; și purceseră toți în toate părțile, și umblară pe apă șase luni ; și ieși împăratul cu

oștile lui spre răsărit, și făcu cetate mare și tare și-i puse numele Alexandria. Vizantie ieși la Țarigrad, el făcu cetatea pe numele lui : Vizantie, și Antioh ieși la Antiohia și făcu cetatea pe numele lui : Antiohia. Selevchie ieși la țara arăpească pe Marea Neagră și făcu cetate pe numele lui : Selevchia. Potolomei și Filon merseră pe uscat spre Țara Leșască, și spre Marea Acrîm Tatar, ce se chiamă azi Ardealul, Moldova și Țara Românească, și luară cetăți multe, și prinseră pe crai vii, și-i legară, și-i duseră la Eghipet. Și se adunară la Alexandru, și se veseliră mult, și spuseră cîte cetăți au luat și deteră pe acei domni legați, și spuseră lui Alexandru cum n-au vrut să se închine lui. Iară Alexandru se milostivi spre ei, și le luă credința și le dete drumul să se ducă pe la moșiile lor, și să trimeată haraci și oaste pe an cîte zece mii de oameni. Iară voievozii nu știau care pe unde au ieșit în lume, pînă s-au aflat peste un an, și era scîrbit Alexandru, pentru că nu știa pe unde au ieșit la lume ; și cercetară, prin cetăți și prin neguțători, și se adunară iară peste un an, și se întîlniră toți cu Alexandru ; și se veseli foarte Alexandru cu toți voievozii lui, și acolo făcu Alexandru o cetate, și-i puse numele Întîmpinarea, pentru că toți acolo s-au fost adunat. Și șezu acolo șase luni și se gătiră de oaste.

Și purcese Alexandru cu oștile spre țara Asiei și acolo era o cetate mare, anume Troada, ce se chiamă grecește Frigia, și acolo judecau doisprezece filosofi. Iară dacă auziră troadenii, ieșiră înaintea lui Alexandru toți cetățenii și filosofii și se închinară cu plocon lui Alexandru, și-i spuseră de Anțelus-craiul cît a fost de viteaz, și cum au pierit atîția domni mari, cum au pierit pentru o femeie ce o chema Elenușa. Că oarecînd pribegise Ale-

xandru Paris de la Troada, și mersese la Menelau-craiul, și pre Alexandru Paris îl boieriră; iară Menelau-craiul se duse la oaste departe și lăsă pe Alexandru Paris precum îi grăise, cu Elenușa; iară Elenușa era preafrumoasă, și se îndrăgise cu Alexandru Paris, și luară comoara lui Menelau-craiul și fugiră amîndoi la Troada; și dacă veni Menelau sau Melei-craiul, nu-și găsi crăiasa, și se mînie, și ridică șapte crai elinești cu el și se strînseră oștile, și merseră la Troada, și o bătură doisprezece ani cu mare meșteșug, că mai tare cetate decît Troada nu era pe lume, că era făcută de Nevrod-împăratul. Și acolo pieriră grecii cu Anțelus-craiul, și Alexandru Paris, și păcătoasa Elenușa și mult popor fără număr pieri pentru o muiere. Și aceste toate le povestiră lui Alexandru, și-i deteră plocon sabia lui Anțelus-craiul și scoaseră inelul împărătesei de antrax piatră, și așa era acea piatră, că de se afla omul bolnav și căuta într-însa, se însănătoșea de toate boalele. Și scoaseră zugrăvit pe Anțelus-craiul. Iară Alexandru se milostivi spre ei și-i lăsă cu pace pe moșia lor. Și grecii, cu voia lui Dumnezeu, merseră la Rîm, și acolo au întemeiat împărăție mare, și s-a ales un popor numit roman, de la care apoi au purces de au venit românii în Ardeal, în Moldova și în Țara Românească.

Alexandru se întoarse de acolo și porni spre Persia, și ajunse la hotarul lui Darie-împăratul. Iară Darie trimese iscoade la Alexandru. Veniră iscoadele și văzură judecata lui dreaptă, și pe el darnic, milostiv și dulce la cuvînt, și merseră iscoadele la Darie, și spuseră, și se miră Darie și zise:

— Adevărat, acestea sînt semne de domn și de împărat a toată lumea.

Darie apoi nu crezu să fie așa, și trimese cărți pe la toți domnii și craii să se strîngă oștile la Stîltrorinia : și trimese la Eghipet și la Ierusalim :

„Scriu vouă, ierusalimnenilor, și vouă, egiptenilor. Așa vă grăiesc, să nu vă închinați acelui tălhar, feciorului lui Filip, că voi veni cu sabia și vă voi scoate de la acest tălhar. Altmintrelea să nu faceți.“

Alexandru merse la Ierusalim, și auziră ierusalimnenii că vine Alexandru spre ei. Și într-acea vreme judeca Ierusalimul Ieremia prorocul, și credea în Savaot Dumnezeu. Și făcură sfat : închina-se-vor lui Alexandru, au nu se vor închina ? Alexandru puse tabăra aproape de Ierusalim și trimese carte la ierusalimneni :

„Eu Alexandru, împărat peste toți împărații. scriu vouă, ierusalimnenilor, sănătate și viață ! Am luat Apusul tot, și am venit la voi, și vă zic să vă închinați mie, și să-mi trimeteți haraci și oaste pe an, și fiți în pace pe moșia voastră.“

Și merse solul la Ierusalim, și ceti ră cartea ierusalimnenii și se spăimîntară și scriseră carte lui Alexandru :

„Iată noi, soborul Ierusalimului, scris-am la marele împărat Alexandru Macedon, sănătate ! Am înțeles ce ne-ai scris, și așa să știi împărăția-ta că noi sîntem sub mîna lui Darie și nu cutezăm să ne închinăm ție, că ne-om închina astăzi, iară mîne va veni Darie și cu rea moarte vom muri. Ci te bate întăi cu Darie, și de-l vei bate, noi ai tăi sîntem.“

Alexandru ceti cartea ierusalimnenilor și scrise altă carte :

„Eu Alexandru, împăratul peste toți împărații, scriu vouă, ierusalimnenilor, sănătate. Ce ați scris am înțeles ; dar nu se cade vouă să vă închinați lui Darie, că sînteți oamenii lui Dumnezeu Savaot, iară

Darie slujește idolilor ; iară voi să știți că pînă nu voi intra în Ierusalim, să mă închin lui Savaot Dumnezeu, pînă atunci nu mă voi bate cu Darie !"

Și trimese sol cu cartea, și purcese cu oștile spre Ierusalim. Ierusalimnenii cetiră cartea, iar Ieremia prorocul zise :

— O, ierusalimnenilor ! Eu zic să ne închinăm lui Alexandru și să-l lăsăm să intre în cetate cu cinste, că eu de acesta am prorocit.

Și plăcură cetățenilor aceste cuvinte, tuturor. Iară Alxeandru văzu într-acea noapte în vis pe Ieremia prorocul, care-i zicea :

„Pas în Ierusalim și te închină lui Savaot Dumnezeu și mergi spre Darie, că-l vei bate, și vei fi împăratul perșilor și a toată lumea."

Iară Alexandru spuse dimineața voievozilor visul. Și ieși Ieremia prorocul cu toți ierusalimnenii înaintea lui Alexandru cu mare cinste, și cum văzu Alexandru pe Ieremia prorocul, îl și cunoscu, și zise boierilor :

— Pe acesta l-am văzut astă-noapte în vis !

Și descălecă Alexandru, și sărută sfînta lui Aron, și-l tămîie Ieremia prorocul cu cădelnița de aur, și-l binecuvîntară și toți preoții Ierusalimului, și-l luă Ieremia de mînă și-l bägă în biserica Sionului. Și se închină Alexandru lui Savaot Dumnezeu și se lepădă de idoli. Și începură a scoate daruri lui Alexandru. Și scoaseră mai întăi galbini mulți. Alexandru zise :

— Darul ce-mi dați mie, eu îl dau lui Savaot Dumnezeu, să-i faceți jertfă, că și eu mă închin lui Savaot și mă rog, și întru el cred, și el să-mi fie ajutor în tot locul și să fie cu mine.

Și dete aurul și argintul lui Ieremia prorocul. Și scoaseră pavăză de iachint piatră, și scoaseră orășenii 30 găléte de migdale, și scoaseră 20 mii de

Darie slujește idolilor ; iară voi să știți că pînă nu voi intra în Ierusalim, să mă închin lui Savaot Dumnezeu, pînă atunci nu mă voi bate cu Darie !"

Și trimese sol cu cartea, și purcese cu oștile spre Ierusalim. Ierusalimnenii cetiră cartea, iar Ieremia prorocul zise :

— O, ierusalimnenilor ! Eu zic să ne închinăm lui Alexandru și să-l lăsăm să intre în cetate cu cinste, că eu de acesta am prorocit.

Și plăcură cetățenilor aceste cuvinte, tuturor. Iară Alxeandru văzu într-acea noapte în vis pe Ieremia prorocul, care-i zicea :

„Pas în Ierusalim și te închină lui Savaot Dumnezeu și mergi spre Darie, că-l vei bate, și vei fi împăratul perșilor și a toată lumea."

Iară Alexandru spuse dimineața voievozilor visul. Și ieși Ieremia prorocul cu toți ierusalimnenii înaintea lui Alexandru cu mare cinste, și cum văzu Alexandru pe Ieremia prorocul, îl și cunoscu, și zise boierilor :

— Pe acesta l-am văzut astă-noapte în vis !

Și descălecă Alexandru, și sărută sfînta lui Aron, și-l tămîie Ieremia prorocul cu cădelnița de aur, și-l binecuvîntară și toți preoții Ierusalimului, și-l luă Ieremia de mînă și-l bägă în biserica Sionului. Și se închină Alexandru lui Savaot Dumnezeu și se lepădă de idoli. Și începură a scoate daruri lui Alexandru. Și scoaseră mai întăi galbini mulți. Alexandru zise :

— Darul ce-mi dați mie, eu îl dau lui Savaot Dumnezeu, să-i faceți jertfă, că și eu mă închin lui Savaot și mă rog, și întru el cred, și el să-mi fie ajutor în tot locul și să fie cu mine.

Și dete aurul și argintul lui Ieremia prorocul. Și scoaseră pavăză de iachint piatră, și scoaseră orășenii 30 găléte de migdale, și scoaseră 20 mii de

— Oh ! Dragul meu Filipe, oare acest pahar de-l voi bea fi-mi-va ceva de folos ?

Și pricepu Filip, și luă paharul și-l bău pe jumătate, și zise :

— Alexandre ! Nici un vraci nu-și otrăvește pe domnul său.

Iară Alexandru dete cartea egiptenilor, și ceti Filip și plînse, și zise :

— Ah, mare împărate Alexandre ! Pe capul tău se razimă toată lumea ! Și de aș face așa, la ce împărat aș avea credință ? Mai bine să intru în pămînt de viu, decît să fac așa. Iară acei măgari egipteni trimes-au și la mine carte, iară eu încă le-am trimes răspuns cum am știut ; pentru aceea le-a fost pizmă pe mine, și au trimes carte la tine, împărate. Ci te culcă puțintel, și te vei scula sănătos.

Deci se veseliră oștile și se gătiră de război ; și porunci Alexandru să bată cetatea. Și începură a bate cetatea de toate părțile ; deteră cu mașinile de război de o parte și cu săgețile de altă parte ; și mergeau săgețile ca ploaia în cetate ; și nu putură răbda săgețile, ci deschiseră porțile, și strigau toți :

— Milostivește-te spre noi, Alexandre-împărate, că noi închinăm cetatea noastră ție ! Ci te milostivește, Alexandre, feciorul lui Netinav-împăratul !

Și se milostivi Alexandru de opri oștile, și șezu în scaunul Eghipetului, și se închinară toți egiptenii lui Alexandru ; și zise Alexandru :

— Cum știți că sînt feciorul lui Netinav, împăratul vostru ?

Și grăiră egiptenii :

— Împărate ! Avut-am noi împărat pe Netinav care a împărățit bine și dulce patruzeci de ani ; și l-a scos Darie-împăratul, și s-a dus de la noi. Și ne-a lăsat carte și stema pe masă ; și așa zice car-

tea : că se va duce de la noi bătrîn, și va veni tînăr ; și nouă așa ne pare, să fii tu acela ! Și l-am vărsat de aur și l-am pus într-un stîlp, și i-am pus stema în cap și cartea în mînă.

Alexandru merse să-l vadă ; și se apropie de stîlp ; iară stema căzu în capul lui Alexandru, și se mirară toți de așa minune.

Alexandru făcu acolo alt stîlp foarte înalt. Și se scrise în stîlp lîngă tatăl său, Netinav. Și luă Eghipetul, și se veseliră egiptenii cu macedonenii. Și începură a scoate daruri soumpe, aur și argint mult, și toate comorile crailor și ale împăraților celor bătrîni de la Faraon, și de la Iosif cel prea-frumos ; și toate le luă Alexandru și le dete oștilor, și le zise să se gătească de război. Și puse împărat pe Filip, și poposi acolo treizeci de zile.

Iară într-o zi veniră vestitorii lui Alexandru și-i spuseră :

— Să știi, împărate, că vine Darie spre tine cu toată sila[1] lui, și este la apa Eufratului !

Alexandru scrise oștile, și aflară șase mii de mii de călăreți, și patru mii de mii de pedeștri. Și purcese oștile înaintea lui Darie la Eufrat. Și dacă se apropie de Eufrat, Darie auzi și scrise oștile, și se aflară zece mii de mii de pedeștri ; și trimese Darie iscoadă la Alexandru. Iară străjile lui Alexandru prinseră iscoadele lui Darie și le aduseră la Alexandru. Și le zise Alexandru :

— De nu veți spune drept, eu vă voi pierde ! Și-i întrebă : Spuneți, cîte oști are Darie ?

Ei spuseră drept. Alexandru porunci oștilor să facă toți focuri sara, și așa făcură, și se suiră iscoadele într-un munte înalt, și văzură focuri multe

[1] *Sîlă* — putere, armată.

fără număr ; și le dete drumul de se duseră la Darie-împăratul, și așa spuseră lui Darie :

— Să știi, împărate, că atîta oaste are Alexandru, cît nu se știe numărul și sfîrșitul !

Iară Darie se mînie pe ei și le tăie limbile că au spus oștilor să se sperie.

Darie trimese soli și carte la Alexandru :

„Scriu ție eu Darie, împăratul peste toți împărații, marele și tarele, și întocmai lui Dumnezeu, și luminez întocmai ca soarele pe lume, și Dumnezeul perșilor, scriu ție, feciorul lui Filip. Am auzit că ai luat Apusul, Rîmul, Atina, Ierusalimul și Eghipetul, și acuma ai venit și la țara mea cu tălharii tăi. Să știi, ca să-mi trimeți haraciul acelor țări de la apus, și să-ți cei iertăciune de la mine și-ți voi ierta greșala, și să te duci la Macedonia ta, să-ți ții moșia. Iară de nu vei face așa, voi veni la tine cu toate oștile, și nici un macedonean nu va scăpa în toată lumea. Ci să-ți treacă nebunia, și te du îndărăt.“ Și veni solul la Alexandru ; iară Alexandru ceti cartea și o rupse, și porunci să fie spînzurați solii lui Darie. Iară macedonenii ziseră :

— Nu se cade să se spînzure solii.

Alexandru răspunse că nu sînt trimeși la împărat, ci i-au trimes la tălhar ; și tălharii pierd solii :

— Vina este a lui Darie, domnul vostru.

Iară solii grăiră :

— Împărate, de ne vei pierde pe noi, puțină pagubă vei face lui Darie, și acum tălhar nu ești, iară de vei rupe legea solilor, însuți tălhar te vei face !

Alexandru zise :

— Fiți iertați și vă dau zile de la mine, iară de la împăratul vostru morți erați.

Iară solii grăiră :

— Împărate, știi-vom și noi ce vom grăi la împăratul nostru de împărăția ta !

Alexandru cinsti solii și-i dărui, și scrise carte lui Darie :

„Eu Alexandru-împăratul, scriu ție, Darie, măgarul perșilor. Să știi că nu-ți mulțămesc la cuvintele ce mi-ai trimes, că au fost cuvinte ca de nebun ; și tu te lauzi către mine care am luat Apusul și alte cetăți, zicînd că nu voi scăpa în toată lumea dinaintea ta. Dară nu știi că macedonenii sînt pietre de diamant, și sînt iuți ca piperul ; și așa să știi că voi stăpîni peste împărăția ta, cu ajutorul lui Dumnezeu ; iară perșii tăi sînt oi, și macedonenii sînt lupi și lei neastîmpărați, și ei își dau viața spre moarte, și nu se tem de moarte.“

Și se duseră solii, și Darie ceti cartea, și-și chemă boierii și-i întrebă de sfat. Și răspunseră :

— Împărate ! Nu ți se cade ție să te bați cu Alexandru, că tu ești împărat mare, iară Alexandru este un crai mic ; ci mînă numai niște boieri, că-l vor bate !

Și aceasta plăcu lui Darie, și trimese pe Mamant-voievodul și-i zise :

— Să mergi să ei oastea mea, două sute de mii de călărași, și două sute de mii de pedestrași și patru mii de etiopi ; și să mergi să treci Eufratul și să te bați cu acel tălhar și să cauți, de va pleca a fugi, să nu-l lași, ci tot să-l gonești pînă ce-l vei prinde, și să-l aduci viu la mine cu toate ale lui.

Alexandru văzu armia lui Darie, și porunci gătirea oștenilor, și încălecă pe Ducipal, și umbla prin mijlocul oștilor și astfel grăi :

— Fraților și vitejilor ! Rugați pe Dumnezeu Savaot și fiți vrednici, că am nădejde de la Dumnezeu că-i vom bate curînd și vor fugi îndărăt, că împăratul lor nu este cu dînșii, ci sînt cu niște boieri, iară voi sînteți cu împăratul vostru ; și de-i vom bate, să știți că voi fi împărat a toată lumea, iară

de ne vor bate pe noi, nu vom scăpa în toată lumea de Darie-împăratul ! Ci, fraţilor, mai bine să pierim cu cinste decît să pierim cu ruşine ! Să ştiţi voi că perşii sînt oi, macedonenii sînt lupi, şi un lup multe oi risipeşte şi le sfarămă !

Şi făcu Alexandru trei oşti, şi deteră în trîmbiţe, şi în tîmpine, şi în surle de trei părţi şi se loviră oştile foarte tare, şi se tăiară toată ziua ; iară perşii începură a da înapoi, şi macedonenii a-i goni. Darie se spăimîntă şi plecă a fugi ; iară Alexandru mulţi tăie, şi mulţi prinse vii, şi ajunse la hotarul lui Darie ; şi puse Alexandru tabăra lui acolo şi pe cei vii îi iertă, iară pe cei morţi îi îngropă ; şi pieriră de-ai lui Darie o sută de mii.

Iară Darie trimese pe la toate ţările cuvînt să se strîngă cu oştile la Babilon : şi se strînseră cincizeci de mii, şi iară plecară spre Alexandru cu război. Iară Alexandru se găti de luptă, şi încălecă pe Ducipal, şi umbla prin mijlocul oştilor, şi grăia :

— Fraţilor şi vitejilor macedoneni ! Rugaţi pe Dumnezeu Savaot ! Că-l vom bate pe Darie cît mai curînd, că pe un urs mulţi cîni îl latră şi nici unul nu-l muşcă, şi să ştiţi că cîţi vor fi rămas de la războiul dintăi, nici unul nu va veni într-acel de acum, şi de aci înainte vom fi fără de grijă !

Într-acea noapte văzu Alexandru pe Ieremia în vis şi-i zicea proorocul :

„Pas, Alexandre, spre Darie, că-l vei birui, şi te roagă lui Dumnezeu Savaot."

Şi făcu două oşti, şi deteră în tîmpine, în trîmbiţe şi în surle, şi se învăluiră oştile trei zile, şi începură perşii a fugi şi macedonenii a-i goni, şi-i tăiau cum se taie ; şi acolo pieriră de-ai lui Darie patruzeci de mii, şi macedoneni zece mii. Iară Darie fugi pînă la Persida şi acolo plîngea. Iară Alexandru prinse mulţi vii şi dîndu-le drumul le zise :

— Mai mult să nu veniți cu Darie la război!

Alexandru purcese apoi spre război la Babilon; iar babilonenii, dacă se apropie el de cetate, nu-l lăsară să se apropie o sută de mile de loc. Iară Alexandru stătu deasupra Eufratului, și așa era Babilonul de întins, cît curgea Eufratul prin mijlocul lui. Și apa aceasta este atît de mare, cît trec pe ea cu luntrile. Și Alexandru porunci să sape și să abată apa, să nu treacă prin cetate.

Și săpară șapte zile și abătură apa la uscat, peste cîmp. Iară într-o noapte, pe cînd cetățenii făceau slujbă Dumnezeilor lor, Alexandru intră pe urma apei pe dedesubtul cetății, și într-altă noapte aprinse orașul. Iară cetățenii se spăimîntară și deschiseră porțile și năvăliră călăreții înăuntru, și-i tăiară toată noaptea. Iară la ziuă intră și Alexandru în cetate cu oștile, și se închinară babilonenii lui Alexandru, strigînd:

— Milostivește-te spre noi, Alexandre-împărate, că ne închinăm ție, noi și cetatea noastră!

Atunci stinseră focurile și începură babilonenii a scoate la daruri scumpe lui Alexandru. Și deschiseră vistieria lui Darie-împăratul, și scoaseră două sute de poveri de galbini, și scoaseră o mie de cai povodnici, ai lui Darie, și scoaseră o sută de lei cu zgarde de aur și o mie de pardoși, și o sută de bidivii arăpești, care erau mai frumoși decît toți caii de pe lume, cu procovițe [1], sau țoluri de mătase; și scoaseră o mie de bliduri de aur, și scoaseră două sute de mii de coarne de inorog ferecate cu aur și cu pietre scumpe, și o sută de potire de aur și piatră de diamant, și scoaseră plașca lui Selevchie-împăratul, făcută cu ochi de șarpe, și cu mărgăritar, și cu pietre nestemate; și scoaseră stema lui Sihan-

[1] *Procoviță* — țol gros de învelit, pătură.

împăratul, scoaseră masa lui Darie de safir piatră și cine ședea la dînsa nu i se mai făcea inima rea. Și acolo șezu Alexandru patruzeci de zile, și se veseliră macedonenii cu babilonenii. Iară Darie auzi că a luat Alexandru Babilonul și se umplu de amar și jale multă, și strigă :

— Oh, amar mie ! O, pedepsitul de mine, cum mă potriveam lui Dumnezeu din cer, iară acum nu mă pot potrivi nici unui om, că mai-micii mei sparseră sila mea ! Oh, cainicul [1] de mine, cum mă bucurai în puțină vreme, și mai curînd sosi jalea și amarul, cum se zice : „Nu este bucurie să nu se schimbe în jale și cel care va lua de la altul cu bucurie, alții vor lua de la el cu jale !“ Mai bine să mă fi ucis macedonenii decît să fiu împărat cu rușine ; că multă vreme luară perșii haraci de la Macedonia, iară astăzi plătesc cu capetele !

Și plîngea Darie cu amar. Iară un boier vru să-l mîngîie și zise :

— Așa este împărăția, ca și copaciul mare : cînd cade, mare sunet face ; și vîntul copaciul mare îl surpă și-l rupe. Și nu te scîrbi, împărate, că Alexandru bătutu-ne-a pe noi, dar și noi bate-l-vom pe el, că așa sînt oștile, și mai avem noi viteji buni între perșii noștri.

Și sta acolo și un boier al lui Darie, anume Amvis, care-i zise :

— Împărate, tu m-ai crescut, și mult bine mi-ai făcut, iară astăzi te văzui trist ; și așa să știi că voi să merg la Alexandru, și-mi voi da capul pentru tine astăzi !

— O, dragul meu Amvis — zise Darie — de vei face așa, moartea ta va fi mai cinstită decît

[1] *Cainic* — de plîns, vrednic de milă.

viața altora, și împărăția perșilor scăpată va fi de tine, și pomeni-se-va numele tău pînă va fi Persia !

Amvis ceru să i se dea sabia lui Darie, și-și puse semn macedonesc ; și se apropie de Alexandru ; iară Alexandru era împlătoșat și încoifat și umbla prin mijlocul oștilor. Și Amvis scoase sabia și vru să lovească pe Alexandru peste ochi, și greși de-l lovi peste coif, și-i tăie coiful, și-i rase părul ca cu briciul de pe creștet, și vru să-l lovească și a doua oară, și nu putu, că-l prinseră. Iară Alexandru zise :

— Mă lovi mînă macedonească cu sabia persienească, și întrebă : Omule, de unde ești, și al cui ești ? Și cum te chiamă ?

El răspunse :

— Eu sînt sluga lui Darie-împăratul, care de mic m-a crescut și m-a miluit, și m-a boierit ; îl văzui trist și jalnic plîngînd ; și mi se făcu milă de jalea lui ; și cutezai să-mi dau zilele pentru el, și am venit să te tai, și să veselesc pe domnul meu cu moartea ta, și cu a mea ; și începutul se făcu, iară Dumnezeu nu vru cum vrui eu !

Alexandru zise :

— O, fără de minte, Amvise ! Cred că astăzi sînt mort pentru mintea ta și pentru domnul tău ; iară eu îți dau zile de la mine și te iert. Ce făcuși tu n-a făcut nici un om de pe pămînt ; și tu te du la domnul tău Darie, și să-i spui că pe cine îl păzește, Dumnezeu îl și ferește, și nu-l poate ucide nimenea, și să-i spui să se închine mie și să-mi dea haraci și oaste pe an și să șadă în pace pe moșia lui !

Amvis se duse la Darie și-i spuse toate ce făcuse, și ce a zis Alexandru, și cum îi sînt dăruite zilele de Alexandru ; iară Darie plînse mult și zise :

— Cum va fi voia lui Dumnezeu, iară eu n-am ce face!

Amvis grăi:

— Împărate, eu astăzi sînt mort pentru tine, iară de la Alexandru viu sînt, și cît bine mi-ai făcut mie pînă astăzi îl plătii cu capul, și cît putui eu făcui, iară Dumnezeu nu vru cum am vrut eu, și de astăzi înainte, să mă ierți, împărate, că voi să mă duc la acela ce mi-a dat zilele de la el; și-l voi sluji de astăzi înainte: și mă iartă, împărate!

Darie se umplu de jale și grăi cătră boierii lui:

— Cui i-a venit oare în aminte că va ieși din Macedonia atîta putere? Și iară grăi: „Cine se suie pogoară-se, și cine se smerește înalță-se!"

Și zise lui Amvis:

— Să spui lui Alexandru: Cît a luat să-i fie de bine, și să ne împăcăm, iară eu nu mă voi închina lui, că împărat la împărat nu se închină nici unul, ci unul mort și altul viu împărățește; iară de nu va vrea așa, el să mă aștepte în cincizeci de zile să merg la el cu cîți perși mi-au rămas, și voi să aduc și din India oaste, de la Por-împărat, și ori îl voi bate, ori mă va bate el și voi pieri cu cinste pe moșia mea cu toți perșii mei!

Amvis își luă ziua bună de la Darie și se duse la Alexandru, și se închină lui și-i spuse ce grăise Darie. Alexandru primi pe Amvis, și-l crezu și-l amestecă între macedoneni.

Alexandru zise:

— Adevărat că împărat la împărat nu se închină, că împărăția mare lucru este, ca un munte înalt și împodobit frumos, cu de toate florile, și se vede peste toată lumea, și așa îi pare omului că nu se va mai pogorî niciodată; iară cînd va veni vremea, se pogoară fără voie: așa este împărăția acestei lumi deșarte! Apoi iarăși zise: Văzui astă-

noapte în vis pe Ieremia prorocul și-mi grăia: „Fătul meu, Alexandre! Să mergi însuți sol la Darie, și te roagă lui Savaot Dumnezeu, că el te va scoate din nevoie."

Și spunea boierilor visul, lui Potolomei, lui Filon, și lui Antioh-voievod, și grăi:

— Să știți că voi să merg sol la Darie!

Ei nu-l lăsară, el zise:

— Merge-voi și ce va da Dumnezeu! Și se gătì și zise: Boieri dumneavoastră, de voi pieri eu acolo, voi tocmiți împărăția bine și să nu lăsați pe mama mea Olimpiada!

Iară voievozii plînseră cu jale, și ziseră cu toții:

— Mai bine să ne tai capetele noastre decît să vedem noi aceasta!

Alexandru răspunse:

— De va fi voia lui Dumnezeu, nu mă va ucide toată lumea!

Și se sărută cu voievozii, și se duse Alexandru sol la Darie-împăratul.

Darie auzi că vine sol de la Alexandru și făcu divan mare, și-și tocmi polățile [1] și se arătă luminat solului, și ședea în jeț de aur împodobit cu pietre scumpe, și împrejurul lui stăteau tot voinici tineri cu făclii aprinse, și se aflau împrejurul lui tot îngeri făcuți de aur, și luminau tocmai ca soarele, și ședeau doisprezece hatmani în jețuri de aur, și erau în jur patruzeci de stîlpi de marmură albă ca zăpada. Și intră Alexandru în divan sol, și dete cartea lui Darie, și ceti cartea și așa era scris:

„Eu, Alexandru, împăratul peste toți împărații și împăratul a toată lumea cu vrerea lui Dumnezeu, scriu ție, Darie împărate, sănătate! Și-ți

[1] *Polată* — palat, clădire.

aduc aminte că ai luat haraciul de la tatăl meu Filip, și el muri, iară eu rămăsei tînăr în scaunul tătîne-meu, și tu ai vrut să mă scoți de la moșia mea; trimeteai alții să fie domni și împărați în Macedonia; iară Dumnezeu nu vru cum ai vrut tu, că Dumnezeu contenește și rabdă; iară tu cum ai contenit, așa ți se contenește și ție astăzi, căci Dumnezeu m-a făcut împărat pe moșia mea, și încă peste toată lumea. Tu ai zis că mă vei aduce legat, și tu ai vrut toate ale mele să fie ale tale, așa vor să fie toate ale tale ale mele, și voi fi împărat a toată lumea; și eu nu sînt așa nemilostiv cum îți pare ție, ci-ți pleacă inima, și te închină mie și-mi trimete haraci, și oaste pe an, și tu împărățește în pace și sănătos pe moșia ta; iară de nu vei face așa, tu ești dușman perșilor tăi, și toți veți pieri de sabia macedonenilor, și tu cu rea moarte vei muri; și te gătește de război acum pînă în cincisprezece zile."

Darie ceti cartea și zise :

— Boieri, cine-și poate închipui că are atîta putere împărăția Macedoniei ?

Alexandru zise :

— Că sînt toți ca unul, libovnici și viteji buni, și au toți un cuget și un cuvînt, și nu socotesc moartea lor.

Iară un slujbaș mare zise :

— Cum răspunzi astfel unui împărat așa mare ca acesta ?

Alexandru zise :

— Volnic este solul să răspundă împăratului !

Marele Darie zise :

— Cum te chiamă ?

El răspunse :

— Filon mă chiamă !

Darie grăi :

— Filoane, să stai aicea pînă voi scrie cartea către Alexandru !

Și stătu pînă sara și chemară pe sol la masă și-l așezară la locul solilor, și-i deteră un pahar cu vin să bea. Alexandru bău vinul, și băgă paharul în buzunar ; și-i deteră și alt pahar, și-l băgă în sîn. Ei spuseră împăratului ce face solul. Împăratul zise :

— Mai dați-i încă unul.

Și-i deteră și al treilea pahar, și-l bău și-l băgă în buzunar. Și zise un boier :

— Cum faci tu asta la masa împărătească, de iei paharele la tine ?

Alexandru zise :

— La împăratul nostru așa este legea solului : pînă la al treilea pahar toate le ia solul !

Darie crezu aceasta. Iară în vremea asta, un boier ce-l chema Candarcus, care mersese în Macedonia să fie domn, șosi la masă și, cum văzu pe Alexandru, îl și cunoscu și se apropie de Darie și-i zise :

— Să știi, împărate, că solul este însuși Alexandru !

Darie nu crezu aceasta și iară merse Candarcus și a doua oară la Darie și zise :

— Împărate, de nu va fi acesta Alexandru, să-mi tai capul.

Darie prinse a privi la sol și-i zise :

— Filoane, asamănă-te oamenii mei a fi tu Alexandru.

Alexandru zise :

— Împărate, adevărat că samăn cu el, pentru aceea mă trimete tot pe mine sol !

Darie îl crezu și se sculară de la masă, și intrară în casă să facă sfat, prinde-l-vor au ba. Iară Alexandru pricepu că l-au cunoscut ; și cum ședea în

palat singur, își lăsă plașca și-și puse căciula persienească în cap ; și plecă la poartă, și zise portarilor :

— Ține-ți pahar împărătesc și deschideți poarta ; că m-a trimes împăratul să chem voievozii !

Și-i deschiseră poarta și ieși Alexandru, și merse la altă poartă, și zise :

— Ține-ți pahar împărătesc și deschideți poarta ; m-a trimes împăratul să tocmesc străjile !

Și-i deschiseră poarta și ieși Alexandru, și merse la a treia poartă și iară zise ca și întâi, și-i deschiseră poarta, și ieși Alexandru afară, și merse la gazdă și încălecă pe Ducipal, și fugi toată noaptea, și sosi cu zorile la apa Sinarului ; și era apa aceea cumplit de mare și venea în toate nopțile cu noroi, și cu pietre, și cu var. Iar Alexandru dete și trecu, și găsi de ceea parte pe Filon și pe Potolomei-voievozi, care așteptau pe Alexandru ; și se sărutară cu Alexandru și le povestea el cum a petrecut la Darie.

Iară Darie, țiind sfat, căuta să-l prindă pe Alexandru. Și-l căutară prin toate odăile, și nu-l găsiră, și alergară la poartă, și întrebară ; iar portarii ziseră :

— Venit-a un om la noi și ne dete pahar împărătesc, și ne zise : „Țineți pahar împărătesc și-mi deschideți poarta, că mă trimese împăratul să chem voievozii !“ Și l-am lăsat, și s-a dus !

Ei alergară și la a doua poartă și portarii tot așa răspunseră ; merseră și la a treia poartă, și primiră același cuvînt ; și alergară la gazdă și întrebară ; iar gazda zise :

— Venit-a, a încălecat și s-a dus.

Ei se întoarseră la împăratul și-i spuseră cum a scăpat solul, iară Darie se umplu de amar și de jale, și zise lui Candarcus să-l gonească cu o sută

de voinici pînă la apa Sinarului, că nu va putea trece. El se duse și luă o sută de viteji buni cu cai ageri, și-l goniră toată noaptea pînă la ziuă și sosiră la apa Sinarului, și văzură pe Alexandru de ceea parte cu voievozii lui, iar Alexandru strigă spre ei :

— Ce goniți vîntul, că nu-l veți prinde ? Și vă duceți la împăratul vostru, și-i spuneți că-i mulțămesc de cinste și să se gătească de război în cincisprezece zile !

Și se duse Alexandru la tabăra lui. Candarcus se întoarse la Darie și spuse toate ce au fost.

Iară Darie plîngea cu mare jale, și zicea :

— Văzut-ați cum ne înșelă feciorul lui Filip, și scăpă din mînile noastre ? Și iară zise : Oh, necredincioasă lume ! Cum te arăți întăi dulce și apoi amară !

Darie scrise carte la Por, împăratul din India, căci era mare și mai avea și treizeci și șase de limbi sub biruința lui :

„Iată eu Darie, cainicul și jalnicul ! Amarnicul de mine, Darie-împăratul, scriu la tine, cinstitule și marele Por-împărate, întocmai cu Dumnezeul perșilor, și soarele Indiei. Trimet împărăției tale sănătate. Credem că-ți va fi venit vestea ce pățim noi de la macedonenii noștri, de la feciorul lui Filip, cum se leapădă de noi, și cum a luat Apusul tot și acum venit-a și la noi, și ne-a bătut de două ori, și sparse oastea mea, și-mi luă Eghipetul, Ierusalimul și Babilonul ; și te rog cu capul plecat pînă la pămînt să-mi dai ajutor și oaste din India, că pe indieni nu-i poate bate nimenea, și înaintea lor nimenea nu poate sta, și mă rog să-mi dai ajutor, să mă bat cu el, ca să-l birui, sau să pierim cu cinste pe moșia noastră, că nu se poate să pat eu rău lîngă tine, fiind tu mare și tare,

că nu știi cum te va duce Dumnezeu și pe tine într-această lume înșelătoare ! Și așa mă rog !"

Por-împăratul ceti cartea, și clătină capul și zise :

— Nu este bucurie pe lume să nu se schimbe în jale ; că Darie oarecînd se potrivea lui Dumnezeu, iară astăzi nu se poate potrivi unui om de pe pămînt, și astăzi este bătut de mai-micii lui, de macedoneni.

Por-împăratul chemă boierii lui și le zise :

— Mergeți de luați oastea mea, patru mii de călăreți !

Și purceseră oștile în ajutorul lui Darie. Por le zise :

— Păziți să-mi prindeți pe feciorul lui Filip, și să păziți, de va fugi, să-l goniți pînă îl veți prinde și să-l aduceți la mine, că am auzit că este cuminte și înțelept.

Voievozii luară oștile și se duseră la Darie, iară Darie se veseli, și trimese pe la oștile lui să se strîngă, și se adunară o mie de mii de oameni și purceseră spre Alexandru.

Indienii trimeseră iscoade la Alexandru ; iară străjile macedonene prinseră iscoadele și le duseră la Alexandru. Și porunci împăratul să le ducă pe o măgură înaltă, să vadă oștile lui, și zise oștilor să pornească la război iute și cu grabă ; și plecară oștile tare și cu grabă spre Darie, și iscoadele văzură asta ; apoi le dete drumul, și se duseră și spuseră indienilor :

— Să știți că Alexandru are oaste foarte tare, și sînt iuți fără samă, și cai tot armăsari ca zmeii, și vin tare spre noi fără frică, și atîta sînt de mulți cît vor fi pînă la douăzeci de mii de oaste !

Iară indienii dacă auziră aceasta se spăimîntară foarte rău și mergeau la război fără voia lor, și cu frică mare.

Iară oștile se loviră foarte tare și iute, cît se făcu praf de nu se cunoșteau unii din alții, și dete Dumnezeu vînt mare de suflă praful după oști, de se văzură, și începură a se tăia cum se taie, toată ziua ; și începură indienii a fugi și macedonenii a-i tăia. Iară Alexandru mergea într-o căruță de aur și cu doisprezece viteji tăia din căruță cu spada de un stînjen, și-i călca cu caii și zăceau perșii și indienii ca snopii. Iară Darie fugi în Persida.

Alexandru zise lui Filon să gonească pe indieni, și să strige să nu fugă, ci să se închine, și dacă nu se vor închina, să le ia caii și armele și să-i lase să se întoarcă în India. Filon începu a-i goni, și le striga să nu fugă, că vor pieri toți. Și stătură indienii și se închinară lui Filon, și le luă caii și armele și le zise :

— Mergeți la Por-împărat, și să-i spune-ți să nu mai dea ajutor altuia, și să știți că eu sînt împărat în Persia.

Și se duseră ei la Por, și spuseră ce au pățit, tot, și Por se miră mult. Iar Alexandru gonea pe Darie, și Darie fugea plîngînd și grăind :

— Oh, amar ție, Darie ! Cum te slăvea toată lumea, și te potrivea lui Dumnezeu, iar astăzi fugi și de macedonenii tăi !

Și fugea pe cîmpii Persiei ; și-l ajunseră doi boieri ai lui, pe nume Răzvan și Candarcus, și cum îl ajunseră, așa îl și loviră amîndoi cu sulițele, și căzu Darie de pe cal jos, iară ei îl dezbrăcară și luară ce găsiră la el, și-l lăsară cu puțin suflet. Și zăcea împăratul perșilor în pulbere, în picioarele cailor. Iară Alexandru ajunse acolo și-l văzu Darie și strigă :

— Oh, Alexandre, Alexandre ! Nu trece și lăsa pe Darie în pulbere zăcînd.

Alexandru auzi, și alergă grabnic, și-l văzu rănit zăcînd și zise :

— Cine ești tu ?

El zise :

— Eu sînt Darie-împăratul, acela ce eram mărit de toată lumea, și de toate limbile de oameni ! Eu sînt Darie, cela ce se potrivea lui Dumnezeu din cer, iară astăzi zac în pulbere, în picioarele cailor ! Eu sînt soarele perșilor, iar astăzi sînt înjunghiat de perșii mei. Eu sînt Darie, împăratul a toată lumea, iară astăzi nu mi-i îngăduit nici la moșia mea să mor ! Ci nu mă lăsa, Alexandre, în pulbere, că nu ești nemilostiv.

Iară Alexandru descălecă și-l puse pe Darie în căruța sa de aur, și-l șterse cu mahrama, adică cu basmaua lui, și zise :

— De nu vei muri, cinste mare vei avea !

Alexandru porunci să-l ducă lin la Persida cetate ; și el mergea după oștile lui Darie și le striga să nu fugă, ci să se închine, că Darie e pierit ; și se închinară lui Alexandru, și merseră toți perșii și macedonenii în cetate la Persida și șezu Alexandru în scaunul lui Darie și-și puse stema în cap și luă toiagul de aur al lui Darie, și perșii merseră toți de se închinară lui Alexandru și-i ziseră :

— Mulți ani, Alexandre, împăratul perșilor și al macedonenilor !

Și fură perșii și macedonenii toți frați.

Pe Darie îl duseră cu puțin suflet și, văzînd el pe Alexandru în jețul lui, zise :

— Aduceți pe fata mea Ruxandra.

Și merse Ruxandra la tată-său, și Darie plînse cu jale și zise :

— Oh, drag sufletul meu, inima mea, și lumina ochilor mei, draga mea Ruxandră ! Iată că eu îți

aduc bărbat din Macedonia, fără veste și fără de nădejde, că eu nu cugetam să-ți fac nunta ta așa degrabă, ci eu cugetam la nunta ta să chem toți craii și domnii. Iară astăzi îți cîștigai bărbat, pe cela ce l-a pus Dumnezeu împărat a toată lumea ; și la nunta ta mult sînge s-a vărsat, al perșilor și al macedonenilor ; și astăzi perșii cu macedonenii se înfrățiră, iară eu îți zic ție, fata mea, de astăzi înainte să cinstești pe domnul tău Alexandru, cum se cade a cinsti pe împăratul tău, și a toată lumea.

Și o luă de mînă, o sărută dulce, și o duse la Alexandru, și zise :

— Ține, Alexandre, pe Ruxandra, sufletul meu și inima, ție împărătească să-ți fie, că este mult înțeleaptă, frumoasă și milostivă.

Alexandru se sculă din scaun și o luă de mînă și o puse lîngă el în jeț, și-și luă stema din cap și o puse în capul ei, și luă inelul ei și-l băgă în degetul lui și o sărută dulce, și zise :

— Să știi, Darie împărate, că Ruxandra ta îmi va fi împărătească de astăzi înainte, iară împărăteasa ta mie maică-mi va fi în locul Olimpiadei, pînă la moartea mea.

Darie grăi :

— Fătul meu Alexandre ! Să împărățești sănătos și cu Dumnezeu, și cu fiica mea Ruxandra, iară eu merg astăzi la iad, unde merg toți din veac ; ci pe Candarcus și pe Răzvan să-i judeci cum se cade, și rămîneți cu Dumnezeu, și împărățiți sănătoși.

Și muri Darie-mpărat, și se sfîrși. Și a împărățit Darie șaizeci de ani, și fu ca și cînd n-ar mai fi fost.

Alexandru petrecu pe Darie pînă la mormînt cu toți macedonenii și cu toți perșii pînă îl înmormîntară, în luna lui august, în cincisprezece zile. Ale-

xandru stătu împărat perșilor, și chemă pe Candarcus și pe Răzvan, cei ce uciseră pe Darie, și le zise :

— Cum ați ucis pe domnul vostru care v-a făcut vouă mult bine ?

Și ei grăiră :

— Moartea împăratului Darie te făcu pe tine împăratul perșilor.

Alexandru zise :

— Dară eu sînt un străin, și nici un bine nu v-am făcut ; dar mie cum îmi veți face vreun bine ? Și porunci : Spînzurați-i ! Alexandru iarăși zise : Blăstămat să fie acela ce va hrăni pe ucigătorul de oameni, pe curva din casă, și pe vînzătorul de cetate !

Alexandru scrise apoi carte mamei sale Olimpiada, la Macedonia, și cătră dascălul lui, Aristotel: *„Eu Alexandru, împăratul peste toți împărații, scriu la muma mea Olimpiada și la dascălul meu Aristotel. Sănătate și viață trimet dumneavoastră. Și acum sînt șapte ani de cînd n-am trimes noi la voi și voi la noi carte, nici de bine, nici de rău, și de aceasta este a noastră vina ; ci să iertați, că pînă acuma am avut războaie mari, cu toate țările pînă la Persia lui Darie, și cu el bătutu-ne-am de trei ori și l-am biruit, și i-am luat împărăția, încă și fata lui o luai pentru bunătățile ei și pentru frumusețea ei, mie împărătească să-mi fie. Darie însă muri și eu astăzi sînt împăratul perșilor, și să știți că pînă nu știam dragostea muierii nu-mi mai aduceam aminte de voi, nici de voi pieri, iară acum voi să știu și de viața voastră, cum locuiți, și cum este Macedonia și cum auziți de noi. Să fiți sănătoși !“* După aceea deschiseră vistieriile lui Darie și găsiră douăsprezece turnuri pline cu galbini, și douăsprezece case pline de taleri, și douăzeci de

case pline cu scule de aur, și cu pietre scumpe și de mărgăritar cel mare, și coarne de inorog ferecate tot cu aur, și o mie de potire de aur, și o mie de cai hrăniți, și o mie de cai povodnici tot cu țoluri de matasă, și o mie de lei tot cu zgarde de aur, și zece mii de șoimi, și zece mii de zgriptori, și cincizeci de cămile, și o sută de mii de catîri, și o sută de mii de boi de pluguri, și zece mii de ogari, și trei mii de copoi, și o mie de mii de oi ; iară cetatea era tot poleită cu aur, și împodobită cu pietre scumpe, de lumina ca soarele, și alte multe cîte nu se știe ; nici mintea omului nu poate socoti bogăția lui Darie-împăratul. Alexandru dete aurul și argintul oștilor și voievozilor. Și se veseliră macedonenii cu perșii ca frații.

Într-o zi se sui Alexandru într-un foișor înalt foarte, și strigă cu glas mare și zise :

— Să știți, voievozilor, voi macedonenilor și perșilor, și toată lumea, să știți că mă lepăd de Dumnezeii elinești, de Amon și de Apolon, și de Poseidon, și eu blastăm pe acei Dumnezei elinești, și mă închin lui Savaot Dumnezeu și mă închin celui ce a făcut cerul și pămîntul, pe acela măresc ce odihnește pe heruvimi, și-l măresc serafimii. Și eu pe acela măresc de aici înainte, și voi toți să credeți într-acela. Și sparseră toți Dumnezeii elinești și-i băgară în foc, și le zise :

— De sînteți voi Dumnezei, ieșiți din foc să vă măresc.

Iar nici unul nu putu ieși, ci arseră toți, și se făcură cenușă. Iar zise Alexandru tuturor oștilor :

— Voi toți, voinicilor, hrăniți-vă caii bine de acum într-un an, și să vă dregeți armele, și să beți, și să mîncați și să vă veseliți.

Și șezu acolo un an cu împărăteasa lui Ruxandra și împărățiră bine, dulce și frumos cu toți

macedonenii și rîmlenii, cu egiptenii și cu perșii, și fură toți frați în bucurie, și acolo puse împărat perșilor pe Filon în Persida cetate, și strigă apoi gătire de război, și de cale îndelungată, și mînă pe la toate țările, să vie toți craii și voievozii cu oștile la Persida cetate, iară Alexandru se găti de război cu toate oștile.

DESPRE MULTE ȚINUTURI MINUNATE

Alexandru se ridică cu oștile lui, și le scrise și află zece mii de mii de călăreți și patru mii de pedestrași. Scrise zece mii de muieri sterpe, și le puse căpitan, și le duse după corturi, și le puse lege : „Cine se va culca cu vreo muiere într-o noapte, să-i dea un galben, și căpitanului un taler, și să fie de spălatul oștilor". Și încărcară o mie de mii de cămile cu bucate și luară două sute de mii de cațîri de toată treaba oștilor, și zece mii de lei, și zece mii de pardoși, și o mie de zăvozi, și o mie de ogari, și o mie de copoi, și zece mii de bivoli, și o sută de mii de boi, și o sută de mii de berbeci, și merseră spre Cris-împăratul ; și nu vru să se închine, și dete Alexandru drumul oștilor, și-l bătură, și sparseră cetatea și pieri și el, și-i prădară țara toată, și atîta aur și argint aflară, cît se săturară toate oștile de avuția lui Cris-împăratul.

De acolo purcese spre răsărit și multe țări bătu și îngenunche mulți domni, și merse înainte pînă ce ieși din lume și ajunse la pustie, la locul gadinelor[1] sălbatice. Și merse mai înainte pînă ce ajunseră la o țară, și le ieșiră înainte niște muieri sălbatice, și deteră prin oaste tare cu lemne și cu

[1] *Gadină* — fiară.

pietre ; și le bătu Alexandru, și pieriră de acelea douăzeci de mii, și erau păroase ca porcii și cu ochii ca stelele.

De acolo merse Alexandru cincizeci de zile, și ajunse la o țară cu nisip. Acolo locuiau furnicile în pămînt ; și peste noapte ieșeau din ascunzișuri și luau pe om și-l băgau în găurile lor de-l mîncau. Auzind de asta, Alexandru porunci să secere paie și să le aprindă la găurile lor. Și așa făcură, și pieriră multe, și trecură țara lor în zece zile.

De acolo mai merse Alexandru înainte pînă ajunse la țara piticilor. Aceștia erau cît cotul de înalți și ieșiră mulți la Alexandru și-i aduseră plocon frumos, finice [1] și miere multă, și ziseră :

— Împărate, noi sîntem niște oameni neputincioși și ticăloși, cum ne vezi împărăția-ta, și te milostivește spre noi.

Iară Alexandru zise :

— Să nu-i bănuiască nimeni.

Ei iară se plînseră și ziseră :

— Împărate, avem supărări de cocori, că vin la noi și ne mînîncă poamele, hrana noastră, și ne batem cu ei ; ci uneori ne biruie ei, alteori îi biruim noi.

Iară Alexandru puse tabără acolo, și le făcu cetate tare, și le puse și împărat dintre ei și-l învățâ a-i judeca. Și le zise să-și facă arme, arce și săgeți, să se apere de cocori. Și luă de la ei miere multă și finice, cît ajunse oștilor într-un an.

Și mai merse Alexandru înainte, și ajunse la un cîmp mare și frumos, cu apele dulci ; și erau într-acel cîmp oase multe de oameni. Și văzură un stîlp mare de piatră, poleit cu aur, și era Sahnos-împăratul săpat în stîlp, și era scris cu

[1] *Finice* — curmale.

slove elineşti ; şi alergă Alexandru la stîlp şi slovele aşa ziceau : „*Eu Sahnos-împăratul fost-am a toată lumea împărat, şi vream să merg la rai şi pînă aicea venit-am, şi aicea ieşiră oameni sălbatici fără veste şi mă uciseră cu totul, şi cine va vrea să meargă la rai, pînă aicea să vie, şi de aicea să se întoarcă îndărăt, că va pieri*". Alexandru învăli stîlpul cu plaşca, să nu cetească nimenea, să se sperie oastea lui. Macedonenii întrebară ce sînt acele slove. El răspunse :

— Spune că înainte este o ţară dulce !

Şi merseră pînă la un munte mare şi zise Alexandru să puie tabăra acolo să se odihnească oştile. Şi făcură palangă de cătră munte. În ziua aceea, zise Alexandru să se gătească oştile de război, iar el cu pîlcul lui se duse la pădure, şi văzu un om sălbatic care sta semeţ şi nu fugea. Alexandru porunci de-l loviră doi călăreţi cu suliţele. El începu a zbiera tare, şi îndată ieşiră oameni sălbatici ca frunza şi ca iarba, toţi cu pietre şi cu lemne, şi deteră prin oaste foarte tare. Alexandru fugi din pădure afară, şi ieşiră sălbaticii la cîmp, iară Antioh îi luă cu oastea de cătră pădure, iară sălbaticii sfîrşiră lemnele şi pietrele, şi-i tăie oastea cumplit, de zăceau ca snopii. Şi aveau năravcă dacă se vedeau crunţi [1], se mîncau unul pe altul. Alexandru îi birui şi pieriră din ei o sută de mii, iară de-ai lui Alexandru cincisprezece mii.

Iară a doua zi veniră voievozii la Alexandru, şi strigară :

— Împărate, dară nu ne ajunge cît ne-am bătut cu împăraţii din lume, şi am pierit acolo, şi am luat împăraţii destule ca să ne odihnim, iară acum ne aduseşi la pustie, să pierim de oameni sălbatici ?

[1] *Crunt* — însîngerat.

Iară Alexandru zise :

— O, dragii mei macedoneni, și voi, fraților, cred, multe războaie am bătut ; iar acum puțin să ne ostenim și iară o să ne întoarcem la lume ; ci dumneavoastră de m-ați urît, ucideți-mă, de veți putea împărăți fără de mine !

Voievozii ziseră :

— Ce vom face ? Fie-ți în voia ta, sau vom pieri cu tine toți sau nu vom pieri.

Și trecură țara sălbaticilor în cincisprezece zile, și ajunseră la o țară bună și frumoasă și văzură doi stîlpi de piatră poleiți cu aur și era săpat într-înșii obrazul lui Eraclie-împăratul, și al Semiramidei-împărătesei. Și merse Alexandru la stîlp și văzu slove elinești și spunea acolo pricina lor, cum au ieșit din lume pentru fărădelegile oamenilor, și acolo împărățit-au patruzeci de ani, și s-au sfîrșit așa. Alexandru plînse și zise :

— O, fericite Eraclie !

Și mai merse înainte, și ajunse la curțile lui Eraclie pustii, și erau împodobite cu pietre scumpe și poleite cu aur, și erau acolo niște pomi frumoși și dulci ca zaharul, și murmura un izvor cu apă rece.

Și de acolo purcese Alexandru înainte șapte zile și ajunse la o apă mare și lată și se vedea de ceea parte țară cu oameni, și puse tabăra acolo și făcură luntre. Alexandru zise să meargă acolo, iară Potolomei răspunse :

— Alexandre, nu vei merge acolo, că nu știi ce ți se va întîmpla, ci voi merge eu mai nainte, și voi vedea, și voi veni de-ți voi spune !

Alexandru zise :

— O, dragul meu Potolomei ! Dară de vei pieri acolo, ca tine unde voi găsi ?

Potolomei răspunse :

— De voi pieri eu acolo, altul ca mine pune-vei în loc, iară de vei pieri tu, altul ca Alexandru nu vom găsi în toată lumea.

Și intră Potolomei în luntre cu șapte voinici, și se duse la ostrov și găsi oameni goi. Deci se întoarse și spuse lui Alexandru. Iară Alexandru intră în luntre cu toți boierii, și trecură la ostrov, și ieșiră înaintea lui Alexandru oameni mulți despuiați și grăiră :

— Împărate Alexandre ! Ce ai venit la noi ? Și ce ai lua de la noi, că sîntem niște goi și niște săraci, și ne hrănim dintru acești pomi pînă sînt, alta nu mai avem nimic ? !

Alexandru zise :

— N-am venit să iau de la voi nimic, ci numai să văd ce oameni sînteți, și cum trăiți, și de unde ați venit aici, și cum știți numele meu.

Ei grăiră :

— Împărate, noi sîntem de la Țara Grecească și am avut împărat elinesc de la Macedonia pe Eraclie-împăratul, și împărătească pe Semiramida, și văzînd ei acolo atîta strîmbătate și războaie, și multe bazaconii și sînge vărsat, cugetară să iasă dintr-acea țară și făcură zece mii de corăbii, și au ales tot oameni buni și drepți, și-i băgară în corăbii, și plecară pre mare, și au umblat pre mare un an, și au ieșit unde erau curțile și făcură țară bună și dulce ; și au ars corăbiile, și au împărățit patruzeci de ani tot bine și frumos în țară. Și ei muriră, iară noi rămaserăm fără de împărat și puserăm doisprezece filosofi să ne judece ; iară noi n-am ascultat, și am luat iară răutățile noastre, și se mînie Dumnezeu pre noi, și trimese oameni sălbatici de ne bătură, și ne uciseră, și ne stricară țara și nu puturăm trăi acolo de ei că ne mîncau feciorii și pe noi ; și cîți am rămas am venit aicea

într-acest ostrov, ne hrănim cu de aceste poame, și noi nu avem alt ce-ți da nimic, dar îți vom da șapte filosofi de la noi, că îți vor trebui de aici înainte pînă la Ivant, că ei știu calea pînă acolo.

Alexandru luă șapte filosofi, și zise :

— Adevărat că mai cinstit lucru nu este în lume, și mai scump și mai curat, decît omul procopsit la învățătură. Și se întoarse la tabără, și zise : Omul cărturar este vistier desăvîrșit.

De acolo merse cincisprezece zile și ajunse la o țară cu oameni cu șapte picioare și cu șapte mîni ; și se izbiră cu putere în oastea lui Alexandru și pieiră din ei mulți, și pe mulți îi prinseră vii ; și lui Alexandru îi era voia să-i scoată la lume ca pe o minune, numai că nu știa care era mîncarea și băutura lor, și din această pricină au pierit de foame.

Și trecu țara lor în zece zile, și mai merse și ajunse la o țară cu oameni cătcăuni, dinainte cu obraz de om, grăind omenește, iar îndărăt cap de cîne lătrînd cînește. Alexandru ucise mulți dintr-înșii, și trecu țara lor în șapte zile.

Și mai merse înainte și ajunse la o apă mare, și puse tabăra acolo ; și muri un cal al unui voinic și-l aruncară în apă de-l mîncară racii. Iar peste noapte începură a ieși racii aceștia, și luau omul, îl vîrau în apă, și nu putea scăpa de gurile lor. Aflînd de asta, porunci Alexandru să se sape gropi adînci, și să le astupe cu paie ; și așa făcură ; iară într-o noapte ieșiră raci mulți, și căzură în gropi și nu mai puteau să iasă, iar la ziuă uciseră mulți fără samă și-i mîncară oștile.

De acolo merse mai înainte șapte zile și ajunse la un munte mare și înalt, și văzu un om mare legat de munte cu verigi de fier, și era lung de o mie de coți, și cînd plîngea, glasul lui se auzea

cale de trei zile și nu se apropia de el nimenea. Și mai merse înainte cincisprezece zile și ajunse la o apă mare și de ceea parte era țară cu oameni, și ziseră filosofii :

— Acolo este Macaron.

Și făcură luntre, și intră Alexandru în luntre cu zece boieri de-ai lui și luă galbini, și pîne curată și vin roșu, și trecu de ceea parte și văzu pomi înalți și frumoși și poame dulci ca zaharul, și frumoase, și erau fîntîni reci sub pomi și apele reci și dulci ca zaharul, și prin pomi erau paseri mîndre și cîntau niște cîntece frumoase, ca niște fete, și erau unele albe, altele roșii, altele negre, altele verzi și mohorîte. Și se întîmpină cu un om gol și zise Alexandru :

— Pace ție, frate !

El răspunse :

— Pentru toate bucuriile.

Și vru Alexandru să mai grăiască cu el ; iar el zise :

— Pasă înainte, că vei grăi cu împăratul nostru Ivant, și-ți va spune tot ce dorești.

Și merse Alexandru înainte, și găsi pe Ivant șezînd în scaun de aur, cu cunună de aur în cap, și gol, subt un pom înalt și cu de toate felurile de poame într-însul, și sub picioarele lui era apă ca aurul, și fierbea în fîntînă. Iar dacă văzu Ivant pe Alexandru, clătină cu capul și zise :

— O, Alexandre-împărate, din lumea ticăloasă și nevolnică ! Toată lumea vei lua, și la moșia ta nu te vei mai întoarce, și te vei sui pînă la cer, și pînă la iad te vei coborî.

Alexandru sărută mîna lui Ivant, iară Ivant sărută pe Alexandru pe cap și-l puse în jeț lîngă el. Alexandru zise lui Ivant :

— De ce îmi grăiești aceste cuvinte ?

El zise :

— Nu trebuiește a poftori [1] omului înțelept cuvinte înțelepte !

Iară Alexandru zise :

— Doresc, de-ți va fi voia, să-ți aduc plocon de ce se găsește la noi !

El zise :

— Aduceți-mi !

Și aduseră o tipsie plină de galbini, și pîne curată, și vin roșu. Ivant zise :

— Nu ne e dat nouă să mîncăm, ci vi-i dat vouă să mîncați ; ci deșertați clondirul, și aduceți-l la mine să vă dau eu plocon !

Și luă Ivant clondirul și-l umplu cu apă de sub picioarele lui, și-l dete lui Alexandru, și zise :

— Ține, Alexandre, plocon de la mine.

Alexandru zise :

— De ce treabă este aceasta ?

Ivant zise :

— Cînd îmbătrînește omul, să se scalde cu de această apă și va întineri de va fi ca de treizeci de ani.

Alexandru pecetlui clondirul bine, și-l dete aprodului, și așa cugetă întru sine : „De voi îmbătrîni, mă voi scălda și voi întineri, și nu voi mai muri !“ Apoi Alexandru zise iar :

— O, fericite Ivantie ! Spune-mi dară, voi de unde ați venit într-acest ostrov ?

Ivant zise :

— Cînd a zidit Dumnezeu pe moșul nostru Adam, l-a așezat în rai ; și a greșit el lui Dumnezeu, și l-a scos din rai ; și ieși Adam și cu moașa Eva ; și au venit întăi aicea și făcură doi feciori.

[1] *A poftori* — a repeta.

Adam căuta pururea spre rai și plîngea cu jale de lipsirea raiului ; iară feciorii lor Cain și Abel se învrăjbiră, și ucise Cain pe Abel, și plîngeau Adam și Eva cu mare jale. Și după aceea făcură și un alt fecior, om bun și drept, pe nume Sit ; și șezu Adam aici cinci sute de ani, și însură pe Sit, și făcură și feciori, iară apoi trimese Dumnezeu pe înger de-i zise lui Adam să iasă de aici și să meargă la lume, acolo unde locuiți voi. Și ieși Adam și Eva, și cu alți feciori și nepoți ai lui, cincisprezece mii de oameni, iară Sit rămase aici, și noi din Sit ne tragem.

Alexandru zise :

— O, fericite Ivantie ! Dară voi în ce Dumnezeu credeți, și cui vă închinați ?

Ivant zise :

— Noi credem în Savaot Dumnezeu, și nouă ne este cugetul tot la Dumnezeu, și dacă murim, noi mergem într-alt loc mai bun decît aici !

Alexandru apoi se miră mult de viața lor, și zise :

— O, fericite Ivantie ! Toate îmi spuseși și bune, și dulci, încă voi să-mi mai spui cum vă rodiți, că muieri nu văd la voi ?

Ivant zise :

— Noi avem muieri, dar nu locuiesc cu noi, ci locuiesc într-alt ostrov, și sînt îngrădite cu zid de aramă : și vin ele la noi într-un an o dată ; vieţuim atunci cu ele treizeci de zile, atunci ne însurăm feciorii și ne măritățm fetele, și după aceea iară se duc la ostrovul lor ; și dacă face femeia cocon, îl țin trei ani și apoi îl aduc la noi, și dacă moare bărbatul, muierea nu se mărită, nici se însoară bărbatul, dacă-i moare femeia.

Alexandru zise :

— O, fericite Ivantie ! Spune-mi, de la ostrovul muierilor ce este înainte ?

Ivant răspunse :

— Este raiul ocolit cu apă și zidit cu aramă, și acoperit cu foc, și pe poartă stau heruvimii și serafimii de foc, și strălucesc ziua și noaptea necontenit.

Alexandru zise :

— Dară putea-voi vedea raiul ?

Ivant zise :

— Nu poate vedea trupul, ci numai sufletul. Ci vei merge aproape de rai, și-ți vor ieși îngeri înainte și-ți vor spune toate.

Alexandru zise :

— De nu mi-ar fi de macedoneni, eu aș rămînea aici cu voi și aș vieţui viaţa voastră cea îngerească.

Ivant zise :

— Pasă la lume, Alexandre, că te așteaptă împărăția lui Por-împăratul, și tot pămîntul îl vei lua și în pămînt intra-vei !

Și plînse Alexandru, și se sărută cu Ivant-împăratul, și-l sărutară toți negomîndrii pînă ieși din ostrov, și se iertară cu el. Și merse Alexandru la tabără, și spuse tot ce văzuse și ce auzise.

Alexandru purcese apoi cu oștile la ostrovul muierilor și trecură pe lîngă cetate, și într-însa nu căuta, că numai Dumnezeu poate căuta acolo. Și de acolo merse zece zile, și ajunse la un cîmp frumos, plin de mîndre flori ce miroseau ca tămîia și ca smirna, și ca livantul, și erau unele albe, altele negre, altele roșii, altele verzi, vinete, mohorîte, și galbene ca aurul. Și căută Alexandru spre răsărit, și văzu porțile raiului și spre porți văpaie de foc, și sta raiul sus ca un munte, și se vedeau pomii raiului înalți fără samă. Și mergea

Alexandru înainte şi căuta spre cîmpii raiului de la cincisprezece mile depărtare ; şi ieşiră înaintea lui doi îngeri, şi ziseră :

— Alexandre, stai pe loc ! Să nu mai mergi înainte, că este loc sfînt, şi te vor arde heruvimii şi serafimii din rai, ci te întoarce la lume, că o să iei împărăţia lui Por-împăratul.

Alexandru zise :

— Doamne, pe unde voi ieşi la lume ?

Îngerii ziseră :

— Iată că ies patru rîuri din rai : unul Tigru, altul Eufrat, altul Filon, altul Geon ; şi pe Eufrat să mergi, că te va scoate la lume, şi vei vedea şi alte minuni, iar aci nu zăbovi.

Alexandru stătu cu oştile, şi zidiră stîlp de piatră, şi-l poleiră cu aur, şi scrise el în stîlp cu slove elineşti : „Iată, eu Alexandru împăratul a toată lumea pînă aci venit-am cu oştile mele, şi-mi ieşiră doi îngeri înainte, de mă opriră aici, şi mă certară să nu mai merg înainte că voi pieri, deci de aici mă întorsei în lume".

De aici se întoarse Alexandru către lume şi ajunse la un iezer frumos şi puse tabăra acolo ; şi luă un bucătar un peşte şi-l băgă în iezer să-l spele, iară peştele fugi în apă ; şi merse socaciul [1] la Alexandru şi-i spuse. El zise oştilor :

— Să-şi scalde toţi caii, ca să fie toţi sănătoşi şi tari.

Şi merse înainte numai şapte zile şi ajunse la o peşteră mare şi întunecată, şi puse tabăra acolo, şi zise Alexandru :

— Să încalece toţi voinicii pe iepe şi să lege mînzii la gura peşterii.

[1] *Socaci* — bucătar.

Și așa făcură, și intră Alexandru în peșteră și strigă pristavul în peșteră :

— Tot voinicul să scoată ceva din peșteră : pămînt, pietriș, lemne sau ce va găsi, și cine va scoate puțin căi-se-va, și cine va scoate mult, iară căi-se-va.

Și umblară în peșteră o zi și o noapte și scoaseră iepele din peșteră afară la mînzi, și scoaseră aur și argint mult și pietre nestimate, și zise Alexandru :

— Să împărțiți toți frățește !

Deci cei ce nu scosese nimic căitu-s-au, și cei ce scosese mult încă se căiră, căci împărțiră cu cei ce nu scosese nimic.

De acolo merse cinci zile, și ajunse la un iezer cu apă limpede și dulce ca zaharul, și puse tabăra acolo. Alexandru merse la iezer să se scalde și intră în iezer, iară un pește mare sări și se repezi la Alexandru să-l mînînce. Alexandru văzu peștele, și fugi iute afară la uscat. Apoi se întoarse la el, cu oșteni, și-l împresură și-l ucise. Și era peștele cu solzi de aur, și-l spintecară, și găsiră în inima lui o piatră nestimată, era mare cît un ou de gîscă, și o puseră în suliță și lumina ca soarele prin tabără. Iară peste noapte ieșiră din apă niște fete frumoase cu părul pînă la pămînt, și umblau prin mijlocul oștilor, și plîngeau niște plîngeri minunate, cu niște glasuri ciudate, și grăiau :

— O, dragul nostru împărat, cum te ucise Alexandru-împăratul !

Și cu mare jale plîngeau.

De acolo merse o sută de zile și ajunse la o biserică ce se chema „Hramul soarelui". Și merse Alexandru la acea biserică, și se închinară lui Savaot Dumnezeu, și văzu acolo scripturi, și ceti

Alexandru slovele și ziceau așa : „Să știi, Alexandre, că vei lua toată lumea și de moarte nu vei scăpa, că te vor otrăvi cei ce slujesc ție". Alexandru se clăti foarte și mult plînse și zise :

— O, moarte necredincioasă și lume înșelătoare ! Cum mîngîi pe oameni și apoi îi bagi curînd sub pămînt pe toți.

De acolo merse zece zile, și ajunse la o țară cu niște oameni cu un picior și cu o mînă, și cu un ochi, și cu coadă de oaie, și prinse Alexandru mulți din ei, și grăiră :

— Împărate Alexandre, milostivește-te spre noi, că sîntem niște oameni mișei [1], cum ne vezi împărăția-ta !

Și se milostivi Alexandru, și-i iertă și le dete drumul. Și merse Alexandru pe o vale, și era trist pentru moartea lui. Iară acei oameni se suiră într-un munte înalt, și strigară :

— Împărate ! Cum fuseși de înțelept, și noi te înșelarăm.

Iară Alexandru stătu, și erau zece zile de cînd nu rîsese, că era pentru moartea lui scîrbit ; atunci rîse și zise :

— Întrebați cum m-am înșelat ?

Și strigară de jos, și răspunseră de sus, grăind :

— Carnea noastră e mai dulce decît toate cărnurile, și pieile noastre nu le taie sabia, nici trece săgeata printr-însele, și mațele noastre sînt pline de mărgăritare și de pietre scumpe, și în inima noastră este piatră nestimată ca un ou de gîscă.

Iară Alexandru zise :

— Adevărat că toată paserea pe limba ei piere ! Și porunci Alexandru : Ocoliți muntele, călăreți,

[1] *Mișei* — nenorociți.

iară pedestrașii să se suie în munte cu ogarii, și cu leii și cu pardoșii !

Și așa făcură. Și prinseră vii o sută de mii de aceia, și zise să-i jupoaie, și-i jupuiră pe toți, și mîncară tatarii carnea.

De aici ajunseră la hotarul lui Por-împăratul : iară Por-împăratul auzi că vine Alexandru spre el, și scrise carte :

„Eu Por-împăratul a toată lumea, cel ce luminez ca soarele, întocmai cu Dumnezeu, scriu ție, Alexandre. Au te-ai sumețit că ai biruit pe Darie și i-ai luat împărăția ? Să știi că cu acea nebunie, și cu sumeția ta pierde-vei capul tău, oștile tale și țara ta ! Dară nu socotești tu că dinaintea mea nu vei scăpa nici în Macedonia, nici în toată lumea ? Ci-ți socotește nebunia ta, și-ți cere iertăciune de la mine, și-ți voi ierta greșala ta, și te întoarce în Macedonia și-mi trimete haraciurile de la toate țările cîte ai luat. Iară de nu vei face așa, nu vei scăpa dinaintea mea nici in Macedonia, nici în toată lumea.“ Alexandru ceti cartea și clăti cu capul, și scrise altă carte lui Por :

„Eu Alexandru, împăratul peste toți împărații, și a toată lumea împărat, nu cu vrerea mea, ci cu voia lui Dumnezeu Savaot, scriu ție, Por-împărate, sănătate ! Tu te lauzi mie, și zici că m-am sumețit pentru Darie ; iară Darie încă se potrivea lui Dumnezeu, ca și tine, iară Dumnezeii lui nu-l ajutară. Și să știi că am mers pînă la rai, și acolo am găsit pe Ivant-împăratul, iar el îmi spuse mie că Dumnezeii voștri sînt toți în iad, de se muncesc cu Darie împreună într-un loc. Și cum nu ajutară lui Darie, așa nu-ți vor ajuta nici ție. Și tu te potrivești lui Dumnezeu din cer, iară mai apoi nici unui om nu te vei potrivi, că eu nu pot fugi de tine, ci eu vin la tine cu toate oștile mele, iară tu

să ieși cu toate oștile tale, și cu toată sila ta."
Și trimese cartea lui Por-împăratul; apoi scrise altă carte la mumă-sa Olimpiada și la dascălul său Aristotel:

„*Eu Alexandru, împărat peste toți împărații, scriu la muma mea Olimpiada și la dascălul meu Aristotel. Multă sănătate și viață trimet dumneavoastră; și să mă iertați că în cinci ani carte nu v-am putut trimete, că ne-am depărtat, și am trecut pustii și codri, munți înalți, de ne-am bătut cu oameni sălbatici, și am mers la oameni cît cotul de mari și am ajuns la împărăția lui Eraclie-împăratul, și am mers pînă la Macaron, la Ivant-împăratul, de am grăit cu el, și mi-a spus că Dumnezeii elinești sînt toți jos în iad de-i muncesc toți dracii; și am mers aproape de rai, și am văzut pe poarta raiului stînd heruvimii și serafimii, jos, străjuind raiul; și-mi ieșiră înainte doi îngeri de mă certară, să nu merg înainte, și m-am întors de la rai pe apa Eufratului, de am ieșit la lume. Și acum sînt pe hotarul Indiei, și voi să mă bat cu Por-împăratul. Și trimeteți-mi și voi carte.*"

Por-împăratul strînse oștile, și sila lui toată, și găsi opt mii de mii de pedestrași și o mie de lei învățați la război. Și auziră macedonenii și perșii de atîta silă a lui Por, și se spăimîntară, și se sfătuiră să prindă pe Alexandru, și să-l dea lui Por, iară ei să-și ceară iertăciune de la Por și să se întoarcă în Macedonia, și perșii în Persida. Potolomei auzi aceste toate și merse la Alexandru, și-i spuse, iară Alexandru chemă pe macedoneni, și zise tuturor oștilor:

— Oh, dragii mei viteji de toată lumea! Înțelepți și viteji macedoneni! Socotiți, fraților, cum luarăm toată lumea și sila lui Darie sparserăm, și multe puteri băturăm, iară astăzi voi vă spăimîn-

taţi de nişte neharnici şi înfricoşaţi indieni. Cred că Por nu ne va mînca, cum vă pare vouă ; iară dumneavoastră de m-aţi urît, ucideţi-mă ; de vă pare că vă face Por vreun bine, să mă pierdeţi pentru binele vostru. Însă mie aşa îmi pare, că de veţi pierde pe Alexandru, nici voi nu veţi mai vedea Macedonia, că vă vor goni toate neamurile şi limbile, şi toate ţările vă vor ucide, şi nu veţi rămîne nici unul pînă la Macedonia. Dară nu socotiţi că de vom bate noi pe Por, curînd veţi vedea Macedonia ; şi de nu veţi merge voi spre Por, eu voi merge singur de mă voi bate cu el, şi de-l voi bate eu, voi fi împărat a toată lumea, iară de mă va bate el, toţi veţi pieri cu urgie.

Iară macedonenii, dacă auziră, ziseră aşa :

— Alexandre ! Noi toţi vom pieri cu tine ; ci să ştii că nu este vina noastră, ci aceasta o făcură perşii, că sînt vecini cu indienii.

Iară Alexandru se mînie pe perşi şi le puse învălituri pe cap şi le făcu haine muiereşti ; şi pînă astăzi aşa au rămas.

Deci Alexandru porunci scrierea oştilor şi află zece mii de mii de călăreţi şi patru mii de mii de pedestraşi ; şi trimise carte lui Filon la Persida, şi la împărăteasa lui Ruxandra :

„Eu Alexandru-împăratul scriu la dragul meu prietin Filon şi la draga mea împărătească Ruxandra sănătate şi voie bună ! Şi în ce ceas veţi vedea cartea mea, să purcezi, Filoane, cît mai curînd cu oştile tale spre India, că voi să mă bat cu Por-împăratul ; şi să vii ziua şi noaptea şi să-mi trimeţi carte înainte, să ştiu pe unde eşti şi cînd vei sosi la noi cu oştile !“ Şi repezi la Filon olăcari [1] cu cartea.

[1] *Olăcar* — ştafetă.

DESPRE RĂZBOIUL CU POR

Por se sculă cu oștile lui și întîmpină pe Alexandru : și puse Por înainte zece mii de lei, iar Alexandru o mie de bivoli și o mie de tauri ; și se loviră leii cu bivolii și se deteră într-o parte, iară oștile se loviră de față. Alexandru lovi oștile lui Por de trei părți, și deteră în tîmpine și în trîmbițe, și se tăiară toată ziua pînă sara, și se dete Por îndărăt ; și pieriră acolo indienii patru mii de mii, și de-ai lui Alexandru zece mii. Iară Por-împăratul dacă văzu cît a fost războiul de crîncen, își chemă boierii lui, și zise :

— Oh, dragii mei viteji ! Acum ce voi face, că iată ne băturăm și cu Alexandru, și nu-l puturăm birui ?

Ei ziseră :

— Să aducem elefanți, să facem poduri pe ei și să urcăm pe unul cîte douăzeci de arcași și să-i punem înainte.

Deci puseră cîte douăzeci de arcași pe o sută de elefanți, și-i așezară înainte, și plecară la război. Alexandru puse înainte o mie de cămile tot cu clopote, și două mii de catîri tot cu clopote ; iară elefanții se spăimîntară de vuiet și săriră înapoi și loveau oastea lui Por, și se rupseră podurile, și omorîră pe toți arcașii. Iară oștile se loviră de față și se tăiară pînă sara și se dete Por înapoi, și trecu apa Eufratului. și puse tabără acolo și sparseră podurile ; și pieriră acolo de-ai lui Por patru mii de mii, și de-ai lui Alexandru zece mii.

Filon sosi cu oastea lui odihnită, o sută de mii, și aduse și o sută de mii de cămile încărcate de bucate, să fie de toată treaba oștilor, și o sută de mii de catîri tot cu galbini, și cu taleri, să dea oștilor, și-i aduse stema de aur, de la împărăteasa

lui. Alexandru se veseli dimpreună cu toate oștile de sosirea lui Filon, și zise Filon :

— Alexandre-împărate ! Nu trebuiește să stai și să aștepți pe Por, că Por cît stă tot gîndește și se pregătește, și vin oștile din toate părțile ; ci mă lasă pe mine cu oastea mea cea odihnită să-l lovesc cum știu.

Alexandru zise :

— Dară apa Eufratului cum o vei trece ?

Filon răspunse :

— Cum vei vedea împărăția-ta !

Alexandru zise :

— Pas cu Dumnezeu !

Și zise Filon :

— Tot călărețul să puie cîte un pedestraș călare după el !

Și așa făcură. Și pe cînd ședea Por la masă să prînzească, Filon dete în Eufrat cu oștile, repede, iară apa ieși toată pe uscat, și cei dintăi se udară, iară cei dinapoi trecură pe uscat, și loviră pe Por fiind la masă, fără de veste ; și începură a se tăia. Iară Alexandru, dacă văzu așa, făcu și el ca și Filon, și trecu apa ; și loviră pe Por de trei părți, și se bătură pînă sara ; și începură indienii a se risipi, iară macedonenii a-i goni și a-i tăia cum se taie ; iară Por plecă a fugi la India cetate, și plîngea cu amar, și grăia :

— O, vai de mine ! Nevoiașul de mine ! Cum puternicii căzură și neputernicii se ridicară ! Cum macedonenii veniră spre Darie, și-l uciseră, și la mine veniră și mi se puseră ca scaiul în cap, și sila mea o sparseră, și nici apa Eufratului nu-i putu opri !

Și se duse Por la cetatea sa, iară Alexandru îi gonea oștile, și mulți pieriră și mulți prinse vii, și pe toți îi iertă.

Alexandru căzu pe hotarul lui Por, și zise :

— Să prade țara lui Por !

Iară Por-împăratul trimise cărți pe la toate limbile păgîne, la douăzeci și patru de limbi, la răsărit :

„Scriu eu Por-împăratul la ai mei frați și buni prietini, sănătate ! Și să știți că au venit macedonenii și m-am bătut cu ei de trei ori și mă biruiră, și puterea mea sparseră ; și vă rog, fraților, să-mi veniți întru ajutor, că de mă vor bate pe mine, nici voi nu veți scăpa dinaintea lor ; și să săriți cît mai curînd !“ Limbile, dacă auziră așa, săriră în ajutor și merseră la Por-împăratul cu patru mii de mii de oameni. Iară Alexandru trimese pe Filon cu carte la Por :

„Scriu eu Alexandru, împăratul peste toți împărații, ție, Por-împărate, sănătate ! Și să știi că capul plecat nu-l prinde sabia niciodată. Așa tu, închină-te mie și să fii în pace, și-ți ține împărăția, și-mi trimete haraci și oaste pe an ; iar de nu vei face așa. noi să ne batem amîndoi, căci ție nu-ți este milă de indieni, iar mie îmi este milă de macedoneni ; căci este și păcat să moară toți vitejii pentru noi, ci să ieșim amîndoi din tabără singuri, și să stea oștile pe loc, pînă ne vom bate amîndoi, și de mă vei bate, tu vei fi împărat a toată lumea, iară de te voi bate, eu voi fi împărat a toată lumea !“

Filon merse sol la Por, și-i zise Por :

— Tu ești Filon ?

El răspunse :

— Eu sînt !

Por zise :

— Filon, închină-te mie, căci de astăzi Alexandru ucis este de mine ; iar tu te închină mie, și să-ți dau fata mea, și din împărăția mea jumătate !

Filon zise :

— Nici lumea toată nu mă va despărți de dragostea lui Alexandru !

Por zise :

— Pasă și spune lui Alexandru să iasă să ne lovim amîndoi cum a zis el, și să stea oștile pe loc !

Și merse Filon la Alexandru, și spuse că Por este gata să se lovească. Alexandru întrebă :

— Ce viteaz este Por ?

Filon zise :

— Are trupul de cinci coți, dar este putred ; iar bun viteaz este ; ci pasă, Alexandre, că-l vei bate, că norocul tău mare este și Dumnezeu Savaot puternic este !

Alexandru îngenunche și se rugă lui Dumnezeu și zise :

— Dumnezeul tuturor Dumnezeilor, cela ce te măresc heruvimii și serafimii, Savaot Dumnezeu, ajută-mi astăzi împotriva lui Por-împăratul !

Și își luă platoșa și își puse coiful în cap, apucă sulița și încălecă pe Ducipal, și ieși din mijlocul oștilor. Și se întîlni cu Por ; și se izbiră cu sulițele, și se frînseră sulițele, și scoaseră buzduganele și se loviră de cîte zece ori în cap. Por scoase sabia. Alexandru stătu și grăi :

— Por-împărate ! Cred că noi n-am grăit așa.

Por stătu și zise :

— Cum ?

Alexandru zise :

— Să stea oștile pe loc, pînă ne vom bate amîndoi.

Por se întoarse înapoi să certe oștile ; iar Alexandru strînse pe Ducipal și scoase hangerul și-l lovi subțioară prin încheieturile platoșelor, și-l junghie pe Por, iar Ducipal luă pe calul lui Por

cu gura de cerbice și-l răsturnă jos ; iar Por căzu de pe cal ; și muri acolo Por-împăratul. Iar indienii dacă văzură așa, plecară a fugi, iar Alexandru a-i goni, și-i tăia cum se taie. Și pieriră acolo indieni trei mii de mii, și ceilalți se închinară lui Alexandru ; iar limbile cele păgîne fugiră și scăpară prin țările lor.

Pe Por-împăratul îl puse Alexandru în căruța lui cea de aur și-l duse la cetatea lui în India, cu toate oștile. Iar împărăteasa lui Por ieși înainte cu zece vlădici și cu zece mii de popi, și-și sfîșie împărăteasa lui Por contășul pînă la pămînt, și se despleti, și cu zece mii de fete, tot despletite, plîngea cu jale mare. Alexandru porunci de-i puseră lui Por stema în cap și-l așezară în patul de aur, și-l duseră în cetatea lui, și-l îngropară cu cinste mare, învălit cu caftan de aur ; și se săvîrși Por în luna lui iunie în douăzeci și șapte de zile, în India, în scaunul lui. Și era cetatea lui Por de patru ori cît bate săgeata, și părețiii tot poleiți cu aur, și acoperămîntul cu aur și trei sute de stîlpi de marmură tot poleiți, și patru mii de pietre nestimate, de luminau toată noaptea ca soarele, și alte cîte n-am putut scrie, nici n-am văzut nicăierea, și nu va fi auzit nimenea, nici cu mintea va fi gîndit. Și începură a scoate vistieriile lui Por, și scoaseră o sută de mii de cai hrăniți arăpești, o sută de mii de cai indienești tot cu țoluri de matasă, și scoaseră zece mii de lei tot cu zgarde de aur și douăzeci de mii de lei toți învățați, și douăzeci de mii de pardoși, și scoaseră zece mii de săbii ferecate cu aur, și scoaseră o sută de mii de blide de aur, și scoaseră o sută de mii de potire de aur, și scoaseră o sută de mii de elefanți, și două sute de mii de cămile, și două sute de mii de catîri, și o sută de mii de boi înjugători, și

douăzeci de mii de șoimi și zgripțori, și zece mii de ogari, și cinci mii de case pline de galbini, și zece mii de case pline de argint. Și șezu Alexandru acolo un an, și se veseliră macedonenii cu indienii ca frații și dete împărăția Indiei lui Antioh-voievodul.

DESPRE ȚARA AMAZOANELOR ȘI ALTE CUPRINSURI ȘI ÎMPĂRĂȚII

Alexandru plecă cu oștile spre țara amazoanelor, și acolo împărățea o muiere peste muieri, iar bărbații erau afară din cetate, și robeau ei muierilor, și le luau dijmă și dări. Și pe împărăteasă o chema Talistrada. Alexandru trimese sol și scrise carte așa :

„Eu Alexandru, împăratul peste toți împărații, scriu ție, împărătească Talistradă, sănătate ! Și să știi că am luat împărăția lui Darie și-a lui Por, și pînă la voi am venit cu puterea mea, să-ți zic ție să te închini mie și să-mi trimeți haraci și oaste pe an, și să fii în pace pe moșia ta : iar de nu vei vrea să faci așa, eu voi veni la voi și mult rău vă voi face.“ Talistrada ceti cartea și scrise alta lui Alexandru așa :

„Eu Talistrada, împărăteasa amazoanelor, scriu la marele împărat Alexandru, sănătate ! Și să știi cum ne este viața noastră : noi avem cetatea în ostrov, și noi muierile în ostrov locuim, iar bărbații noștri șed afară și lucrează, și cît agonisesc ei, noi luăm ; și vin la noi de șed cu noi treizeci de zile, și atuncea ne măritățm și însurăm, și apoi iar se duc la țară ; iar eu am oaste cincizeci de mii de muieri călărețe cu suliță, și douăzeci de mii de pedestrașe cu săgeți, și cine vine la noi, ieșim

înaintea lor ; și ne batem noi cu vrăjmașii noștri și, dacă-i biruim, noi ne întoarcem, iar bărbații noștri ies înaintea noastră și se veselesc. Și acum așa ne pare, să ne batem cu tine și ce va da Dumnezeu ; și să ne aștepți la podgorie, că vom ieși la voi cu război !" Și trimese cartea lui Alexandru.

Alexandru ceti cartea și scrise altă carte Talistradei :

„Eu Alexandru, împăratul peste toți împărații, scriu ție, Talistradă, sănătate ! Și să știi că am luat toată lumea cu război, iar cu voi de nu mă voi bate, rușine îmi va fi ; iar de-ți va fi voia să-ți rămîie ostrovul și cetatea pustii, și voi să pieriți toate, voi ieșiți la podgorie, unde ai zis tu."

Talistrada ceti cartea și scrise altă carte :

„Marelui împărat Alexandru, sănătate ! Îți dau știre că oarecum înțelesei că te vei bate cu mine ; iar eu nu cred că vrei să te bați cu muierile, căci de mă vei bate, nici o cinste nu-ți va fi, iar de te voi bate eu pe tine, mai mare rușine nu vei fi petrecut nicăierea ; ci eu te rog pe împărăția-ta să te milostivești spre noi și să ne primești darul ce ți-am trimes, și îți voi trimete haraci și oaste pe an." Și trimese lui Alexandru plocon o sută de mii de fete frumoase, tot cu haine roșii și cu cununi de aur pe cap, și tot pe cai albi, și merseră cu solul lui Alexandru, și se închinară așa, cît se mirară toți de așa fete frumoase. Și stăteau înaintea lui Alexandru. Iar Potolomei era glumeț și grăi lui Alexandru :

— Împărate ! Dacă nu-mi dai altă împărăție, dă-mi aceste fete, să le fiu căpitan, să-mi petrec vremea cu ele.

Alexandru rîse și zise :

— O, dragul meu Potolomei, nu te voi pune căpitan peste ele, iar de îți trebuie una din ele,

ia-ţi, că-ţi va ajunge, şi-ţi va şi rămîne, măcar că eşti tu voievod !

Deci rîseră toţi, iar Potolomei grăi :

— Împărate ! Mă tem că-ţi este mai frică ţie decît mie, şi mă tem că iar le vei trimete întregi înapoi.

Alexandru zise :

— Nu-mi este frică de ele, iar aşa îmi e voia să le trimet îndărăt, că nouă nu ne trebuiesc fete, că multe femei văduvitu-le-am şi cui va trebui afla-şi-va jupîneasă şi doamnă.

Şi de aceasta rîseră mult craii şi boierii ; şi trimeseră fetele îndărăt, şi dete Alexandru un steag să-l ducă la Talistrada, şi cuvînt să-i trimeată haraci şi oaste pe an cîte zece mii de călăreţe.

De acolo merse Alexandru la ţara mersilor spre Evimitrie-împăratul. El auzi, şi se sculă cu oştile lui spre Alexandru, şi cu alte limbi păgîne, şi făcu război mare, şi bătu Alexandru pe Evimitrie, şi-l tăiară, şi-i sparseră cetatea, şi-i prădară ţara, şi-i luară mult aur şi argint, iar limbile cele păgîne fugiră la munţi înalţi ; iar Alexandru îi goni, iar limbile intrară în munte şi fugiră pînă la o peşteră mare. Şi îi goni Alexandru cincisprezece zile peste munţi, şi se întoarse Alexandru îndărăt şi stătu la gura muntelui, şi puse tabăra acolo şi făcu rugăciune către Dumnezeu, şi îngenunche Alexandru şi zise :

— Domnul Dumnezeilor ! Cela ce te odihneşti pe heruvimi, şi te măresc serafimii, cela ce ai făcut cerul şi pămîntul, toate văzutele şi nevăzutele, Savaot Dumnezeu, rogu-te eu, robul tău, ascultă-mă astăzi pe mine păcătosul, căci cu voia ta biruii pe toţi împăraţii şi toată lumea şi acum poci să zici tu acestor munţi să vie unul către altul,

să închidă aceste limbi păgîne, să nu mai iasă la lume !

Și într-acel ceas (o, preaminunate Doamne !) veniră munții unul cătră altul, aproape de doisprezece coți, de nu se împreunară. Și văzu Alexandru voia lui Dumnezeu și mulțămi lui Dumnezeu și zise ostașilor să zidească din munte și pînă în munte. Și zidiră cu piatră, și spoiră cu cioaie [1] și cu aramă, și cu amestecături, cît nu putea arde nici focul, și dinăuntru zidiră cale de șaptesprezece zile, din afară așijderea, și puseră un clopot mare în vîrful muntelui, cu meșteșug : și cînd bătea vîntul, el se trăgea singur, și cînta foarte tare, și cînd veneau limbile să iasă la lume, ele auzeau clopotul, și le părea că este Alexandru acolo, și se temeau și fugeau îndărăt la pustie ; și se chemau acele limbi : goți, magoți, agar, axos, divis, xotin, xanarte, xasan, climand, taanii, xeanii, martatin, hohanii, agramanții, amflig, psoglov, faracii, iarați, sisochia, nichienii și lescrătinii. Și așa se spunea, că vor ieși acele limbi în zilele lui Antihrist și se vor închina lui, și vor fi mîncători de creștini cu ovreii și cu țiganii cei păgîni, și vor mînca copiii oamenilor, și părinții se vor uita cu ochii lor cum îi frig și-i mînîncă ; așa vor face acele limbi în zilele lui Antihrist, în trei ani.

Alexandru porni cu oștile în țara Mastridului, și într-acea țară era o cetate într-un deal înalt și o ținea o împărăteasă, și avea doi feciori, pe nume Candusal și Dorit, și amîndoi erau crai, unul domnea Averidul, altul ținea altă țară și muma lor domnea Amastridul ; și acea cetate era minunată, că nu era nici o cetate ca aceea în lume, că era numai din pietre scumpe și nestimate, fără lut și

[1] *Cioaie* — aliaj de aramă, zinc, plumb și cositor.

fără var. Și trimese Cleofila un zugrav bun să zugrăvească chipul lui Alexandru, și zugravul aduse împărătesei chipul zugrăvit, și-l ascunse ea într-o cămară mică. Alexandru merse la Mastrid, spre feciorul Cleofilei, la Candusal-craiul. Candusal se spăimîntă de Alexandru, și fugi cu totul la mumă-sa Cleofila ; și-i fu a trece pe la Evagrid, iar Evagrid-împărat auzi că fuge Candusal-craiul și-i ieși înainte cu oaste, și-l bătu și-i luă avuția, și muierea și o fată.

Iar Candusal fugea și plîngea, și se gîndi el să dea prin străjile lui Alexandru, și dete și-l prinseră străjile, și-l duseră la Alexandru ; iar Alexandru auzi că aduc pe feciorul Cleofilei, și după ce-l duseră la Alexandru, el chemă pe voievozi și puse pe Antioh în scaunul lui, iar Alexandru sta cu alți voievozi în vorbe ; și aduseră pe feciorul Cleofilei, și se închină la Antioh. El întrebă :

— Ce om ești, de unde ești și cum te chiamă ?

El zise :

— Alexandre-împărate ! Eu sînt ca omul acela ce fugea de un leu, și se sui într-un copac ca să scape de moarte, iar cînd căută pe copaci în sus, deasupra lui văzu un șarpe pogorîndu-se la el să-l mînînce ; și căuta să fugă în jos și sta leul la rădăcina copacului ; iar copacul era pe malul unei ape, și vru să saie în apă, și văzu în apă un crocodil căscînd gura, ca, cum va sări din copac, să-l înghită : așa mi se întîmplă și mie astăzi. De frica ta fugii, și Evagrid mă lovi, și-mi luă avuția și fata mea, și de el scăpai și prin străjile împărăției-tale dădui, și mă prinseră, și mă aduseră la împărăția-ta : și sînt feciorul Cleofilei, și mă chiamă Candusal.

Alexandru zise :

— De vreme ce ai văzut faţa mea nu vei pieri, şi-ţi voi da pe Antioh-voievodul cu oaste să meargă cu tine la Evagrid-împăratul şi-ţi vor scoate pe fiii tăi, şi muierea, şi tot ce-ţi va fi luat.

Atuncea Candusal sărută picioarele lui Alexandru şi zise :

— O, Alexandre-împărate ! Pentru aceea te-a pus Dumnezeu împărat a toată lumea, căci eşti milostiv spre greşiţii tăi !

Alexandru chemă pe Antioh şi-l învăţă ca pe o slugă şi-i zise :

— Pas, Antiohe, cu acest crai, să iei oaste o sută de mii, să te baţi cu Evagrid, şi să iei ţara şi să scoţi muierea acestui crai, şi ce va fi luat să-i dea, şi dacă vei veni, eu te voi mîna cu acest crai sol la mumă-sa.

Şi se închinară lui Alexandru şi-şi luară ziua bună, şi luară oaste şi se duseră la Evagrid-împăratul. Iar Evagrid-împăratul îi ieşi înainte cu oaste, şi-l lovi foarte tare, şi-l bătu Antioh degrab', şi-i sparse oastea şi-i prădă ţara, şi scoase muierea lui Candusal şi feciorii, şi tot ce-i luase Evagrid. Şi trimese Candusal muierea la mumă-sa Cleofila şi el merse cu Alexandru la tabără, şi se închinară cu slujbă la Antioh, şi zise Antioh :

— Păsaţi acum amîndoi la mumă-ta, Cleofila-împărăteasa, şi-i spuneţi să se închine mie şi să-mi trimeată haraci şi oaste pe an, şi de nu va vrea aşa, eu voi veni cu toată sila mea şi o voi bate, şi-i voi prăda ţara, şi voi sparge cetatea, şi-şi va pierde feciorii şi scaunul ei !

Şi se închinară şi-şi luară ziua bună, şi se prinse Antioh frate cu Candusal, şi plecă Antioh sol la Cleofila-împărăteasa ; şi merseră trei zile. Şi zise Candusal :

— Frate Antioh ! Drept acest loc este o peșteră, și zic oamenii că se muncesc în ea Dumnezeii elinești și împărații.

Antioh zise :

— Rogu-te, frate, spune-mi unde-i, să ne abatem să vedem !

Și se abătură, și zise Antioh :

— Să știi, frate, că voi să intru în peșteră să văd.

Candusal zise :

— Nu intra, frate, că nu știi ce se va întîmpla, că au intrat și alții și n-au mai ieșit, și care au ieșit încă au ieșit nebuni ! Nu intra, frate, rogu-te ; că de ți se va întîmpla moartea acolo, eu unde voi scăpa de Alexandru ? Va zice că te-am ucis eu.

Antioh răspunse :

— Nu griji tu de asta !

Și intră în peșteră, și merse și dete de o lumină frumoasă, și-l întîmpinară doi draci ducînd un strugure pe o prăjină și ziseră :

— Vezi ce se află pe la noi ?

Și mai merse înainte și văzu doi draci ducînd o găoace de nucă într-o prăjină ; și mai merse mai înainte, și-i ieșiră înainte două gadini cu obrazele de lei, și se spăimîntă Antioh și se rugă lui Savaot Dumnezeu, și fu fără frică ; și merse mai înainte și văzu pe Dumnezeii elinești muncindu-i doi draci, pe Apolon și Amon, și văzu oameni mulți legați, și văzu niște șerpi, și sub șerpi gîlceavă multă și urlete mari ; și merse mai înainte, și văzu pe Sahnos-împăratul legat, și zise acesta :

— Eu sînt Sahnos-împărat, ce eram împărat a toată lumea, și vrusei ca să merg pînă la rai și mă uciseră oamenii sălbatici, și vei fi văzut obrazul meu într-un stîlp de piatră !

Alexandru zise :

— Spune-mi, acei oameni legați ce oameni sînt ?

El zise :

— Fost-au toți oameni ca și tine și pentru trufia și mărirea lor ei se muncesc aici pînă la al șaptelea veac, apoi vor merge la tartar în veci netrecuți.

Iar Alexandru zise :

— Dară acele gadini cu obrazele de leu, ce sînt acelea ?

El zise :

— Aceia au fost domni și boieri nemilostivi, pentru aceea i-a făcut Dumnezeu cu obrazele de leu, și se vor munci în veci.

Și iar întrebă Alexandru :

— Iar acolo unde erau șerpi mulți, ce este acolo ?

Sahnos zise :

— Acolo stau sufletele păcătoșilor, și se muncesc. Ci mergi, Alexandre, înainte că vei vedea și pe socrul tău Darie și pe Por-împăratul !

Și merse Alexandru înainte și văzu pe Darie legat ; și cînd îl văzu Darie, începu a plînge și zise :

— O, Alexandre ! Au și tu ai venit aici ?

El zise :

— N-am venit să locuiesc cu voi aici, ci să văd, și iar mă voi duce de la voi !

Și zise Darie :

— O, preaînțelepte Alexandre ! Cum îți dete Dumnezeu să vezi toate, cele văzute și nevăzute ! Și spune-mi, fătul meu, cum locuiești cu fata mea Ruxandra ? Și cum petreci cu persienii ? Și cum cinstești pe soacra ta ?

Alexandru zise :

— Nu te îngriji de vii, ci te îngrijește de morți, iar fata ta este împărătească a toată lumea și

soacra mea îmi este mamă, iar Persia petrece cu mine ca și cu tine !

Darie zise :

— Mergi, Alexandre, înainte că vei găsi pe Por, legat în verigi de fier.

Și zise Alexandru :

— O, mare Por-împărate, cum te potriveai lui Dumnezeu, iar acum ești legat în iad.

Iar Por zise :

— Așa se vor munci toți împărații și domnii pământului, și tu să te păzești să nu te potrivești lui Dumnezeu, că și tu vei veni aci !

Și de acolo se întoarse și ieși afară, și găsi pe Candusal plîngînd, și dacă-l văzu îl apucă în brațe și-l sărută dulce, și-i zise :

— O, dragul meu Alexandru ! Dar cum de zăboviși atîta, că eu rău mă spăimîntai ? ! Ci mulțămesc lui Dumnezeu că ești sănătos.

Și purceseră, și zise Candusal :

— Spune-mi, ce-ai văzut în peșteră ?

Și răspunse Alexandru :

— Văzui doi draci ducînd o nucă într-un loc și ziseră acei draci că este munca sufletelor acolo.

Și spuse toate cîte văzuse, și merseră și sosiră la Cleofila-împărăteasa. Iar ea auzi că vine sol de la Alexandru cu feciorul ei Candusal și se împodobi și-și puse stema în cap, care era tot cu pietre nestimate, și ieși cu boieri și cu vlădici, și era acea împărătească frumoasă ; și se întîmpină cu solul și cu fiul său Candusal, și dacă văzu Alexandru-împăratul pe Cleofila, îi păru că este mumă-sa Olimpiada, și se sărutară amîndoi dulce și merse la cetate, și descăleca Alexandru de pe cal, și-l ospătă într-acea zi. Iar a doua zi luă împărăteasa pe Alexandru de mînă, și-l băgă într-o casă tot cu aur învălită, și cu mărgărintar împodobită, și

scaunele tot de aur, și masa de diamant piatră, și pe masă pahare de antrax, și de smarand, și de safir, și de porfiragda, și de hrisodat și de cristal, și într-acea casă curgea o apă mică și dulce ca zaharul, și frumoasă ca aurul, și-l bagă într-altă casă, și era tot cu pietre nestimate, și cu mărgărintar împodobită, și lumina ca soarele. Și de acolo intrară într-altă casă, și era cioplită de lemn ce se chiamă ivansa și alt lemn ce se chiamă maisapi, și acel lemn nici focul nu-l arde; și intrară într-altă casă de lemn de bulica și de ivanit, și de hiparos, și era pusă în măiestrie, pe niște fuse, și începură casele a se învîrti și a se sui în sus, și iar a se pogorî în jos; și dacă văzu Alexandru așa, mult se miră și zise:

— Oh, împărătească, acest lucru ar trebui să fie la Alexandru-împăratul.

Ea zise:

— Bine zici, Alexandre, să fie la tine acest lucru, ci va fi la mine ca și la tine.

Alexandru zise:

— Nu sînt eu Alexandru, ci mă chiamă Antioh.

Împărăteasa zise:

— Ce-ți grăii eu că tu ești Alexandru?

Și-l luă de mînă și-l bagă într-o casă mică, și acolo era zugrăvit chipul lui Alexandru și zise ea:

— Caută aci de vezi cine e zugrăvit. Și zise împărăteasa: Alexandre, cum ai vrut intrat-ai! Iar cum vei vrea nu vei ieși.

Iar Alexandru răcni ca un leu și-și schimbă fața și-și apucă hangerul, și o luă de mînă și zise Alexandru:

— Eu voi ieși de aci sau nu voi ieși, iar tu nu vei mai ieși de aci; iar eu voi ieși și pe feciorii tăi junghia-voi și voi pieri cu ei; și oștile mele

casele tale vor sparge pînă în pămînt, și țara toată îți vor prăda.

Iar împărăteasa strînse pe Alexandru în brațe și zise :

— Nu te teme, nici te spăimînta, că nu sînt eu așa nebună cum ți se pare ție, că cel ce te va ucide pe tine fi-va dușman a toată lumea, că pentru tine stă toată lumea în pace, și capul tău este peste toate capetele, și un păr din capul tău plătește toată lumea ; ci eu voi să te încerc ca și mama ta Olimpiada, să nu te mai faci sol, că vezi că se află oameni de te cunosc ; și eu voi să-mi fii fecior de astăzi înainte, și eu feciorilor mei nu te voi spune, ci te voi cinsti ca pe un împărat și eu îți voi da haraci pe zece ani, și să aibi viață bună cu feciorii mei !

Atunci Alexandru sărută pe împărăteasă și zise :

— Mamă să-mi fii de astăzi înainte.

Într-acest ceas sosi și fiul ei Dorit bătut de oștile lui Alexandru ; și scăpase singur, și fugise la mumă-sa și auzi că a venit sol de la Alexandru, Antioh-voievodul, și era mînios pe Alexandru și pentru că ucisese pe socru-său Por-împăratul. Cum sosi, începu a-l căuta pe sol să-l taie, și auzi mamă-sa de aceasta, și-l închise pe Alexandru într-o casă, și ea ieși afară de se întîmpină cu fiul ei la ușă, și-l luă în brațe, și-i zise :

— Ei, dragul meu Dorit, nu trebuiește să tai solii lui Alexandru, că el a scos pe muierea frăține-tău și pe coconi din robia lui Evagrid-împăratul și i-a trimes la mine cu cinste, și cu sol preacredincios, cu Antioh-voievodul !

El zise :

— Alexandru ucise o sută de mii de oameni, iar tu nu mă lași să ucid pe un om de-ai lui ?

Iar muierea lui Candusal alergă la bărbatul ei și spuse că vrea Dorit să taie pe sol ; și alergă în grabă Candusal și găsi pe Dorit cu sabia scoasă, ținîndu-l mumă-sa în brațe ; și-l lovi cu palma peste ochi, și-i luă sabia din mînă, și zise :

— Nevrednice ! Tu vrei să tai pe solul lui Alexandru, iar el de va apuca sabia, o sută ca tine îi va tăia !

Și mult îi sudui ; și merse Cleofila și scoase pe Alexandru afară și-i împăcă, și se sărutară, și zise Alexandru :

— De-ar ști Alexandru-împărat că taie Cleofila solii, n-ar fi trimes sol la dînsa ; dar de m-ai fi tăiat, tu unde ai fi scăpat de Alexandru ? Nici în pîntecele maicii tale, nici în toată lumea !

Deci se cinstiră, și dărui Cleofila lui Alexandru stema ei fără de preț, și-i dete sabie de iachind-fier, și-i dete o sută de care de galbini haraci pe zece ani. El nu vru să ia, iar Cleofila zise :

— Ia-i, că te vor pricepe feciorii mei ! Și-l luă de grumazi și-l sărută, și zise : Oh, dragul meu Alexandre ! Vrere-aș să te aibi bine cu feciorii mei !

Și iară-l sărută, și trimese feciorii amîndoi cu el, și cu haraci pe zece ani, și-l duseră pînă în tabără, și-l întîmpină Potolomei și Filon, și Antioh, și se sărutară dulce, și ziseră :

— O, dragul nostru împărat Alexandre ! Pentru ce-ți pui capul pentru un păr din cap ? Și pentru ce tulburi toată lumea cu capul tău ? Căci pieri-vei în țări străine ! Să nu mai faci aceasta, să te mai faci sol.

Iar feciorii Cleofilei văzură pe Alexandru șezînd în jeț și grăiră :

— Dacă tu ești Alexandru, noi sîntem morți astăzi !

Alexandru zise :

— Nu veți muri, din pricina mamei voastre Cleofila, și pentru mintea ei, și pentru cinstea ei ; ci vă luați haraciul de-l duceți la muma voastră că ea mi-a dat zilele astăzi.

Și îi cinsti și se întoarseră înapoi, și le dete țările lor, și domniile prin țările lor, și ei se întoarseră la mama lor Cleofila. Alexandru făcu acolo ospăț mare, și se veseliră mult și spuse Alexandru ce văzuse la iad și cîte petrecuse la Cleofila, și ce văzuse la dînsa.

CUM A ÎMPĂRȚIT ALEXANDRU ÎMPĂRĂȚIILE

Și de acolo intră în Persia la Ruxandra-împărăteasa. Și acolo începu a împărți împărățiile, și domniile și țările pe rînd ; adică lui Antioh îi dete India, împărăția lui Por, la răsărit ; lui Filon îi dete Persia, a marelui Darie-împărat ; lui Antigon îi dete țara Mersidonului, împărățiile lui Evimitrie-împăratul ; lui Filip îi dete toată Asia, și Marea Chilichiei cu ostroavele ; lui Potolomei îi dete Eghipetul, Ierusalimul și Pelagonitul ; lui Selevchie îi dete Rîmul ; lui Leomedus îi dete Inglîtera, și Veneția și Țara Leșască, iară lui Finec îi dete Țara Nemțească și Țara Franțuzească de la apus și toate țările pe rînd.

Și șezu acolo un an cu Ruxandra-împărăteasa și se veseliră mult ; și de acolo se sculă Alexandru cu toate oștile, și merse la marele Vavilon, și șezu în scaun, și într-o noapte văzu în vis venind pe Ieremia-prorocul la el, și zicîndu-i :

„Fătul meu Alexandre ! Iată că se umplură patruzeci de ani ai împărăției tale ; și se apropiară patru

stihii ale trupului tău : hraconit [1], fiere verde, tusă albă și sînge roșu. Junghiul se apropie și spre moarte te va trage ! Și să știi, fătul meu Alexandre, că trupul tău din pămînt este și iar în pămînt va merge, și risipi-se-va, și să știi că toată lumea înconjurat-ai, și moartea ta îți va veni din mîna celui ce-ți slujește, de la dînsul, din vasul cel amar o vei bea ; și-ți împărțește împărățiile și-ți întocmește oștile, că trupul tău mort va rămînea, iar sufletul tău viu va merge înaintea lui Dumnezeu, și-l va trimete unde va fi voia, și să știi că corpul tău risipi-se-va, și la a doua venire a lui Dumnezeu se va împreuna sufletul cu trupul, și vor învia toți morții, și să mă crezi, Alexandre, că va să intre sufletul în trup la înfricoșată judecată, unde se vor pune scaunele, și va ședea domnul în jeț de aur, și vor sta heruvimii și serafimii împrejurul judecătorului, și vor lua drepții viața de veci, iar păcătoșii vor intra în munca de veci, care muncă nu are sfîrșit niciodată. Iară drepții fiind sub mila lui Dumnezeu se vor veseli : acolo nu va fi nici însurare, nici măritare, ci vor fi toți deopotrivă, adică ca de treizeci de ani ; și de atunci se vor cunoaște toți prietenii, și să știi că mă vei vedea și mă vei cunoaște acolo înviat, ca și aicea !"

Și nu știu ce se făcu Ieremia prorocul. Alexandru se deșteptă din somn, șezu în pat și-și puse stema pe pernă și plîngea cu jale și cu amar, și i se făcu inima ca o corabie cînd o bat vînturile prin mijlocul mării. Iar Potolomei și Filon merseră de dimineață la Alexandru, și-l găsiră plîngînd cu jale, și se apropiară de el și plînseră și ei, și-l întrebară, și-i ziseră :

[1] *Hraconit* — flegmă.

— Oh, Alexandre ! Pentru ce-ţi dai bucuria primejdiei şi te întristezi ?

Alexandru le spuse ce văzuse în vis şi ce-i spusese Ieremia prorocul, şi vrură ei să-l mîngîie şi grăiră :

— Alexandre, nu trebuie să te întristezi pentru visele de noapte, că noi nu credem visele ; aşa ne pare nouă, că omul visează, căci doarme mult ; şi nu trebuie omul înţelept să doarmă mult, că se umezesc creierii capului şi visează multe ; căci trupul omului este mort, iar sufletul viu este, şi dacă doarme omul, sufletul cu trupul se împung ca doi junci neînvăţaţi, cu trupul şi sufletul, şi cugetul, ca vîntul, ca focul şi ca marea cu valurile, aşa se întărîtă, şi visează omul adormit, şi ce vede ziua şi cugetă, aceea visează noaptea, că precum Dumnezeu desparte sufletul de trup aşa iarăşi la acea înfricoşată judecată a dreptului judecător, toţi morţii din mormînturi ieşi-vor şi se vor întrupa !

Şi grăi Alexandru :

— Dar după moartea mea cine va rămînea să-mi facă pomenire ?

Răspunseră ei :

— Rîndui-va Dumnezeu !

Şi de acolo merse marele împărat pe cîmpiile Sinarului, şi stătu cu oştile în ţara Sidului, unde-şi petrecuse Iov viaţa lui cea bogată, că acolo locuise el. Şi într-o zi vrură domnii să veselească pe împărat şi ziseră :

— Împărate, să ne suim astăzi într-acest munte înalt, să vînăm !

Şi se suiră în munte şi cătară în jos şi văzură toate oştile pe cîmp cît nu aveau număr, şi ziseră ei :

— Alexandre-împărate ! Caută în jos şi vezi peste cîţi oameni te-a pus Dumnezeu împărat !

Iar Alexandru zise :

— Toți aceia în scurtă vreme vor intra sub pămînt.

Și merseră la tabără, și făcură mult ospăț și se veseliră.

Într-acea vreme veni din Macedonia, de la Olimpiada, Aristotel dascălul, și-i păru bine lui Alexandru :

— Bine-ai venit, dascăle preaînțelepte, că tu ești lumina grecilor și sfeșnicul Macedoniei ! Ci mai spune, dascăle, ce face maica mea Olimpiada-împărăteasa ? Este sănătoasă ? Și cum stă Macedonia, și voi cum auziți de noi ? Și oamenii cred că am luat toată lumea ? Și să știi, dascăle, că am mers la negomîndri, la Macaron, și am vorbit cu Ivant-împăratul și mi-a spus că Dumnezeii elinești sînt în iad jos și se muncesc acolo cu voia lui Dumnezeu Savaot !

Iară Aristotel mult se miră și zise :

— Mulțămesc lui Dumnezeu Savaot că văzui luminată fața ta, Alexandre-împărate a toată lumea : și toată lumea cu tine se laudă, și Macedonia astăzi cu tine se luminează : ca tine nici a fost împărat, nici va fi după tine nimeni pe lume : iar maica ta împărăteasa Olimpiada este sănătoasă, și mult te dorește, și prin lume m-a trimes la tine să te întreb : merge-vei tu la Macedonia ? Iar de nu vei merge, să vie ea la tine !

Și răspunse Alexandru :

— Ferice de acela ce ascultă pe părintele lui ! Mie nu-mi este dat să văd Macedonia, ci voi trimete să vie maică-mea Olimpiada la noi !

Și puseră masa, și șezură la masă și Alexandru așeză pe Aristotel mai sus decît toți craii, și apoi șezu fiește-care la locul său. Iar Aristotel se sculă de scoase daruri, și scoase două steme de aur fără

de preț, una lui Alexandru de la Olimpiada, alta împărătesei Ruxandra, și două caftane de aur cu pietre scumpe și cu mărgărintare, și doi bidivii albi cu șele de diamant piatră, și un gugiuman de samur, și cunună de aur poleit, și două inele de antrax piatră și de filiot, și douăsprezece blide de aur cu pietre nestimate și cu mărgărintar de cel mare : și scoase și cartea de la mamă-sa Olimpiada scrisă așa :

„Scris-am eu Olimpiada, împărăteasa lui Alexandru, dragul meu, sufletul meu, inima mea și lumina ochilor mei ! Fătul meu, Alexandre-împărate ! Sănătate și voie bună trimet împărăției-tale ! Să știi, fiul meu, că de cînd s-a despărțit maica ta de tine, de atunci s-a învrăjbit sufletul meu cu inima mea, și eu nu-i pot împăca, ci numai cu lacrămile eu, maica ta, mă mîngîi ; și vărs lacrămi ziua și noaptea și mă gîndesc : vedea-te-voi sau nu te voi mai vedea ?! Ci mă bat cu gîndurile ca corăbiile cu valurile mării ! Și eu n-am pe nimenea în lume, fără numai pe tine ; ci mă rog, dragul mamei, și te jur, pentru Dumnezeu și pentru țîța pe care ai supt-o de la mine, să-mi trimeți carte ; au tu să vii la mine, au să viu eu la tine, că de nu vei face așa, moarte îmi voi face de dorul tău, că nici te-am văzut, nici te-am auzit de sînt douăzeci și cinci de ani ; și voi să te văd și să mor ! Să fii sănătos întru mulți ani !“

Și ceti cartea, și grăi Alexandru :

— Vai de acela ce nu ascultă pe părintele lui !

Și se veseliră mult întru acea zi. Și zise paharnicul :

— Alexandre-împărate ! A furat cineva un pahar împărătesc !

Alexandru zise :

— Unde va fi, tot îi va zice paharul lui Alexandru !

Aristotel zise și întrebă pe Alexandru :

— Împărate ! Dar cum luași toată lumea, cum n-a luat-o nimeni pe lume ?

Alexandru răspunse :

— Avut-am ajutori cu mine : unul cuvîntul dulce, altul mîna întinsă, altul judecata dreaptă, altul iertarea la greșiți. Cu acestea am luat toată lumea. Așa trebuie să fie tot omul împărat !

Și povesti lui Aristotel cîte văzuse pe lume, și cîte împărăţii sfărîmase. Iar Aristotel zise :

— Dar vistieriile de la împărați unde sînt ?

Zise Alexandru :

— La viteji sînt vistieriile mele !

Aristotel vorbi apoi :

— Să ne faci vreun cocon, Alexandre, să rămîie Macedoniei împărat.

Alexandru răspunse :

— Mie nu-mi este dat să fac cocon.

Și acolo grăi vornicul lui Alexandru :

— Împărate ! Trebuie să strîngem haraciurile de la țări și de la domni !

El zise :

— Cris-împăratul mult aur și argint avut-a, și nimic nu i-a ajutat și noi tot i-am luat, și sparserăm împărăția lui, și o am pustiit cu vitejii mei.

Într-o zi văzu Alexandru pe un persian boier al lui, anume Merchis, care era bătrîn și-și cănea barba să fie tînăr, și-i zise Alexandru :

— O, dragul meu Merchis ! De ce îți cănești barba ? Este de ceva ajutor căneala ? Păzește, că te va înșela ; că tu barba cănești, iar din picioare slăbești ; și tu te ții tînăr, iar zilele vor fi puține, și vei muri, și înșelat te vei ține !

Și rîseră domnii mult de aceasta.

Și era de față și un boier anume Alexandru, care era frumos foarte, dar era și fricos, că tot fugea de la război. Iar împăratul Alexandru îl văzu și-i zise :

— O, dragul meu Alexandru ! Rogu-te, sau schimbă-ți numele, sau să faci tu cum fac eu, că-mi faci rușine, că fugi de la război și oamenii zic că fuge Alexandru-împărat și mie îmi este rușine !

Și rîseră mult boierii de aceasta, și glumiră craii. Și după aceea aduseră la Alexandru trei mii de tâlhari de păduri și ziseră toți să-i spînzure. Alexandru vorbi :

— De vreme ce văzură fața mea, nu vor muri, că este datoria domnilor să piardă, iar împărații au datorie să ierte și să miluiască. Și le zise împăratul : Să fie vînători împărătești !

Și le dete lefi și plaște împărătești. Mai veni apoi un om și zise :

— Am o fată să o mărit, ci mă rog să mă ajutați cu zestre !

Alexandru zise :

— Dați-i o sută de baniți de galbini.

El zise :

— Mult îmi pare, împărate !

Alexandru răspunse :

— Darul împărătesc mare este !

Și omul luă galbinii și se duse.

Și într-o zi dărui Alexandru pe Aristotel, dascălul lui, și-i dete o sută de feredele de galbini, și zece găleți de mărgărintar, și-l puse patriarh peste toți patriarhii, și-i dete cîrjă de aur și-l trimese la Macedonia să aducă pe Olimpiada, mama lui.

Iar într-o zi ieși un om înaintea lui Alexandru și-i zise :

— Împărate, găsit-am o comoară.

Alexandru zise :

— De ai găsit-o, tu ia-o, că tot aurul în mîna lui Dumnezeu este ; de-ar fi vrut Dumnezeu să mi-o dea mie, eu aș fi găsit-o și nu ai fi găsit-o tu.

Omul zise :

— Împărate, cărat-am trei zile și trei nopți, și-mi ajunge.

Alexandru răspunse :

— Adevărat că au prorocit prorocii că în zilele mele se vor afla comorile lui Iov bogatul. Și zise Alexandru : Să încalece toți oamenii curții mele !

Și merse Alexandru cu oamenii săi cu toți, și merse și omul care găsise comoara de-i duse pe malurile Eufratului, unde au fost casele lui Iov bogatul ; și descoperiră acolo pivnița lui Iov, și găsiră într-însa cinci sute de buți de galbini, și zise Alexandru :

— Să ia fiecare !

Și luară toți, fiecare cît vru, și rămaseră o sută de care.

Și iar ieși un om înaintea lui Alexandru și-i zise :

— Miluiește-mă, împărate !

Alexandru îi dete o cetate cu tot ținutul ei. El zise :

— Împărate ! Nu mi se cade mie să am eu o cetate !

Alexandru răspunse :

— Nu socotesc eu cum ți se cade ție, ci socotesc cum mi se cade mie să-ți dau !

După aceea, aduseră un tălhar la Alexandru și grăi Alexandru :

— Omule, de ce tălhărești ?

Omul răspunse :

— De sărăcie tălhăresc eu, de ucid cîte un om, și sînt singur, și oamenii îmi zic tălhar ; dar să mă ierți, împărate, că tu ești mai mare tălhar decît

mine, că tu ucizi cîte zece mii de oameni și ție nu-ți zic oamenii tălhar, pentru că ai oameni mulți, și îți zic împărat, iar de-aș avea și eu cum ai tu, aș fi și eu ca tine !

Alexandru zise :

— Drept grăiești !

Și-l iertă, și-l îmbrăcă, și-l puse căpitan peste o mie de oameni mai mare.

După aceea sosiră olaci de la Macedonia, vestind că vine Olimpiada. Alexandru zise :

— Domnilor, și crailor și împăraților, să se gătească toți cu steagurile fiștecare și cu șireagurile lor, și cu cai povodnici, și toți să fie cu stemele în capete, și să iasă înaintea Olimpiadei-împărătesei, frumos.

Și ieșiră înainte cu Ruxandra-împărăteasa ; și se întîmpinară amîndouă împărătesele, și se sărutară și se îmbrățișară ; și zise Olimpiada :

— Bine te aflai, sufletul meu, și inima mea, și lumina ochilor mei, fata mea, Ruxandră-împărăteasă !

Și o sărută dulce. Ruxandra zise :

— Bine-ai venit, maica domnului meu, împărăteasă a toată lumea !

Și se suiră în căruță de aur și porniră la Alexandru. Iar Alexandru tocmi toți împărații și craii, și domnii și voievozii, fiecare cu steagul și cu șireagul ; și aprozi înainte mergeau ; și se întîmpinară cu împărătesele și se închinară pînă sosi cu împărații și Alexandru călare pe Ducipal, cu gugiuman, și cu pene de stratocamil ; și dacă se apropiară, ieșiră împărătesele din căruță, și așternură covoare și descălecă Alexandru și se întîmpinară pe covoare și deteră mîna și se sărutară, și zise Olimpiada :

— Bine te aflai, dragul meu Alexandru, împărat a toată lumea !

Și-l sărută, și Alexandru sărută pe mamă-sa dulce ; și purceseră la corturi, și deteră în tîmpine, și în surle, în trîmbițe, în nacarade [1], și în organe ; și atîtea sunete erau, și urlete și rînchezări de cai, și ropote, cît nu se mai auzea nimic, că lua mințile omului, și auzul urechilor, că așa erau nacaradele, cu trei mii de piscoi [2], organele cu șapte sute de piscoi, unele groase, altele subțiri, cîte nici au mai fost pe lume, nici vor fi !

Și sosiră la corturi, și șezură la masă și puse de o parte pe Olimpiada, și de altă parte pe Ruxandra, și mult se veseliră la acea masă. Și a doua zi puse Alexandru tot voinici tineri și jucară un joc ce se chiamă caruhă, frumos și minunat ; a treia zi jucară alte jocuri ciudate, și mult se veseliră într-acea vreme.

Și veni atunci un popă din Ierusalim, și spuse lui Alexandru că a murit Ieremia prorocul, și-i aduse lui Alexandru un cort roșu fără preț. Și se scîrbi Alexandru de moartea lui Ieremia prorocul și zise :

— Luați oasele luî Ieremia prorocul și le duceți la Alexandria, și le îngropați în cetate, că se va izbăvi ruga lui, că este mare !

Și așa făcură.

Într-acea vreme veni o muiere la Alexandru și zise :

— Împărate, bărbatul mă bate și mă suduie, și ție, împărate, este dușman.

Alexandru răspunse :

— Nu e datoria muierii să pîrască pe bărbat, ci voi să se învețe minte altele ca tine !

---

[1] *Nacaradă* — instrument muzical oriental cu multe țevi (fluiere).

[2] *Piscoi* — fluier.

Și-i tăie limba muierii, să nu-și mai pîrască bărbatul.

Într-acea vreme merse Dardauș-voievodul la Alexandru și zise :

— Împărate, trebuie să ne vedem moșiile, că sînt treizeci de ani de cînd și-au lăsat oamenii moșiile lor, și nu le-au mai văzut.

Alexandru răspunse :

— Să scoată daruri scumpe !

Și începu a dărui pe toți împărații și pe toți craii cu bidivii arăpești, și săbii ferecate, și cu haine de matasă tot cu fir de aur țesute, și cu mărgărintar și cu pietre scumpe, și zise :

— Să meargă fiecare pe la împărățiile lor !

Alexandru merse apoi cu mama sa și cu împărăteasa lui la Efilat să se plimbe, și noroadele îi întîmpinară ca să-i cinstească.

MOARTEA LUI ALEXANDRU

Iar într-acea vreme trăia o muiere în Macedonia, anume Minerva, și era vicleană și rea muiere, și avea doi feciori la Alexandru, pe unul îl chema Vreonus, pe altul Levcadus, și era Vreonus paharnic, iar Levcadus comis mare. Și era Levcadus foarte trufaș. Iar Minerva trimese carte la feciori și le zise :

„Fiii mei ! Ce folos aveți voi în țări străine, de ați fi și împărați ? Cinstea omului este să domnească la moșia lui, așa și voi cereți de la Alexandru să vă dea Macedonia, să fiți împărații Macedoniei, iar dacă nu vă va da Macedonia, voi veniți la mine, că de nu veți veni, eu mă voi omorî ; iar de nu vă îndurați voi de Alexandru, să-i dați

din această iarbă ce vă trimet, că vă va da ce veți vrea voi, iar voi să nu beți din această iarbă." Și cetiră cartea frații și zise Vreonus :

— Frate Levcadus ! Leapădă această iarbă, că nu este bună !

Iar Levcadus nu vru să o lepede, ci merse la Alexandru, și vorbi :

— Împărate Alexandre ! Să-mi dai Macedonia !

Alexandru răspunse :

— O, dragul meu Levcadus ! Macedonia nu o voi da pînă la moartea mea, că voi să mă numesc Alexandru Macedon, ci-ți voi da Asia, Chilichia, și Rusia !

Iar el nu vru să fie împărat acolo, și chiar atunci vru să-l otrăvească pe împărat, de mînie, și nu-l lăsă frate-său, ci mult îl certă, și zise :

— Ferește-te de acest împărat minunat, că toată lumea vei tulbura și noi păți-vom mai rău decît toți, și apoi nici pe mama noastră nu o vom mai vedea ! Ferește-te și leapădă iarba !

Dar Levcadus nu ascultă și așa cugetă : de va otrăvi pe Alexandru, el va lua pe Ruxandra și va fi el împărat ; atît era de trufaș !

Și iar merse la Alexandru, și zise :

— Împărate, dă-mi Macedonia !

Alexandru răspunse :

— O, dragul meu Levcadus ! Nu-ți voi da Macedonia, ci cere altă împărăție să-ți dau.

Iar el nu vru, și îndată bägă otravă în pahar ; și bău Alexandru, și grăi cătră Filip :

— O, dragul meu Filipe vraciule ! Eu băui vin dulce cu mult amar !

Filip sări și prinse a topi ierbile cu tiriac, și dete lui Alexandru de bău, iar Vreonus auzi și se spăimîntă și, junghiindu-se, muri.

Alexandru zise :

— O, dragul meu Filipe ! Poți a-mi dă zile de la tine ?

Filip răspunse :

— Oh, împărate Alexandre ! Dumnezeu poate da zile, iar eu nu pot să-ți dau zile. Trei zile pot să-ți dau, pînă îți vei tocmi împărățiile.

Alexandru clătină din cap și zise :

— O, mincinoasă și deșartă lume, și mărire putredă, cum te arăți frumoasă în puțină vreme, și curînd îi pierzi pe toți, cum se zice : „Nu este bucurie pe pămînt să nu se schimbe cu jale, și nu este pe pămînt mărire, ca să nu se sfarme și să nu cadă". Și iar zise : O, lume și soare, și toate făpturile pămîntului, plîngeți astăzi pe Alexandru, că puțină vreme a trăit pe pămînt ! Și iar zise : O, maica noastră, pămîntule, cît crești oamenii de frumoși în lume și apoi curînd îi tragi la tine, și-i înghiți pe toți ! Și iar grăi : O, dragii mei viteji macedoneni, puteți voi oare să mă scoateți de la moarte, ca să mai fiu cu voi ?

Aceasta auzind macedonenii plîngeau toți cu amar mare și grăiau :

— O, mare împărat Alexandre ! De am putea, noi toți am da zilele noastre pentru tine ! Ci nu putem ; iar împărăția-ta bine ai petrecut pe această lume, cu cinste, și cu mai mare cinste te vom petrece ; ci mergi, Alexandre, la locul tău, unde ți-i gătit de la Dumnezeu ! Aicea bine ai petrecut și acolo bine vei petrece ; și mergi cu Dumnezeu, Alexandre.

Iar Filip vraciul spintecă un cal, și bägă pe Alexandru înlăuntru și zise Filip :

— Tocmește-ți împărățiile, Alexandre, și-ți împarte lumea, împărățiile și domniile.

Și chemă Alexandru pe mamă-sa Olimpiada, și pe Ruxandra-împărăteasa și le sărută dulce și zise lui Potolomei, și lui Filon, și lui Antioh :

— Iată, fraților, pe maica mea, și împărăteasa mea, le dau în mînile voastre, să le cinstiți și să le socotiți pe frăția noastră, și nu le uitați ; și Macedonia bine să o socotiți ; și trupul meu să-l duceți la Alexandria, și acolo să-l îngropați ; și să știți, fraților, că ne vom aduna iarăși la judecată, toți viii și morții, și vom fi goli, stînd înaintea dreptului judecător. Și să știți că în veacul de apoi turcii vor lua Macedonia, și voi veți fi robi lor cum ne sînt ei nouă astăzi.

Și iar chemă pe Ruxandra, și o ținea de mînă, și grăia :

— Oh, fată a lui Darie, dragul meu suflet, inima mea și lumina ochilor mei ! Vezi că veni curînd necredincioasa moarte, și pe noi ne despărți de viață în lume ! Și credința noastră nimeni n-a avut-o, iar acum ne despărțim ! Și vei ști că acum mă duc în lumea cea veșnică, și de acolo nu mă voi mai întoarce ; ci tu rămîi cu Dumnezeu !

Apoi o sărută dulce, și chemă pe toți boierii pe rînd și se iertă cu toți împărații, cu toți craii și cu toți domnii, și zise :

— O, dragii mei macedoneni ! Să știți că altul ca Alexandru-împăratul nu veți mai avea ! Și zise : Aduceți-mi și pe dragul meu Ducipal.

Și scoaseră din grajd pe Ducipal și-l duseră la Alexandru ; și văzînd calul pe Alexandru murind, rîncheză tare fără de samă și bătu cu picioarele în pămînt și se apropie de Alexandru, și-și plecă capul la domnul său, și curgeau lacrămi din ochii lui izvor. Și-l luă Alexandru de coamă, și-l sărută pe cap, și zise :

— O, dragul meu Ducipal ! Altul ca Alexandru nu te va mai încăleca !

Iar Ducipal își ridică capul și privi spre domni și văzu pe Levcadus, cela ce otrăvise pe Alexandru ; și se repezi la el, și-l lovi cu cornul la inimă, și-l puse sub picioarele lui și-l călcă pînă îl zdrobi. Apoi Ducipal a pornit în lume și de atunci nu se știe ce s-a făcut.

Iar Alexandru zise :

— Bea și tu, frate, din paharul pe care mi l-ai dat mie !

Și Potolomei îl dete cînilor ; iar Alexandru vorbi :

— Blăstămat să fie cela ce va hrăni pe ucigătorul de domni, pe curva din casă și pe vînzătorul de cetate !

Și iar zise Alexandru :

— O, dragii mei viteji și împărați ! Cum luarăm noi toată lumea, și pînă la rai merserăm și toate le văzurăm, și le băturăm, și eu acum nu putui scăpa de moartea năprasnică, și voi vă uitați la mine și nu-mi puteți folosi nimica ! Ci eu voi merge unde au mers toți din veac, iar voi rămîneți cu Dumnezeu, dragii mei boieri ! Și să știți că ne vom vedea iară la judecata cea înfricoșată !

Aceasta grăi marele împărat Alexandru și muri frumos în țara Ierusalimului, aproape de Eghipet, unde a zidit Iosif cel preafrumos cele șapte jitnițe ale lui Faraon-împăratul ; și muri în luna lui august 15 zile ; și atîta plîngere se făcu, cum n-a mai fost în lume nicăirea, nici nu va fi cît va sta lumea. Iar mamă-sa Olimpiada și împărăteasa Ruxandra îl plîngeau cu multă jale și lacrimi. Ruxandra plîngea și se jelea :

— O, vai de mine, Alexandre, împăratul meu și domnul meu, dar eu ce-ți fusei vinovată de mă scoseși în țări străine ; și acuma mă lași jalnică și

amărîtă ! Pentru aceasta plîngeți toți împărații, craii și domnii, tinerii și bătrînii, munții și codrii, și toate rîurile și izvoarele întristați-vă ! Și iar zise : O, dragul meu Alexandre, astăzi apuse soarele meu și al macedonenilor ! O, amar mie, Alexandre, astăzi se întunecă lumea toată ! Să plîngă soarele și luna, și stelele, cîmpii și codrii de amarul meu ! O, dragul meu Alexandre, dulce împărat peste toți împărații, lumea și soarele meu, sufletul meu, inima mea și dragostea mea, Alexandre, de acum înainte altul nu va încăleca șaua ta : nici eu de tine nu mă voi despărți !

Și-l sărută dulce de trei ori ; apoi luă hangerul lui Alexandru și se înjunghie acolo, și muri pe brațele lui, și astfel a făcut ce nu a mai făcut nici o muiere în lume, nicăirea. Și-i băgară pe amîndoi într-un sicriu de aur, și-i duseră la Alexandria cetate, și făcură în mijlocul cetății un turn înalt, și-i suiră sus, și-i puseră și-i zidiră acolo, și acolo stau pînă astăzi.

Și astfel se săvîrși marele împărat Alexandru la Alexandria cetate : și rămase împărat acolo Potolomei și fu împărat înțelept pe lume, și Olimpiada se săvîrși la împăratul cu cinste. Iar Antioh împărăția în India lui Por. Și Filon împărăția în Persia cu cinste. Iar Antigon împărăția Rîmul și tot Apusul. Și fură patru împărați mari peste toată lumea, în zilele lor binecuvîntați de Dumnezeu.

ESOPIA

SAU

VIAȚA ȘI PILDELE ÎNȚELEPTULUI ESOP

VIAȚA LUI ESOP

Mulți au cercetat firea lucrurilor omenești, și au învățat pe urmași ; iar Esop, ca și cum de la Dumnezeu ar fi fost însuflat, mai pe toți foarte mult i-a întrecut. Căci nici tîlcuirea, nici cuvîntarea, nici din istoria cea mai dinainte de el învățînd, ci cu fabule, adică cu pilde și povățuiri vînează mințile care-l ascultă, așa că oamenii se rușinează de a face sau de a gîndi aceea ce nici paserile, nici animalele nu fac ; și iarăși de a nu se deprinde întru cele ce se zice, căci dobitoacele, în vreme, cu înțelepciune s-au deprins, unele din mari primejdii scăpînd, iar altele foarte mare folos dobîndind. Drept aceea, acesta care și-a pus viața ca o icoană politicii filosofice, și mai mulți cu faptele decît cu cuvintele învățînd, de neam se trage din orașul Amorion al Frigiei, care se chiamă mare. Însă din întîmplarea norocului era rob, pentru care lucru foarte frumoasă și adevărată mi se pare zisa lui Platon, cum că : „Mai totdeauna, firea și legea se împotrivesc una alteia". Căci mintea lui Esop, firea a făcut-o slobodă ; iar legea oamenilor i-a dat trupul robiei. Dar nici așa n-a putut să-i strice slobozenia minții și, deși la multe lucruri și în osebite locuri îi purta trupul, din scaunul minții sale tot nu l-a putut mișca. Și n-a fost numai

rob, ci și foarte urît, mai urît chiar decît toți oamenii ; avea capul ascuțit, nasul turtit, buzele negre (de unde-și căpătase și numele, căci Esop și etiop, adică negru, totuna e), burduhos, adică cu pîntecele prea mare, cu spata strîmbată în afară și gîrbov. Dar ce e și mai rău, era gîngav, așa de gîngav că foarte cu greu i se înțelegea cuvîntul. Toate acestea se vede a fi adus lui Esop robia ; căci fiind cu trupul așa, ar fi fost o minune de-ar fi scăpat de robie.

Ci cu trupul așa a fost Esop, însă cu mintea foarte înțelept era, și spre toată tîlcuirea și gîndirea sprinten.

Deci stăpînul său, ca și cum la nici un lucru de casă nu l-ar fi socotit vrednic, îl trimetea la cîmp ca să sape : iar el, ducîndu-se, foarte cu străduanie săpa pămîntul. Iară o dată ducîndu-se stăpînul său la cîmp ca să vadă lucrătorii, un om culese niște smochine frumoase cu care îl cinsti și, părîndu-i bine de frumusețea smochinelor, porunci slugii sale Agatopod ca să le păstreze și să i le dea după ce va veni de la baie. Deci făcîndu-se așa și Esop intrînd să caute ceva în casă, Agatopod a luat aici prilej și a zis către altă slugă :

— Ascultă-mă, haide să mîncăm amîndoi smochinele acestea, și cînd va întreba stăpînul de ele, vom mărturisi amîndoi împotriva lui Esop, cum că el a intrat în casă și pe ascuns le-a mîncat ; și această minciună va fi crezută de stăpînul nostru, fiindcă cu adevărat Esop a intrat în casă, și apoi unul singur nimic nu va putea împotriva a doi, mai ales că nici martori nu are, și nu va putea crîcni.

Și așa înțelegîndu-se aceste slugi au și săvîrșit isprava lor, iar pe cînd mîncau cu poftă mare, după fiecare smochină ziceau rînjind :

— Vai ţie, ticăloase Esoape !

Iar după ce s-a întors stăpînul de la baie, a cerut smochinele ; şi auzind că Esop le-a mîncat, mînios a poruncit să-l cheme îndată. Şi a zis :

— Spune-mi, o, blăstămatule, cum ai îndrăznit de ai intrat în casă şi ai mîncat smochinele cele mie pregătite ?

Iar el, căzînd la picioarele stăpînului, se ruga să-l îngăduiască puţintel. Apoi alergînd, a luat apă caldă şi a băut-o şi, vîrîndu-şi degetele în gură, a vărsat numai apă, fiindcă nimic nu mîncase încă, şi acum se ruga ca şi cei ce l-au pîrît să facă asemenea, ca să se arate cine a mîncat smochinele. Iar stăpînul mirîndu-se de mintea lui, a poruncit ca şi ceilalţi să facă aşa. Însă ei au fost socotit ca să bea apă iar degetele să nu le vîre în gît, ci să le întindă numai pe lîngă măsele, crezînd că aşa n-are să li se întîmple nimic. Dar de-abia au isprăvit de băut apa, şi, caldă fiind, li s-a făcut greaţă şi de îndată, fără nici o altă silă, au lepădat smochinele. Atunci stăpînul, văzînd cu ochii săi vicleniа şi răutatea slugilor, a poruncit de i-a bătut goi cu nuiele, şi aşa au cunoscut şi ei zicătoarea : „Cel ce sapă groapa altuia cade singur într-însa".

Iar a doua zi, întorcîndu-se stăpînul la oraş şi Esop săpînd ogorul după cum avea porunca, nişte oameni care rătăciseră calea au dat de dînsul şi l-au rugat, pentru numele lui Dumnezeu, să le arate drumul către oraş ; iar el i-a dus mai întăi subt umbra unui copac, i-a ospătat cu cele ce avea şi el de mîncare, şi apoi le-a arătat drumul ce căutau. Deci ei, pentru ospătare şi pentru povăţuire, foarte mare dragoste au arătat către dînsul, şi au ridicat mînile către cer şi au rugat pe Dumnezeu pentru făcătorul lor de bine.

Iar Esop, întorcîndu-se și fiind ostenit de lucru și de zăduf, s-a culcat și a visat că vede norocul stînd lîngă sine și dîndu-i deslegarea limbii și cursul graiului, și învățătura fabulelor. Deci în curînd deșteptîndu-se, a zis :

— Oh, cît de dulce dormii și ce frumos vis văzui ! Și iată că bine și fără de zăbavă vorbesc : bou — măgar — greblă ! Pre legea mea, știu de unde-mi vine acest bine ; pentru că am fost milostiv către călători, s-a milostivit spre mine Dumnezeu ; drept aceea, a face bine este a avea bună nădejde.

Și așa bucurîndu-se Esop iarăși a început a săpa.

Ci iată că Zino, mai-marele țarinii, ducîndu-se la muncitori, a început a bate pe unul pentru o greșală mică. Esop îndată a strigat :

— Omule, pentru ce bați așa de cumplit pe cel ce nici un rău nu ți-a făcut, după cum pe toți fără de nici o socoteală și în toate zilele îi bați ? Cu adevărat că voi spune aceasta stăpînului !

Și Zino, auzind aceste de la Esop, foarte mult s-a spăimîntat, și a zis întru sine : „De vreme ce Esop a început a vorbi, nici un folos nu voi avea ; pentru aceea mă voi duce și-l voi pîrî înaintea stăpînului, mai înainte de a face el aceasta și de a fi izgonit eu din slujbă". Acestea zicînd a și plecat la oraș, și intrînd tulburat în casa stăpînului a zis :

— Să fii sănătos, stăpîne !

Iar stăpînul a întrebat :

— Pentru ce ești tulburat ?

Iar Zino răspunse :

— Ciudat lucru s-a întîmplat în țarină, stăpîne !

— Ce ? Au doară vreun pom mai înainte de vreme a rodit ? Sau poate vreun animal peste fire și-a dat prăsila ?

— Nu e nici una din acestea, ci Esop, care pînă acum era ca și mut, a început acuma a grăi !

La acestea stăpînul a zis :

— Și tu socotești aceasta drept minune, și că spre nici un bine nu-ți va fi ?

— Adevărat că ocările ce le-a grăit împotriva mea le tac, stăpîne, dar el și pe tine, și chiar pe Dumnezeu foarte urît hulește.

Acestea auzind stăpînul s-a mîniat și a zis lui Zino :

— Iată, îți dau ție pe Esop ; vinde-l, dăruiește-l, fă ce vrei cu el !

Iar Zino luînd sub puterea sa pe Esop și spuind acestuia că de acum el îi este stăpîn, Esop a zis :

— Ce-ți va plăcea ție fă cu mine !

Însă s-a întîmplat atunci că un oarecare negustător, vrînd să cumpere dobitoace, trecea prin țarina aceea și a întrebat pe Zino de are niscareva dobitoace de vînzare. Iar Zino i-a răspuns :

— Dobitoc de vînzare nu am, ci am un fecior rob, pe care, de vrei să-l cumperi, ți-l voi arăta.

Deci negustătorul ceru să-i arate robul și Zino a chemat pe Esop. Văzînd pe Esop, negustătorul a rîs și a zis către Zino :

— De unde ai căpătat această oală ? Oare butuc de copac, sau om este ? Că de n-ar avea glas omenesc, ai gîndi că-i un foi umflat ; de ce m-ai împiedicat din cale pentru această sluțenie ?

Și zicînd acestea, plecă de acolo. Dar Esop, mergînd după el, a zis :

— Rămîi !

Negustătorul i-a răspuns, întorcîndu-se :

— Du-te de la mine, cîne urît !

Iar Esop :

— Spune-mi, pentru ce ai venit aici ?

Negustătorul răspunse :

— Sluțenie ! Ca să cumpăr ceva bun ; de tine, fiindcă nu ești de nici o treabă și putred, n-am nevoie.

Iar Esop a zis :

— Cumpără-mă și crede că mult îți voi putea ajuta.

Negustătorul îl întrebă :

— În ce lucru ai putea să mă ajuți, de vreme ce în totul ești urîciune ?

Iar Esop îi răspunse :

— Au nu ai acasă copii răi și plîngători ? Pune-mă să-i priveghez, și le voi fi lor în loc de burduhoaie, de se vor speria.

Iar negustătorul rîzînd de aceasta a zis lui Zino :

— Cu cît vinzi acest vas rău ?

Iar el a răspuns :

— Cu trei bani !

Și negustătorul plătindu-i îndată a zis :

— Nimic am dat, nimic am luat.

Și călătorind și viind negustătorul acasă, doi copii care erau încă în brațele mamei lor, văzînd pe Esop, s-au speriat și au început să țipe ; iar Esop zise îndată către negustător :

— Iată că s-a împlinit ce ți-am făgăduit !

Iar el, rîzînd, a intrat în casă zicînd bună ziua celorlalte slugi. Și intrînd și Esop le-a dat bună ziua ; iar ei văzîndu-l ziceau :

— Ce rău s-a întîmplat stăpînului nostru că a cumpărat slugă așa urîtă ? Cum se vede, pentru ocara casei l-a cumpărat !

Și nu după multă vreme, negustătorul a poruncit slugilor să pregătească cele trebuincioase la drum, că a doua zi aveau să plece în Asia. Iar ei îndată și-au împărțit sarcinile ; dar Esop se ruga de ei ca să-i dea lui o povară mai ușoară, ca unui rob ce e de curînd cumpărat și care nu-i încă deprins cu

acest fel de slujbe. Iar ei au zis că-l iartă, măcar de n-ar vrea nimic să ia ; iară Esop le-a zis că nu se cade să fie fără lucru cînd toți lucrează. Și l-au lăsat să ia ce va vroi. Deci el, uitîndu-se încoace și încolo, a luat un sac plin de pîni, pe care doi trebuiau să-l ridice și i-a rugat să-i ajute ca să-l pună pe umăr. Iar ei rîdeau și ziceau că nimeni nu-i mai nebun ca acest prost blestemat, pentru că mai nainte cerea povară mai ușoară să o ducă, și acuma el singur și-a ales pe cea mai grea din toate ; însă se cade a-i împlini pofta ; și ridicînd sacul l-au pus în spatele lui Esop. Iar îngreuindu-i-se umerii, Esop se clătina în toate părțile. Și văzîndu-l stăpînul s-a mirat de el foarte și a zis :

— Fiindcă Esop e strădalnic la lucru, și-a plinit prețul său, căci povară cît un dobitoc a luat.

Iar cînd a sosit vremea prînzului, i-a poruncit lui Esop să împărțească pîne, și mulți mîncători fiind, sacul pe jumătate s-a golit : de aceea după prînz mai ușurîndu-se, Esop mai tare mergea. Iar sara și cealaltă pîne mîncînd-o, a doua zi sacul gol l-a luat, și înaintea tuturor mergea, încît celelalte slugi, văzîndu-l că-i întrece pe toți, se îndoiau dacă acela este Esop sau vreun altul și, cunoscîndu-l că el este, s-a mirat, căci această secătură de om, decît toți mai înțelepțește a făcut, alegînd pînile care se mînîncă și se sfîrșesc, iar ei au luat alte sarcini care tot întregi rămîn.

Iar sosind negustătorul la Efes, pe ceilalți robi cu dobîndă i-a vîndut, și i-a mai rămas grămăticul, cîntărețul și Esop. Și i-a zis oarecine ca de aici să treacă în ostrovul Samos, căci acolo cu mari prețuri își va vinde robii ; și sosind negustătorul în Samos, pe grămătic și pe cîntăreț i-a îmbrăcat în haine nouă și i-a scos pe amîndoi la tîrg ; iar pe

Esop, fiindcă nicidecum nu-l putea împodobi, îmbrăcîndu-l cu o haină de sac, l-a pus în mijlocul celor doi, ca să se mire de el cei ce-l vor vedea, zicînd :

— De unde este această urîciune care şi pe ceilalţi îi face urîţi ?

Iar Esop, măcar că mulţi îl batjocoreau, sta cu îndrăzneală, uitîndu-se la ei.

Atunci locuia în Samos un oarecare filosof cu numele Xantos. Şi ducîndu-se el în tîrg şi văzînd pe cei doi robi împodobiţi, iar în mijlocul lor pe Esop, s-a mirat de înţelepciunea neguţătorului, că de aceea a pus pe cel urît în mijloc, pentru ca ceilalţi să arate mai frumoşi decît sînt. Deci viind mai aproape, a întrebat pe cîntăreţ de unde este. El a răspuns :

— Din Capadochia.

Xantos iarăşi l-a întrebat :

— Dară ce ştii ?

El răspunse :

— Toate.

La acest răspuns, Esop a rîs. Iar ucenicii lui Xantos, văzînd pe Esop rîzînd şi arătîndu-şi dinţii, îndată au gîndit că văd o dihanie ; şi unul zicea că este hernie, dar care are şi dinţi, iar altul a zis că n-a rîs, ci a rînjit. Deci voind toţi să ştie pentru ce a rîs, unul dintr-înşii l-a întrebat ca să le spună; iar Esop i-a răspuns :

— Du-te, oaie de mare.

Atunci acela s-a ruşinat de cuvintele acestea şi îndată s-a dus. După aceea Xantos a zis către neguţător :

— Cît preţ are cîntăreţul ?

El i-a răspuns :

— O mie de bani.

Xantos, auzind așa mare preț, s-a dus la celălalt rob și, întrebîndu-l pe acela de unde este, i-a răspuns că-i din Lidia. Și iarăși a întrebat :

— Ce știi ?

Și el a răspuns :

— Toate.

Esop, auzind acest răspuns, iarăși a rîs, și iarăși unul dintre ucenicii lui Xantos se miră pentru ce rîde el la toți ; iar un altul dintre dînșii i-a zis acestui ce se mira :

— De vrei să te cheme și pe tine țap de mare, întreabă-l !

Iar Xantos a întrebat iarăși pe negustător :

— Ce preț are grămăticul ?

El i-a răspuns :

— Trei mii de bani.

Xantos, auzind așa mare preț, s-a mîniat și s-a întors să plece. Deci întrebîndu-l ucenicii : au nu i-au plăcut robii aceia ? Xantos a răspuns :

— Ba mi-au plăcut, dar am socotit să nu cumpăr rob scump.

Iar unul dintre ucenici a zis :

— Dacă-i așa lucrul, nimic nu te oprește să cumperi pe cel urît, căci și acesta tot îți va sluji, și noi prețul lui îl vom plăti.

La aceasta Xantos a răspuns :

— Rușine mi-ar fi, voi să-i plătiți prețul, și eu să-l cumpăr ; dar nici muierea mea, fiindcă-i femeie curățică, n-ar suferi să-i slujească o slugă așa de urîtă.

Iar ucenicii iarăși au grăit :

— Nu trebuie să asculți de muiere.

Atunci Xantos a zis :

— Să-l întrebăm mai întăi pe dînsul de știe ceva, ca să nu plătim în zadar pentru el.

Deci întorcîndu-se ei la Esop, Xantos i-a zis :

— Bucură-te !

Iar el a răspuns :

— Au doară mă întristam ?

Xantos zise :

— Mă închin ție !

Iar Esop a răspuns :

— Și eu ție !

Xantos împreună cu ceilalți, mirîndu-se de aceste răspunsuri, l-au întrebat :

— Cine ești ?

Esop a răspuns :

— Negru.

Iar Xantos zise :

— Nu de asta te întreb, ci de unde ești născut ?

Și Esop răspunse :

— Din pîntecele maicii mele.

Iar Xantos vorbi iar :

— Nici aceasta nu întreb, ci în ce loc te-ai născut ?

Iar Esop :

— Nu mi-a spus maică-mea dacă m-a născut sus ori jos.

Și Xantos iar l-a întrebat :

— Dar ce știi să faci ?

Esop a răspuns :

— Nimic.

Iar Xantos :

— Cum așa ?

Răspunse Esop :

— Așa, bine ; căci aceștia au zis că le știu toate, și mie nimic nu mi-au lăsat.

De aceasta ucenicii s-au mirat foarte, și au zis :

— Într-adevăr, foarte bine a răspuns, căci nici un om nu este care să știe toate, și pentru aceea a rîs el.

Xantos iarăşi l-a întrebat :

— Vrei să te cumpăr ?

Şi Esop i-a răspuns :

— Pe mine trebuie să mă întrebi de aceasta ? Cum ţi se pare ţie mai bine, aşa fă, ori mă cumperi, ori nu ; căci nimeni nimic nu face cu sila ; aceasta este în voia ta, şi de vrei să mă cumperi, deschide punga şi numără banii, iar de nu vrei, nu umbla pierzînd vremea în zadar.

Ucenicii iarăşi au zis între dînşii :

— Pe Dumnezeu, că robul acesta a întrecut pe învăţător.

Xantos iarăşi a zis către Esop :

— De te voi cumpăra, tu vei vrea să fugi.

Esop rîzînd a răspuns :

— Aceasta de voi vrea să o fac, nu te voi întreba pe tine, ca şi tu mai înainte pe mine.

Xantos zise :

— Bine zici, dar eşti urît.

Iar Esop răspunse :

— La minte se cade să te uiţi, o, filosoafe, nu la faţă !

Atunci Xantos mergînd la neguţător l-a întrebat :

— Cu cît vinzi pe acesta ?

Neguţătorul i-a răspuns :

— Ca să-mi batjocoreşti negoţul meu ai venit, de vreme ce laşi pe robii cei vrednici şi alegi pe acest urît ; cumpără pe unul dintre cei doi şi pe acesta ţi-l voi da adaos.

Xantos zise :

— Ba pe altul nu voi cumpăra, ci numai pe acesta.

Iar negustătorul a zis :

— Dă șasezeci de bani și ia-l.

Atunci ucenicii îndată au dat banii, iar Xantos l-a luat în stăpînire. Și vameșii, aflînd că s-a făcut ceva vînzare, au venit de au întrebat :

— Cine a vîndut, și cine a cumpărat ?

Și fiindu-le la amîndoi rușine să spuie, din pricină că prețul era mic, Esop, cum sta în mijlocul lor, a strigat :

— Cel vîndut eu sînt ; cel ce a cumpărat, acesta este ; cel ce a vîndut, acesta este ; iar de vor tăcea ei, eu sînt om slobod.

Dar vameșii rîzînd au iertat vama lui Xantos și s-au dus.

Iar dacă au ajuns acasă, Xantos a poruncit lui Esop să rămîie afară dinaintea ușii, căci își știa muierea gingașă și se temea să-i arate de îndată acea urîciune, mai înainte de a o fi înștiințat printr-o vorbă frumoasă și glumeață. Și intrînd Xantos în casă a zis :

— Doamnă, de aci încolo să nu te mai plîngi de slujba care ți-o fac slujnicile, căci ți-am cumpărat un fecior în care vei vedea frumusețea ce niciodată n-ai mai văzut-o, și care acum stă dinaintea ușii.

Zicînd el acestea, slujnicile socoteau că adevărul grăiește, și tare se sfădeau între ele, căreia dintre dînsele să-i fie bărbat sau mire. Iar muierea lui Xantos a poruncit să cheme înăuntru pe sluga cea nouă, și o slujnică, mai grabnică decît celelalte, socotind porunca drept logodnă, a ieșit, strigînd pe robul cel nou. Esop a răspuns :

— Iată-mă-s, aici sînt.

Iar slujnica, spăimîntîndu-se la vederea lui, i-a zis :

— Să nu cumva să intri înlăuntru, că toţi vor fugi.

Viind apoi alta, care dacă l-a văzut de asemenea s-a curtemurat de spaimă, i-a zis :

— Intră aici, dar să nu te apropii de mine.

Deci intrînd Esop în casă, s-a oprit înaintea doamnei, care văzîndu-l şi-a întors ochii de la dînsul şi a zis către bărbatul său :

— De unde mi-ai adus această sluţenie ? Alungă-l din faţa mea.

Iăr Xantos i-a zis :

— Ajungă-ţi, doamnă, nu batjocori această slugă nouă.

Iar doamna a răspuns :

— Bag de samă, Xante, că m-ai urît pe mine şi vrei să-ţi aduci alta, şi fiindcă ţi-e ruşine a-mi zice mie ca să mă duc din casa ta, de aceea mi-ai adus această slugă cu cap de cîne, ca neputînd suferi eu slujba lui, să fug. Drept aceea dă-mi zestrea mea, că mă duc.

Iar Xantos înfruntînd atunci pe Esop pentru că pe cale îi făcuse ciudate întrebări şi multe vorbise, iar acum nimic nu răspunde muierii, Esop i-a zis :

— Aruncă-o în prăpastie.

Xantos a strigat :

— Taci, fiară, nu ştii că pe aceasta o iubesc ca pe mine însumi ?

Iar Esop răspunzînd : „Iubeşti pe muieruşă ?“ Xantos s-a înfuriat mai mult pentru acest răspuns. Atunci Esop, bătînd cu piciorul în pămînt, a strigat tare :

— Xantos filosoful e stăpînit de muiere ! Şi întorcîndu-se către doamna sa, a zis : O, doamnă, tu ai vrut să-ţi cumpere filosoful rob tînăr şi voinic, care să se uite la tine cînd te scalzi goală, şi să se joace cu tine spre ocara filosofului. O, Euri-

pides, gura ta de aur a fost cînd ai zis : „Multe-s năvălirile valurilor mării, multe-s suflările cele calde ale apelor și ale focului, greu lucru-i sărăcia, grele-s și alte nenumărate rele, dar nimic nu-i așa de greu ca muierea cea rea !“ Iar tu, o, stăpînă, dacă ești muiere de filosof, nu vroi să-ți slujească feciori tineri și frumoși, ca nu cumva să-ți faci de ocară bărbatul.

Ea auzind aceste cuvinte, nimic n-a avut ce să răspundă, ci a zis numai către bărbat :

— De unde ai vînat această frumusețâ ? Căci vorbitor și glumeț se vede putregaiul acesta, și mai bine m-oi împăca cu dînsul.

Atunci Xantos zise către Esop :

— S-a împăcat cu tine stăpîna ta.

Iar Esop zîmbind răspunse :

— Mare lucru este a îmblînzi muierea !

Iar Xantos zise :

— De-acuma taci, că te-am cumpărat să-mi slujești, nu să-mi răspunzi împotrivă !

A doua zi Xantos a poruncit lui Esop să vie după dînsul ; și s-au dus amîndoi la o grădină să cumpere legume, și culegînd grădinarul o legătură de legume a luat-o Esop, iar Xantos vrînd să plătească prețul legumelor, grădinarul a zis :

— Lasă, doamne, numai o întrebare să-mi deslegi.

Xantos zise :

— Ce întrebare e aceea ?

Atunci grădinarul răspunse :

— Pentru ce legumele pe care eu le sădesc, măcar că adeseori le sap și le ud, tot mai tîrziu cresc decît acelea care răsar de sinele din pămînt, și care mai curînd fac sămînță, măcar că pentru acestea nimeni nici o grijă n-are ?

Iar Xantos, cu toate că întrebarea era filosofi-cească, neştiind alt ce să zică, a răspuns că, precum altele, aşa şi acestea se ocîrmuiesc de la purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Iar Esop fiind de faţă a rîs ; către care filosoful zise :

— Rîzi, ori mă rîzi ?

Iar Esop a răspuns :

— Ba te rîd, dar nu pe tine, ci pe cel ce te-a învăţat, căci cele ce se fac din purtarea de grijă a lui Dumnezeu, oamenii cei înţelepţi le desleagă. Drept aceea, pune-mă pe mine, şi eu voi deslega întrebarea.

Deci Xantos, întorcîndu-se, zise către grădinar :

— Nu se cuvine, prietine, ca eu cel ce într-atîtea şcoli m-am desputat, acum în grădină să desleg aşa întrebări. Întreabă dar pe această slugă a mea şi-ţi va da deslușiri...

Iar grădinarul zise :

— Dar acest urît ştie carte ? O, ce nenorocire ! Ci spune de ştii, o, preabune, deslegarea lucrului ce-l cerc !

Iar Esop zise :

— Muierea dacă se măritä a doua oară, pruncilor care i-a căpătat de la bărbatul ei cel dintăi le este mamă adevărată, iar celor aduşi de bărbat de la nevasta sa cea dintăi le este maştihă, şi pentru aceea multă deosebire este între aceşti copii ; căci pe acei pe care i-a născut ea, cu dragoste şi cu bună grijă îi hrăneşte, iar pe cei născuţi de la alta îi urăşte, şi din pizmă împuţinează bucatele lor, şi dă la fiii săi, căci pe aceştia firea ca pe ai săi îi iubeşte, iar pe ai bărbatului ca pe nişte străini îi urăşte. Într-acest chip şi pămîntul, acelora pe care le-a născut el de la sine le este mamă adevărată, iar acelora ce sădeşti tu le este maştihă ; de aceea pe cele născute de la sine, ca pe nişte legiuite, mai

bine le hrăneşte şi le încălzeşte, iar celor sădite de tine, ca unor străine, nu le dă atîta hrană.

Iar grădinarul mulţămindu-i zise :

— Crede-mă că din mare grijă şi îndoială m-ai mîntuit ; du-te dar, du legumele în cinste, şi de cîte ori vei avea nevoie ca la grădina ta vino şi-ţi ia.

Iar după cîteva zile Xantos s-a dus la scăldătoare şi, găsind acolo nişte prietini, a zis către Esop să alerge acasă şi să bage linte în oală, să fiarbă ; iar Xantos împreună cu prietinii scăldîndu-se, i-a chemat la mîncare, dar le-a spus că subţire cină vor avea, adică linte, şi că prietinii nu din mulţimea bucatelor se cade a-l judeca, ci din voia cea bună a-i adeveri. Deci mergînd ei şi intrînd în casă, Xantos zise :

— După scăldătoare, dă-ne să bem, Esoape

Iar Esop luînd apă de care curgea din scăldătoare, le-a şi dat. Xantos bînd s-a umplut de putoare, şi a zis :

— Ce-i aceasta, Esoape ?

Iar el răspunse :

— După scăldătoare, cum ai poruncit.

Xantos şi-a oprit mînia înaintea prietinilor, şi-a poruncit să-i aducă ligheanul de spălat picioarele, pe care aducîndu-i-l, Esop aştepta ; deci zise Xantos :

— Nu speli ?

Iar Esop răspunse :

— Mi-ai poruncit să fac numai ceea ce am făcut ; nu mi-ai zis : toarnă apă în vas, şi-mi spală picioarele, şi pune-mi papucii, şi celelalte.

La acestea Xantos zise către prietinii săi :

— Oare slugă am cumpărat eu ? Ba nu, ci învăţător.

Deci şezînd ei, Xantos a întrebat pe Esop :

— Fiartă e lintea ?

Iar el, luînd cu lingura grăunțul de linte din oală, i l-a dat. Xantos luîndu-l și gîndind că i-l dă ca să-l cerce de e destul de fiert, sfărmă lintea în degete și zise :

— E bine fiartă, adu-o.

Iar Esop numai apă goală în blid a adus și a pus-o dinaintea lui.

Xantos zise :

— Unde-i lintea ?

— Ai luat-o, răspunse Esop.

Iar Xantos :

— Cum ! Numai un grăunte ai fiert ?

Și răspunse Esop :

— Vezi bine ; căci linte ai zis, cum se zice despre una, nu linți, cum se zice despre mai multe.

Iar Xantos, neștiind ce să mai facă, zise :

— O, tovarăși, omul acesta mă va face să nebunesc. Apoi, întorcîndu-se spre Esop, a zis : Ca să nu mă arăt prietinilor mei ca și cum i-aș batjocori, du-te, slugă rea, de cumpără patru picioare de porc și le fierbe curînd, și le adă la masă.

Grăbindu-se el a face aceasta, și pe cînd fierbeau picioarele de porc, Xantos — vrînd pe departe să bată pe Esop, fiind Esop cu alt lucru cuprins — fură un picior din oală și-l ascunse. După puțin veni și Esop, și căutînd în oală a văzut numai trei picioare ; atunci a cunoscut că cineva a umblat în oală ca să-i facă nevoie, și alergînd la coteț a tăiat un picior de la porcul cel gras, pe care curățindu-l de peri l-a aruncat în oală și l-a fiert cu celelalte. Iar Xantos temîndu-se ca nu cumva Esop, negăsind piciorul cel furat, să fugă, s-a dus și l-a aruncat iarăși în oală ; iar cînd Esop a răsturnat picioarele în blid și s-au aflat cinci, Xantos a întrebat :

— Ce-i aceasta, Esoape ? Cum de sînt cinci picioare ?

Iar el a întrebat :

— Doi porci cîte picioare au ?

Xantos răspunse :

— Opt.

Zise atunci Esop :

— Aici sînt cinci, și porcul cel gras din coteț are trei, face tocmai opt picioare.

Și Xantos foarte supărîndu-se, zise către prietinii săi :

— Bine am zis eu mai nainte, cum că acesta curînd mă va face să nebunesc.

Iar Esop zise :

— Stăpîne, nu știi că a scădea și a adăoga la același capital suma cuviincioasă nu este sminteală.

Deci Xantos, neaflînd nici o pricină binecuvîntată ca să bată pe Esop, s-a liniștit.

A doua zi, unul dintre ucenici a gătit cină scumpă, și între alții a poftit la masă și pe Xantos. Și cinînd ei împreună, Xantos alese cele mai bune bucate din cele de pe masă și, dîndu-le lui Esop care sta la spatele sale, i-a zis :

— Du-te și dă acestea voitoarei mele de bine.

Iar el ducîndu-se gîndea întru sine : „Acum am prilej să-mi răzbun pe stăpînă-mea, pentru că dintăi cînd am venit și eram încă nou, m-a batjocorit ; voi vedea acum : bine vrea ea stăpînului meu ?“

Deci ducîndu-se acasă, șezînd în tindă, și chemînd pe stăpînă-sa, bucatele le-a pus dinaintea ei și a zis :

— Stăpînă, acestea toate le-a trimes stăpînul, dar nu ție, ci voitoarei lui de bine.

Și chemînd căteaua a zis :

— Vino, Lichena, mînîncă, căci ție a poruncit stăpînul să-ți dau acestea.

Şi pe rînd toate le-a aruncat cățelei. Şi după acestea s-a întors la stăpînul său, care întrebîndu-l : datu-le-a toate voitoarei sale de bine ?

— Toate le-am dat — a răspuns Esop — şi înaintea mea le-a mîncat !

Iar Xantos mai întrebîndu-l :

— Şi ce zicea cînd mînca ?

Esop a răspuns :

— Mie nu mi-a zis nimica, dar în sine îţi mulţămea ţie.

Iar muierea lui Xantos, ocară socotind sieşi acel lucru, învinovăţea pe bărbat cum că mai mult iubeşte pe cățea decît pe dînsa, şi învinuindu-l de rea-voinţă a zis :

— E adevărat că de aici înainte mai mult n-oi şedea cu el.

Şi intrînd în casă plîngea.

Iar ei bînd, îşi puneau unul altuia întrebări, şi unul dintr-înşii zise :

— Oare cînd va fi mare tulburare între oameni ?

Esop aproape stînd răspunse :

— Cînd se vor scula morţii cerîndu-şi fiecare averea sa.

Şi ucenicii rîzînd au zis :

— Ascuţit la minte mai este acest om nou.

Iar altul a pus iarăşi o întrebare :

— Pentru ce oaia cînd o duc la înjunghiere nu zbiară, pe cînd porcul foarte tare guiţă ?

Esop iarăşi răspunse :

— Fiindcă oaia e deprinsă la muls şi la tuns, şi cînd o prinzi de picior şi vede fierul ea nu se teme, căci socoteşte că pentru aceea o prinde, ca s-o mulgă sau s-o tundă, şi tace ; dar porcul nu-i nici muls, nici tuns, şi cînd îl prind, el ştie că la nimic din acestea nu-l duc, ci numai pentru ca să-i ia carnea, şi de aceea guiţă.

Auzind aceste răspunsuri, ucenicii iarăşi l-au lăudat, rîzînd foarte.

Iar după ce s-a sfîrşit ospăţul, Xantos s-a întors acasă şi a început, ca de obicei, a vorbi cu muierea sa : însă ea întorcîndu-se către dînsul a zis :

— Nu te apropia de mine. Dă-mi zestrea mea şi mă voi duce, căci după cele făptuite n-oi mai şedea cu tine ; şi tu du-te de te joacă cu căţeaua căreia i-ai trimes bucatele !

Iar Xantos mirîndu-se zise :

— Nu se poate să nu-mi fi făcut iarăşi vreun rău Esop. Şi zise către muiere : Ce e aceasta, doamnă, eu am băut şi tu te-ai îmbătat ? Cui am trimes bucatele ? Au nu ţie ?

— Pe Dumnezeu, mie nimic nu mi-ai trimes, ci căţelei.

Iar Xantos chemînd pe Esop i-a zis :

— Cui ai dat bucatele ?

Răspuns-a Esop :

— Voitoarei tale de bine.

Atunci Xantos zise către muiere :

— De ce zici că nimic n-ai luat ?

Ea răspunse :

— Cu adevărat nimic.

Iar Esop zise :

— Cui ai poruncit, stăpîne, să dau bucatele ?

Răspunse Xantos :

— Voitoarei mele de bine.

Şi Esop chemînd căţeaua zise :

— Aceasta îţi voieşte binele ; căci muierea, măcar că se zice că-ţi voieşte binele, îndată însă ce nu-i vei face pe voie, se mînie, ocărăşte şi se duce ; iar pe cîne de-l baţi, de-l alungi, el tot nu se duce, ci de toate uitîndu-şi, îndată vine şi se îmblînzeşte, plecîndu-se stăpînului ; drept aceea se cădea, stă-

pîne, să zici : du aceste bucate muierii mele, iar nu binevoitoarei mele.

Atunci Xantos zise :

— Vezi, doamnă, că nu sînt de vină eu, ci cel ce a adus bucatele ; pentru aceea rabdă, căci mi se va ivi prilej şi-l voi bate.

Iar ea neascultînd, pe furiş, a fugit la părinţii săi. Atunci Esop zise :

— Vezi, stăpîne, că bine am zis : căţeaua mai mult bine îţi voieşte decît stăpîna mea.

Şi trecînd cîteva zile şi muierea rămîind neîmpăcată, Xantos a trimes la dînsa pe nişte cumnaţi ca s-o înduplece să se întoarcă acasă, dar ea n-a vrut să asculte, şi atunci Xantos s-a supărat. Iar Esop mergînd la dînsul a zis :

— Nu te întrista, stăpîne, căci eu voi face-o ca mîne de bunăvoie şi foarte degrabă să vie la tine.

Şi luînd el bani, s-a dus în tîrg, şi cumpărînd gîşte, găini şi altele, pentru ospăţ, umbla pe la case ; şi trecînd pe lîngă casa părinţilor stăpînei sale, ca din întîmplare, făcîndu-se că nu ştie că-i casa lor şi că acolo este şi stăpînă-sa, s-a întîlnit cu unul dintr-acea casă şi l-a întrebat dacă n-au ceva bun de vînzare pentru nuntă. Iar acela întrebă :

— Cui trebuiesc acestea ?

La care Esop răspunse :

— Lui Xantos, filosoful, căci mîne va să se însoare.

Iar acela spuind muierii lui Xantos precum a auzit, ea îndată s-a dus la Xantos strigînd şi zicînd între altele şi acestea :

— Pînă voi fi eu vie, o, Xante, nu vei putea lua altă muiere !

Şi aşa a rămas acasă din pricina lui Esop, precum se şi dusese tot dintr-a lui.

Iar după vreo cîteva zile, Xantos chemînd prietinii săi la prînz, zise lui Esop :

— Du-te şi cumpără ce e mai bun şi mai frumos.

Iar el mergînd zicea întru sine : „Voi învăţa eu pe stăpîn să nu poruncească nebuneşte". Şi a cumpărat numai limbi de porc, şi le-a gătit ; şi şezînd ei la masă, le-a adus la toţi limbă friptă cu sare. Oaspeţii lăudară pe Esop că a pus întăi bucate filosofeşti, pentru că limba este unealta vorbei. După aceea, Esop iarăşi a pus la masă limbi fierte ; şi mai cerînd ei alte şi alte bucate, el nimic alta nu le mai aducea, fără numai limbi. Iară mesenii mîniindu-se, că tot aceleaşi bucate le dă, ziseră :

— Pînă cînd tot limbi ? Că noi astăzi tot limbi mîncînd, ne dor ale noastre limbi.

Iar Xantos zise supărat :

— Nu mai ai altceva, Esoape ?

— Zău nu ! răspunse.

Atunci Xantos, aprinzîndu-se de mînie, zise :

— Au nu ţi-am poruncit, nemernicule, să cumperi ce e mai bun şi mai frumos de mîncat ?

Şi răspunse Esop :

— Îţi mulţămesc, stăpîne, că mă dojeneşti înaintea atîtor oameni învăţaţi, şi pe care îi rog să-mi spuie, ce este mai bun şi mai frumos în viaţă ? Nu este oare limba, căci toată învăţătura şi filosofia prin ea se arată şi se învaţă ? Dările şi luările, neguţătoria, închinăciunile, laudele şi chiar muzica — prin ea se fac. Prin ea se fac nunţile, se zidesc cetăţile, se mîntuiesc oamenii, şi pe scurt : toată viaţa noastră prin ea stă. Aşadar, nimic nu este mai bun decît limba.

Pentru toate acestea ucenicii ziceau că Esop bine grăieşte, dar că a greşit dascălul, şi fieştecare s-a dus acasă.

A doua zi iarăși împutînd ei lui Xantos, el le-a răspuns că nu din voia sa s-a întîmplat aceea, ci din răutatea slugii sale :

— Iară astăzi se va schimba cina, și chiar înaintea voastră voi vorbi cu el.

Deci chemînd el pe Esop, de față cu ucenicii, i-a poruncit să ia ce e mai prost și mai rău să gătească de mîncare, fiindcă ucenicii săi vor mînca iarăși la dînsul. Iar Esop nimic schimbînd, a cumpărat iarăși limbi și gătindu-le le-a pus pe masă. Iar oaspeții murmurau și cîrteau între sine zicînd :

— Iarăși limbi de porc.

Și după aceea iarăși le-a pus limbi și iarăși și iarăși, adică toată cina a fost din limbi. Iar Xantos, mîniindu-se, a zis :

— Și ce e aceasta, Esoape ? Au doară ți-am poruncit să gătești iarăși de mîncare ce e mai bun și mai frumos ? Au nu ți-am zis să cumperi ce-i mai prost și mai rău ?

Esop răspunse :

— Și ce e vreodată mai rău decît limba, o, stăpîne ? Au nu prin ea se strică cetățile ? Au nu prin ea se omoară oamenii ? Au nu toate minciunile, blestemele și jurămintele strîmbe se fac într-însa ? Au nu căsătoriile, domniile și împărățiile se strică prin ea ? Pe scurt : toată viața noastră prin ea se umple de nenumărate răutăți !

Acestea zicînd Esop, unul din cei ce ședeau împreună a zis lui Xantos :

— De nu-ți vei lua foarte bine sama, acesta te va face să nebunești, căci cum îi e forma așa-i e și sufletul.

Iar Esop zise către acela :

— Omule, mi se pare că tu ești rău și ciudat, căci întărîți pe stăpîn asupra slugii.

Iar Xantos, vrînd cu aceasta să poată bate pe Esop, a zis :

— Nemernicule, fiindcă ai zis prietinului meu că este ciudat, adu-mi sau arată-mi om fără ciudăţenie.

Deci, a doua zi, ieşind Esop în uliţă şi uitîndu-se la cei ce veneau şi treceau, vede şezînd mult într-un loc pe unul pe care îl judeca a fi un om fără lucru şi prost, şi ducîndu-se la el i-a zis :

— Te cheamă stăpînul meu să prînzeşti cu el.

Iar prostul neîntrebîndu-l nimica, nici cine este, nici cine îl chiamă, a intrat în casă cu încălţămintele sale proaste, cum erau, şi a şezut. Iar Xantos a întrebat pe Esop cine este acela.

Esop i-a spus :

— Om fără ciudăţenie.

Atunci Xantos zise la ureche muierii să se supuie şi să facă tot ce-i va porunci el, ca cu chipul acesta să poată bate pe Esop. După aceea zise înaintea tuturor :

— Doamnă, pune apă în vas şi spală picioarele oaspetelui (cugetînd întru sine că oaspele nu va vrea să lase a-i spăla doamna picioarele şi, astfel arătîndu-se curios, să poată bate pe Esop).

Iar ea puind apă în vas s-a apropiat de picioarele necunoscutului vrînd să i le spele ; şi el cunoscînd că aceasta e stăpîna casei, gîndea întru sine : „Vrea să mă cinstească, şi de aceea cu înseşi mînile sale vrea să spele picioarele mele, deşi ar fi putut porunci aceasta slujnicelor“, şi, întinzînd picioarele zise :

— Spală-le, stăpînă !

Şi cum a zis aceasta, a şezut. Iar Xantos porunci să dea oaspetelui întîi să bea ; el iarăşi cugeta întru sine cum că se cădea ca ei să bea mai întîi, însă pentru că lor le place aşa, nu se cade să întrebe

pentru ce fac aceasta, și luînd a băut. Apoi prînzind ei, și punînd dinaintea oaspetelui o bucată din care cu mare plăcere mînca el, Xantos a început a ocărî pe bucătar că rău a gătit acea bucată, și gol îl bătea ; iar prostul gîndea întru sine : „Bucata foarte bine este gătită, și nimic nu-i lipsește ca să fie bine făcută ; dar dacă stăpînul casei fără de vină vrea să-și bată sluga, ce-mi pasă mie ?“ Iar Xantos se mînia, și mai trist se arăta, fiindcă oaspetele nimic curios nu cerca. Mai pe urmă porunci să-i aducă plăcinte, iar oaspetele, ca și cum niciodată n-ar fi mai gustat plăcinte, le învălătucea și, luîndu-le, ca pînea le mînca. Iar Xantos judecînd pe cel ce le-a făcut, zise :

— Pentru ce, o, blăstămate, fără miere și fără piper ai făcut plăcintele ?

Și bucătarul răspunse :

— De nu sînt coapte plăcintele, pe mine mă bate, stăpîne, iar de nu sînt gătite cumsecade, nu pe mine, ci pe stăpînă o dojenește.

Iar Xantos zise :

— De-a făcut muierea mea aceasta, de vie acum o voi arde !

Și iarăși a făcut semn muierii să se supuie, că doar va răpune pe Esop.

Deci poruncind să aducă lemne, a aprins focul, și apucînd muierea a pus-o lîngă foc, așteptînd ca și cum ar vrea s-o arunce în flacări, însă tot întîrziind oarecum a face aceasta și uitîndu-se împrejur să vadă, doar l-ar opri prostul, să nu îndrăznească de a face una ca aceasta. Dar prostul iarăși întru sine socotea : „Nefiind nici o pricină binecuvîntată, pentru ce omul acesta se mînie astfel ?“ După aceea zise :

— O, stăpîne ! Dacă judeci că se cade să faci aceasta, așteaptă-mă puțintel să mă duc s-aduc și

pe muierea mea de la cîmp, ca pe amîndouă odată să le arzi.

Acestea auzind Xantos de la omul acela, și mirîndu-se de sinceritatea și generozitatea lui, zise lui Esop :

— Iaca om cu adevărat necurios ; ne-ai biruit, o, Esoape, ajungă-ți acuma. Iar după aceasta îți vei căpăta slobozenie.

A doua zi Xantos a poruncit lui Esop să se ducă la scăldătoare, ca să vadă dacă sînt mulți oameni acolo, căci vrea să se scalde. Deci mergînd el, a întîlnit în cale-i pe polițai, care, cunoscîndu-l că este al lui Xantos, l-a întrebat unde se duce. Iar el a spus :

— Nu știu !

Polițaiul, crezîndu-l că-i nesocotește întrebarea, pornește să-l ducă la închisoare. Iar cînd îl ducea, Esop îi striga :

— Vezi, domnule, că aveam dreptate să-ți spun că nu știam unde merg ? Căci ceea ce n-am așteptat, aceea mi s-a întîmplat, adică m-am întîlnit cu tine și m-ai trimes la închisoare.

Atunci polițaiul, mirîndu-se cît de curînd și de bine i-a răspuns, l-a lăsat să se ducă. Iar Esop, ducîndu-se la scăldătoare și văzînd acolo o mulțime de lume, a văzut și o piatră în ușă de care toți cei ce intrau și ieșeau se loveau. Însă unul dintre cei ce intrară mai pe urmă o ridică și o puse la o parte. Și întorcîndu-se Esop la stăpînul său, îi zise :

— De vrei, stăpîne, să te scalzi, poți merge, căci numai un om am văzut la scăldătoare.

Apoi mergînd Xantos și văzînd mulțimea ce se scălda, a zis :

— Dar ce-i aceasta, Esoape, au n-ai zis că numai un om ai văzut la scăldătoare ?

— Cu adevărat, stăpîne, că numai un om am văzut — răspunse Esop — căci piatra aceasta (și o arătă cu mîna) în ușă am găsit-o și toți cei ce intrau și ieșeau se loveau de dînsa, iar mai la urmă a intrat unul care, înainte de a se fi lovit de ea, a ridicat-o și a dat-o la o parte. Drept aceea numai pe acela unul am zis că l-am văzut, om socotindu-l pe el mai mult decît pe toți ceilalți.

Atunci Xantos a zis :

— Nimica nu e greu lui Esop spre a le îndrepta.

Iară într-o altă zi, făcîndu-se un ospăț și fiind și Xantos împreună cu ceilalți filosofi, crescînd băutura, multe întrebări erau între dînșii ; iar Xantos începînd a se tulbura, Esop, care sta lîngă dînsul, i-a zis :

— Stăpîne, Bachus sau vinul trei temperamente are : cel dintăi al veseliei, cel al doilea al beției și cel de al treilea al sfăzii. Drept aceea și voi, fiindcă acum sînteți beți și voioși, cele ce mai sînt le lăsați.

Atunci Xantos, beat fiind, a zis :

— Taci ! Pe cei din iad du-te de-i învață !

Iar Esop a zis :

— Și tu în iad te vei tîrî.

Atunci unul dintre ucenici văzînd pe Xantos cam beat, ba să zic adevărul, beat de tot, zise :

— O, dascăle, oare poate vreun om să bea marea ?

Iar Xantos răspunse :

— Vezi bine că poate, căci eu însumi o pot bea.

Și ucenicul adaose :

— Dar de nu vei putea, ce dai ?

Xantos răspunse :

— Casa mea o dau toată.

Într-aceea scoțînd inelele au făcut legătură și s-au dus. A doua zi, spălîndu-se pe față și nevă-

zînd inelul cînd se spăla, a întrebat pe Esop despre inel și Esop îi spuse :

— Nu știu ce s-a făcut inelul, dar numai una știu, anume că ți-ai pierdut casa.

Xantos întrebă mirat :

— Pentru ce ?

Esop răspunse :

— Pentru că ieri, beat fiind, te-ai legat că vei bea marea și spre încredințare ai pus inelul.

Și Xantos zise :

— Cum voi putea face eu un lucru ce e peste putință ? Te rog, acuma, de ai vreo cunoștință, vreo înțelepciune, vreo știință, ajută-mi să biruiesc și să stric legătura.

Esop îi răspunse :

— Să biruiești, nu poți, dar ca să strici legătura, aceasta voi face-o. Cînd vă veți aduna astăzi la un loc, să nu te arăți de fel ca și cum te-ai teme de cele ce te-ai legat la beție, ci tot acelea și treaz să le zici. Apoi să poruncești să se așeze masa la marginea mării, și să vie acolo slugile pregătite cu pahare, ca să-ți deie ție să bei apă din mare ; și cînd vei vedea că toți oamenii s-au strîns acolo ca să privească, tu să te așezi la masă și să primești să-ți umple paharul din mare, și luîndu-l în văzul și auzul tuturor celor de față să zici celui ce e mai mare peste legătură, așa : „Ce legătură am făcut eu înaintea dumitale ?“ Și el îți va răspunde că te-ai legat să bei marea. Atunci te vei întoarce spre toți cei de față și le vei spune așa : „Bărbați samieni, știți și voi foarte bine cît de multe rîuri se varsă în mare, iar eu m-am legat ca numai marea să o beau, dar nu și apele care se varsă într-însa. Drept aceea, prietinul acesta mai întăi să meargă să oprească toate acele ape, apoi eu îndată voi bea marea singură.“

Xantos, cunoscînd că cu chipul acesta legătura va fi stricată, foarte tare s-a bucurat.

Deci s-a adunat poporul pe țărmul mării ca să privească la cele ce erau să se facă și Xantos a zis și a făcut întocmai după cum era învățat de Esop. Samienii, auzind aceasta, au strigat lăudînd pe Xantos și mirîndu-se de el ; iar ucenicul, căzînd la picioarele lui Xantos, se mărturisi biruit de acesta și se rugă să se strice legătura, ceea ce Xantos a și făcut-o, rugat fiind și de popor.

Apoi întorcîndu-se ei acasă, Esop s-a dus la Xantos și i-a zis :

— Stăpîne ! Eu cel ce ți-am dăruit viața nu sînt vrednic să-mi dai libertatea ?

Iar Xantos, înfruntîndu-l, l-a suduit, zicîndu-i :

— Au nu vreau eu să fac aceasta ? Dar ieși dinaintea ușii afară și te uită, și de-i vedea două ciori, spune-mi că-i bun semn, iar de-i vedea una, e rău.

Deci ieșind Esop afară s-a întîmplat de-a văzut într-un copac stînd două ciori, și întorcîndu-se înlăuntru a spus lui Xantos, iar pînă ce să iasă acesta afară ca să vadă, una din cele două ciori a zburat, și Xantos, văzînd numai una singură, zise :

— Blăstămatule, nu mi-ai spus mie că ai văzut două ?

— Da — zise Esop — însă una a zburat.

Atunci Xantos zise supărat :

— Nu încetezi, ticălosule, de a mă batjocori ?

Apoi porunci să-l dezbrace și să-l bată. Iar pe cînd îl băteau pe Esop, venind oarecine, a chemat pe Xantos la cină, și Esop în bătaie a strigat :

— Vai de mine, mișelul ! Eu cel ce am văzut două ciori mă bat, iară tu care ai văzut numai una te duci la ospăț ; deșert a fost așadar semnul pentru amîndoi.

Xantos, auzind pe Esop cum se văita și mirîndu-se de înțelepciunea lui, a poruncit să nu-l mai bată.

Și nu după multă vreme, Xantos a chemat la dînsul pe filosofi și pe retori, ca să prînzească împreună și a poruncit lui Esop să stea la ușă, și pe nici un neînvățat să nu lase să intre, ci numai pe cei învățați. Deci venind ceasul prînzului și Esop, închizînd ușa, sta înlăuntru, și viind unul din cei chemați, a bătut la ușă ; iar Esop dinlăuntru îl întrebă :

— Ce mișcă cînele ?

Iar acela, socotind că pe dînsul îl numește cîne, s-a întors de la ușă și s-a dus mînios. Și așa fiecare viind, iarăși se ducea mînios, gîndind că-i batjocorește, căci dinlăuntru Esop pe fiecare tot așa îl întreba. Mai pe urmă bătînd unul la ușă și auzind întrebarea : Ce mișcă cînele ? răspunse :

— Coada și urechile.

Esop, judecînd că bine a răspuns, îi deschise ușa și, mergînd la stăpînul său, i-a spus :

— Nici un filosof n-a venit la ospățul tău, o, stăpîne, fără numai acesta.

Iar Xantos foarte s-a supărat, socotind că l-au amăgit cei chemați.

A doua zi adunîndu-se ei la școală, toți învinovățeau pe Xantos zicîndu-i :

— Cum se poate, învățătorule ? Dacă ai vrut să glumești cu noi, trebuia oare să pui pe stricatul acela de Esop ca să ne batjocorească și să ne numească cîni ?

Iar Xantos le răspunse :

— Visați, ori adevărul grăiți ?

Și ei răspunseră :

— Nu dormim, ci adevărul îți spunem.

Și îndată chemînd Xantos pe Esop, l-a întrebat mînios :

— Pentru ce ai înapoiat cu rușine pe prietinii mei, ieri ?

Esop răspunse :

— Au nu tu, stăpîne, mi-ai poruncit să nu las pe nici un om prost sau neînvățat să vie la ospățul tău, ci numai pe cei învățați ?

Xantos zise :

— Și ce sînt aceștia, au nu sînt învățați ?

Esop răspunse :

— Nu, nicidecum, căci bătînd ei la ușă și eu întrebîndu-i dinăuntru : Ce mișcă cînele ? nici unul dintr-înșii n-a înțeles întrebarea ; de aceea eu, văzîndu-i pe toți neînvățați, n-am lăsat pe nici unul înlăuntru, afară numai de acesta, care, singur înțelegînd întrebarea și răspunzînd la ea cum se cuvine, l-am lăsat să intre.

Atunci toți au zis că Esop are dreptate.

După vreo cîteva zile, Xantos luînd după sine pe Esop, s-au dus la mormînturi și cetea scrisorile cele de pe copîrșaie, iar Esop văzînd pe o piatră literele acestea : A, B, Δ, O, E, Θ, X, le arătă lui Xantos, întrebîndu-l de poate deslega ce însemnează ele ; și cercetîndu-le, Xantos n-a putut deslușî înțelesul lor, și și-a mărturisit astfel neștiința. Atunci Esop îi zise :

— Stăpîne ! Dacă prin aceste litere ți-oi arăta comoară, cu ce mă vei dărui ?

Xantos îi zise :

— Crede-mă, îți voi da slobozenia și aurul pe jumătate.

[1] Slove grecești : A, B, D, O, E, T, H.

Esop se depărtă atunci patru paşi mai înapoi de la acea scriptură, şi săpînd acolo a găsit comoara, pe care a dat-o stăpînului său, zicîndu-i :

— Dă-mi ceea ce mi-ai făgăduit, căci iată comoara !

Iar Xantos îi zise :

— Nu-ţi dau, pînă ce nu-mi vei spune mai întăi şi înţelesul literelor prin care s-a putut dovedi comoara, că a şti aceasta mai de mare preţ este mie decît comoara.

Şi Esop zise :

— Cel ce a îngropat această comoară aici, ca un om învăţat, a săpat şi aceste litere care spun : „α, ἀπὸβας[1] — adică mergi înapoi; β, βήματα[2] — paşi : δ, τέσσαρα[3] — patru ; ὀ, ὀρύξας[4] — săpînd ; ε, εὑρήσεις[5] — vei găsi ; θ, θησαυρὸν[6] — comoară ; χ, χρυσίον[7] — de aur"

Xantos îi zise :

— Fiindcă eşti aşa de dibaci şi deştept, nu vei căpăta slobozenia.

Iar Esop zise :

— Voi da de ştire, stăpîne, împăratului vizantinenilor, căci pentru el a fost pusă această comoară.

— Şi de unde ştii aceasta ? zise Xantos.

— Din litere — răspunse Esop — fiindcă acestea aşa spun :„α, ἀπόδος[8] — dă înapoi ; β, βασιλεῖ[9] — împăratului; δ, Διονυσίῳ[10] — Dionisie; ο,ὅν[11] — care ε, εὗρες[12] — ai găsit ; θ, θησαρον[13] — comoara ; χ, χρυρίου[14] — de aur."

Iar Xantos auzind că aurul este al împăratului, zise către Esop :

— Ia jumătate din el, şi taci.

---

[1] *Apobas.* [2] *Bemata.* [3] *Tessara.* [4] *Orixas.* [5] *Eureseis.* [6] *Tesauron.* [7] *Hrision.* [8] *Apodos.* [9] *Basilei.* [10] *Dionisio.* [11] *On.* [12] *Eures.* [13] *Tesauron.* [14] *Hrisiu.*

Dar Esop zise :

— Nu-mi dai tu mie acum aceasta, ci cel ce a pus aurul aici ; și iată cum, căci literele acestea așa spun : „α, ανελομενοι[15] — luîndu-l ; β, βαδισαντες[16] — ducîndu-vă ; δ, διελὲστε[17] — împărțiți-l ; ο, ὄν[18] care ;ε, εὕρτε[19]— ați găsit ;θ, θησαυρὸν[20] — comoara ; χ, χρυσὶου[21]— de aur".

Atunci Xantos zise :

— Vino acasă, ca și comoara să o împărțim, și tu slobozenie să capeți.

Deci, ducîndu-se ei acasă, și Xantos temîndu-se de gura lui Esop, a poruncit de l-au băgat în temniță ; iar Esop, pe cînd îl duceau, zicea :

— Așa sînt făgăduințele filosofilor ! Căci nu numai că nu-mi dă slobozenia, dar încă și în temniță poruncește să mă arunce.

Xantos, auzindu-i cămarea, a poruncit să-l deslege, și-i zise :

— La toate bine zici ; dar dacă vei căpăta slobozenie, mai mult mă vei pîrî.

Atunci Esop i-a zis :

— Orice rău poți să-mi faci, fă-mi-l, căci și fără de voie mă vei slobozi.

Pe vremea aceea, ceva nemaipomenit s-a întîmplat în Samos, și anume ; într-o sărbătoare mare, zburînd cu repeziciune un vultur și luînd inelul cel de obște, l-a slobozit în sînul unei slugi. De acest semn samienii spăimîntîndu-se și în mare întristare căzînd, s-au adunat laolaltă și au început a ruga pe Xantos, căci el era cel mai dintăi cetățean și filosof, ca să le deslege acest semn nemaipomenit. Iar el îndoindu-se, a cerut timp ; și ducîndu-se

---

[15] *Anelomenoi.* [16] *Badisantes.* [17] *Dieleste.* [18] *On.* [19] *Eurete.* [20] *Tesauron.* [21] *Hrisiu.*

Toate aceste sînt vorbe grecești și sînt scrise cu slove grecești.

acasă, mult era trist și băgat în grijă, ca unul ce nimic nu putea judeca despre fapta aceea. Iar Esop, cunoscînd supărarea lui Xantos, merse la el și-i zise :

— Pentru ce ești trist ? Spune-mi mie și leapădă-ți întristarea.

Xantos îi spuse mîhnirea sa, și Esop îi zise :

— Mîne, ducîndu-te în tîrg, zi samienilor : „Eu nici am învățat a deslega semnele cele minunate, nici a gîci, dar am un rob care multe lucruri știe ; el vă va spune vouă ce cercați. Și de voi deslega eu, stăpîne, tu vei avea cinste că ai o asemenea slugă ; iar de nu voi putea deslega, numai mie îmi va fi rușine.

Deci, încrezîndu-se Xantos și a doua zi ducîndu-se în adunare și stînd în mijlocul celor ce se adunase, le-a spus cele ce-l învățase Esop. Iar ei îndată l-au rugat să cheme pe Esop, carele venind, a stat în mijlocul lor. Samienii, văzînd fața lui, au strigat rîzînd :

— Această față va deslega semnul ? De la urîtul acesta ce bine vom putea să auzim ?

Și iarăși au început a rîde. Iar Esop, tinzîndu-și mîna, a cerut să tacă toți și a zis :

— Bărbați samieni, ce rîdeți de fața mea ? Căci nu la față, ci la minte se cade a căuta, căci de multe ori în chip urît bună minte a pus firea. Au voi vasul pe dinafară îl prețuiți și nu vinul ce este într-însul ?

Acestea auzind ei de la Esop, toți au zis :

— Esoape, tot ceea ce poți să știi, spune cetății.

Atunci Esop cu îndrăzneală zise :

— Bărbați samieni, fiindcă norocul, care pururea se nevoiește, a deschis luptă între domn și rob pentru slavă, de se va părea robul mai prejos decît domnul, bătut se va duce ; iar de se va părea mai

presus, tot bătut va fi. Dacă dar voi veți face să capăt eu slobozenia mea, vă voi spune lucrul ce-l cercați.

Atunci poporul într-un glas a strigat către Xantos zicînd :

— Dă slobozenia lui Esop ; ascultă pe samieni, dăruiește slobozenia lui pentru noi !

Iar Xantos nu vroia. Atunci pretorul i-a zis :

— Xante, de nu-ți place ție a asculta de popor, eu, într-această oră, voi da slobozenia lui Esop, și atunci va fi deopotrivă cu tine !

Atunci Xantos, vrînd-nevrînd, a trebuit să dea slobozenia lui Esop. Și îndată precul[1] a strigat :

— Xantos, filosoful, dă slobod pe Esop samienilor.

Și așa s-a împlinit cuvîntul lui Esop, care spusese lui Xantos că și fără de voie îi va da slobozenie. Drept aceea Esop, căpătînd slobozenia și stînd în mijlocul lor, a zis :

— Bărbați samieni, vulturul, precum știți, este împăratul paserilor ; iar fiindcă a luat inelul cel împărătesc și l-a slobozit în sînul unei slugi, aceasta însemnează că un împărat din cei ce sînt acum vrea ca slobozenia voastră să o supuie robiei și legăturile voastre să le strice.

Aceasta auzind samienii s-au umplut de întristare.

Și nu după multă vreme le-au venit lor scrisori de la Cresus, împăratul lidienilor, poruncindu-le ca din acel timp să-i deie tribut ; iar de nu vor asculta, să se gătească de război. Deci, sfătuindu-se ei cu toții, hotărîră a se supune și a da tribut lui Cresus ; mai înainte însă de a da urmare acestei hotărîri,

[1] *Prec* — crainic.

ziseră că ar fi bine să întrebe şi pe Esop, şi întrebat fiind acesta, a zis :

— Fiindcă domnii voştri au hotărît să daţi tribut şi să ascultaţi de împărat, acum sfat nu voi mai da, ci voi spune numai o vorbă, şi veţi şti ce va fi de folos. Norocul două căi a arătat în viaţă : una a slobozeniei, al căreia început e cu anevoie, dar sfîrşitul uşor ; alta a robiei, al cărei început e lesne, iar sfîrşitul cu osteneală.

Acestea auzindu-le samienii au strigat :

— Noi fiind slobozi, de bunăvoie nu vrem să ne facem robi !

Şi pe sol fără de izbîndă l-au trimes îndărăt. Acestea aflînd Cresus, a vrut ca să se bată cu samienii, dar solul i-a zis :

— Nu vei putea birui pe samieni, cîtă vreme Esop va fi între dînşii şi le va da sfat ; dar mai bine poţi, o, împărate, să trimeţi soli şi să ceri de la ei pe Esop, făgăduindu-le că le vei fi recunoscător şi că nici tribut nu vei lua de la ei ; şi aşa doară îi vei putea învinge.

Şi Cresus s-a înduplecat la aceasta şi a trimes sol de a cerut să-i dea pe Esop. Iar samienii au făcut sfat ca să-l deie. Esop, înţelegînd acestea şi stînd în mijlocul lor, a zis :

— Bărbaţi samieni, mie îmi va fi mare cinste de a mă duce la picioarele împăratului, dar mai înainte vreau să vă spun o fabulă ; deci ascultaţi : Odinioară, pe cînd animalele vorbeau între ele, lupii au făcut război împotriva oilor, iar oile împreună cu cînii se băteau împotriva lupilor, şi-i alungau. Lupii însă, trimeţînd sol, au zis oilor : de le este voia să trăiască în pace şi nici un război să nu aibă, să le deie lor pe cîni. Şi oile proaste au crezut, şi dînd pe cîni lupilor, aceştia şi pe cîni i-au rupt, şi pe oi foarte lesne le-au ucis.

Atunci samienii, cunoscînd înțelesul fabulei, au hotărît să ție la dînșii pe Esop, dar acesta n-a vrut, ci împreună cu solul s-a dus la Cresus. Iar dacă a ajuns în Lidia, împăratul, văzînd pe Esop stînd înaintea sa, s-a mîniat zicînd :

— Vezi ce pocitură de om mi-a fost mie împiedicare să nu pot supune acea insulă !

Atunci Esop zise :

— Preamărite împărate, nu de silă sau de nevoie am venit la tine, ci de bunăvoie ; îngăduie dar puțin a mă asculta : Un om prinzînd lăcuste și ucigîndu-le, a prins și un greieruș, și vrînd să-l ucidă, greierușul îi zise : „O, omule, nu mă ucide în zadar, căci eu nici spicele le stric, nici altă pagubă nu-ți fac, ci numai cu dulce cîntare desfătez pe călători, și mai mult decît glasul nu vei găsi alt nimic în mine". Și auzind acestea omul, l-a lăsat de s-a dus. Drept aceea și eu, o, împărate, cad la picioarele tale, ca să nu mă omori fără de pricină. Căci nimănui nici un rău nu pot face, ci aflîndu-mă într-un trup prost, vorbesc însă cuvinte bune.

Iar împăratul, mirîndu-se de cumințenia vorbelor lui și fiindu-i milă de dînsul, îi zise :

— Esoape, nu eu îți dăruiesc ție viața, ci soarta ta. Drept aceea cere de la mine orice vrei, și ți se va da.

Iar Esop zise :

— Rogu-te, împărate, împacă-te cu samienii.

Și împăratul răspunse :

— M-am împăcat !

Iar Esop, căzînd la pămînt, i-a mulțămit, și după aceea a scris fabulele sale care și pînă astăzi sînt, și le-a lăsat la împăratul.

Și luînd carte de la împăratul către samieni, cum că pentru Esop s-a împăcat cu dînșii, cu multe daruri s-a întors la Samos ; iar samienii, văzîndu-l,

i-au pus cununi și joc au făcut pentru dînsul. Iar el cetindu-le cartea împăratului le-a arătat prin aceasta că libertatea care a dobîndit-o el de la popor, el a răscumpărat-o dîndu-le lor libertate.

Apoi a plecat din insulă prin țări străine, și pretutindeni întrebîndu-se cu filosofii, s-a dus și în Babilonia unde, arătîndu-și știința sa, a ajuns mare la împăratul Lichir. Căci pe timpurile acelea împărații, avînd pace între dînșii, pentru desfătarea lor cu întrebări sofistice se îndeletniceau, trimețînd unul altuia, prin cel ce le deslega, darea cu care se legau a lua de la cel ce trimetea asemenea întrebări. Iar acela ce nu le putea deslega, asemenea dare da. Întrebările ce se trimeteau lui Lichir, Esop, înțelegîndu-le, le deslega, și mărit făcea pe împăratul ; iar el în numele lui Lichir alte întrebări trimetea împăraților, care rămîind nedeslegate, împăratul foarte multe tributuri lua.

Iar Esop neavînd fii, a luat de suflet pe fiul unui boier anume Enn, pe care, aducîndu-l la împăratul, l-a arătat ca pe un legiuit fiu al său. Iar nu după mult timp Enn foarte obraznic s-a purtat cu cel ce l-a luat de fiu, și aflînd despre aceasta Esop hotărî să scoată pe Enn din casă ; iar acesta mîniindu-se a scris carte falșă, adică cu numele lui Esop, către cei ce puneau întrebări lui Lichir, cum că mai bucuros și gata ar fi a se duce la ei, decît a mai rămîne la Lichir, și a dat-o împăratului acestuia pecetluită cu inelul lui Esop. Împăratul, văzînd pecetea, a crezut, și foarte aprinzîndu-se de mînie a poruncit îndată lui Ermip ca fără nici o cercetare să omoare pe Esop, ca pe un trădător al împărăției. Dar Ermip, fiind prietin lui Esop, s-a arătat și atunci prietin și, ascunzîndu-l într-un loc unde nimeni nu-l știa, îi dădea acolo hrană

într-ascuns. Iar Enn, din porunca împăratului, toată averea lui Esop a luat-o.

După cîtăva vreme Netinav, împăratul egiptenilor, auzind că au omorît pe Esop, a trimes de îndată carte lui Lichir, prin care îi poruncea să-i trimeată meşteri arhitecţi ca să zidească un turn care nici cerul, nici pămîntul să nu-l atingă, şi totodată să-i răspundă cineva la toate ce-l va întreba ; şi de va face acestea, să ia daruri, iar de nu, să plătească însuşi. Acestea cetindu-le Lichir, s-a întristat foarte, pentru că nimeni din prietinii săi nu putea înţelege arătarea despre zidirea turnului ; şi împăratul se tînguia amar că a murit Esop, stîlpul împărăţiei sale. Iar Ermip, cunoscînd durerea împăratului pentru Esop, s-a dus la împăratul şi i-a spus că trăieşte, spunîndu-i că pentru dînsul n-a omorît pe Esop, căci a ştiut că oarecîndva îi va părea rău împăratului pentru moartea lui. Iar împăratul, bucurîndu-se, a poruncit să i-l aducă. Şi scoţînd Ermip pe Esop din ascunzătoare l-a dus înaintea împăratului aşa cum era, împuţit şi întinat ; şi cum l-a văzut împăratul a lăcrămat şi i-a poruncit să se spele şi să se schimbe. După aceasta Esop a arătat mincinoasele pricini pentru care a fost pîrît ; şi împăratul vrînd să omoare pe ticălosul şi nevrednicul Enn, Esop i-a cerut iertare. Apoi împăratul dete lui Esop cartea egipteanului ca să o cetească, şi el îndată cunoscînd deslegarea întrebării, a rîs ; iar Lichir a poruncit să scrie lui Netinav că, dacă va trece iarna, va trimete şi pe cei ce trebuie să zidească turnul şi pe cel ce va răspunde la întrebările ce i se vor face. Şi aşa împăratul pe solii de la Eghipet i-a trimes îndărăt, iar lui Esop i-a dat toată averea ce-a avut-o, dîndu-i şi pe Enn ; iar Esop luînd pe Enn, întru nimica nu

l-a dojenit, ci ca pe un fiu iarăşi luîndu-l, cu alte şi cu aceste cuvinte l-a învăţat :

„Fiule ! Mai înainte de toate slujeşte lui Dumnezeu, pe împăratul cinsteşte, vrăjmaşilor tăi groaznic te arată, ca să nu te nesocotească, cu prietinii fii blînd şi voios, ca să-ţi fie mai mult voitori de bine, vrăjmaşilor să doreşti răutate şi sărăcie, ca să nu te împiedice pe tine. Şi prietinilor bine le voieşte din toată inima, ca întru toate să le fie bine. Pururea cu muierea te poartă bine şi înţelepţeşte, ca să nu-i dai prilej a dori buna purtare a altui bărbat ; căci uşor este neamul muieresc, şi linguşindu-se, lesne se apleacă spre rău. Puţine să vorbeşti, şi cu măsură, şi multe să asculţi, şi înţelepţeşte să urmezi. Pe cei ce fac binele, nu-i pizmui, ci să-ţi pară bine de ei, căci de-i vei pizmui, mai mult pe tine însuţi te vei vătăma. De casnicii tăi poartă grijă ca să nu se teamă de tine numai ca de stăpîn, ci şi ca pe un făcător de bine să te cinstească. Nu-ţi fie ruşine a învăţa să faci totdeauna ce e mai bine. Muierii niciodată nu-i încredinţa secretele tale, căci totdeauna se va înarma cu dînsele ca să te supuie voinţei ei. În toată ziua economiseşte ceva pentru ziua de mîne, căci mai bine este, cînd vei muri, să laşi la vrăjmaşi decît cînd vei trăi să aibi lipsă. Închină-te lesne celor ce te întîmpină, ştiind că şi cînelui coada îi capătă pîne. Nu-ţi pară rău că eşti bun. Pe omul flecar goneşte-l din casa ta, căci cele ce zici şi faci tu, altora le va spune. Fă aceea ce nu te va întrista. De cele ce se întîmplă nu te supăra. De la cei răi nu cere sfat niciodată, nici urma obiceiurilor lor.“

Astfel învăţînd Esop pe Enn, şi mustrîndu-l pe acesta cugetul de zilele lui Esop, i se pătrunse sufletul ca de o săgeată şi după puţine zile a murit.

După acestea chemînd Esop pe toţi păsărarii, le-a

poruncit să prindă patru pui de vultur, și după ce i-au prins, i-a hrănit, crescîndu-i și îmblînzindu-i, astfel încît i-a învățat a lua în cioc o coșniță mare, în care punea cîte doi copii, pe care, purtîndu-i în văzduh, oriunde vrea ei zbura, ori în sus, ori la pămînt în jos.

Iar după ce trecu iarna și începu primăvara, Esop, gătind toate pentru călătorie, a luat cu sine copiii și vulturii și s-a dus în Eghipet ; iar norodul se mira foarte mult, neștiind ce o să facă cu dînșii.

Netinav auzind că a venit Esop, zise către prietinii săi :

— M-am înșelat, căci înțelesesem că Esop ar fi murit.

A doua zi a poruncit împăratul ca toți boierii să se îmbrace în haine albe, iar el s-a îmbrăcat în Erea și și-a pus cunună și diademă împodobită cu pietre scumpe ; și șezînd în jilț înalt, a poruncit să aducă pe Esop ; și intrînd Esop, împăratul i-a zis :

— Cui mă asemeni, Esoape, pe mine și pe cei ce sînt cu mine ?

Esop răspunse :

— Pe tine, soarelui de primăvară, iar pe cei ce stau împrejurul tău, spicelor celor coapte.

Și împăratul mirîndu-se de el, l-a dăruit cu multe daruri.

În ziua următoare împăratul s-a îmbrăcat în veștminte foarte albe, iar prietinilor a poruncit să se îmbrace în veștminte de porfiră roșie și intrînd Esop, iarăși l-a întrebat împăratul ; și Esop zise :

— Pe tine te voi asemăna soarelui, iar pe cei ce stau împrejurul tău, razelor soarelui.

Atunci Netinav zise :

— Socotesc că nimic nu este Lichir pe lîngă împărăția mea.

Iar Esop, zîmbind a rîde, zise :

— Nu vorbi așa ușure de el, o, împărate, căci numai neamului vostru se aseamănă împărăția voastră, că strălucește ca soarele ; iar de se va asemăna lui Lichir, strălucirea aceasta întuneric se va părea.

Netinav, mirîndu-se de acest răspuns, a zis :

— Adusu-ne-ai pe cel ce va să zidească turnul în văzduh ?

Esop răspunse :

— Sînt gata, numai arată locul unde să se înalțe zidirea.

După aceea împăratul, ieșind afară din cetate, a mers într-un șes și i-a arătat locul. Acolo Esop aducînd la patru unghiuri ale locului pe cei patru vulturi purtînd copiii în coșnițe, în mînile cărora dedese unelte de-ale zidarilor, le-au poruncit să zboare ; iar ei înălțîndu-se în sus, copiii strigau :

— Dați-ne cărămidă, var, lemne și altele ce trebuiesc pentru zidirea turnului !

Netinav, văzînd pe copiii ridicați sus de vulturi, zise :

— De unde oameni zburători ?

Iar Esop răspunse :

— Iată că Lichir are, iar tu, fiind om, vrei să te asemeni cu împăratul Dumnezeilor.

Și Netinav zise :

— La aceasta sînt învins, Esoape ; însă eu te voi mai întreba ceva și tu îmi vei răspunde. Și zise : Eu am niște iepe care, auzind caii din Babilonia nechezînd, îndată rămîn borțoase ; de știi cum se întîmplă aceasta, răspunde-mi.

Și Esop zise :

— Îți voi răspunde mîne, împărate.

Și, mergînd la gazdă, a poruncit slugilor să-i prindă o mîță, și dacă au prins-o, o purta bătîndu-o, de vedeau toți. Iar egiptenii, cinstind acest dobitoc

și văzînd că-l bate tare, alergară de scoaseră mîța din mînile celor ce o băteau, și îndată au dat de știre împăratului care, chemînd pe Esop, i-a zis :

— Nu știi, Esoape, că noi cinstim mîța ca pe Dumnezeu ? Pentru ce dar ai făcut aceasta ?

Esop răspunse :

— O, împărate, astă-noapte mîța aceea a făcut o mare pagubă împăratului Lichir, căci i-a ucis cucoșul cel mai războinic și viteaz, care îi spunea și ceasurile noaptea.

Iar Netinav zise :

— Nu ți-e rușine a minți, Esoape ? Căci cum se poate ca într-o noapte mîța din Eghipet să se ducă în Babilonia să ucidă cucoșul și să se întoarcă înapoi ?

Atunci Esop, rîzînd, răspunse :

— Și cum, o, împărate, în Babilonia nechezînd caii, aici iepele rămîn îngreunate ?

Împăratul Netinav auzind acestea a zis :

— Mare e înțelepciunea lui Esop !

După acestea fiind chemați din Iliopol bărbați știuți de întrebări sofismaticești, și vorbind cu ei despre Esop, i-a chemat într-una din zile la ospăț, împreună și cu Esop. Deci șezînd ei, unul de la Iliopol zise lui Esop :

— M-a trimes Dumnezeul meu să-ți pun o întrebare și să mi-o deslegi.

Iar Esop zise :

— Minți, căci Dumnezeu n-are trebuință să învețe de la oameni nimica ; iar tu nu numai pe tine, dar și pe Dumnezeul tău asuprești.

Acela iarăși zise către Esop :

— Este o biserică foarte mare și într-însa un stîlp care ține douăsprezece orașe și fiștecare de

cîte treizeci de grinzi se proptește, pe lîngă care aleargă împrejur două muieri.

Și Esop îi zise :

— Această întrebare ar deslega-o la noi și copiii ; căci biserica despre care vorbești este lumea, stîlpul e anul, orașele sînt lunile, grinzile sînt zilele lunilor, iar cele două muieri sînt ziua și noaptea care urmează una după alta.

A doua zi Netinav, chemînd pe toți prietenii săi, le zise :

— Din pricina lui Esop acestuia, va trebui să dăm tribut împăratului Lichir.

Dar unul dintre dînșii a zis :

— Îi vom porunci să ne puie întrebări ce nici n-am văzut, nici n-am auzit.

Și Esop zise :

— Mîine voi răspunde la acestea.

Deci ducîndu-se ei, au făcut scrisoare, în care zicea : *„Netinav mărturisește că e dator lui Lichir o mie de talanți"*. Dimineața întorcîndu-se au dat scrisoarea împăratului ; iar prietinii acestuia, mai înainte de a se deschide scrisoarea, toți au zis :

— Am văzut aceasta și am auzit.

Atunci Esop zise :

— Vă mulțămesc pentru dovadă.

Iar Netinav, cetind mărturisirea datoriei, zise :

— Eu nimica nu sînt dator lui Lichir și voi toți sînteți mărturii ?

Iar ei tăgăduind au zis :

— Nici am văzut, nici am auzit.

Și Esop zise :

— Dacă este așa, întrebarea dumneavoastră este deslegată.

Iar Netinav la acestea zise :

— Fericit este Lichir avînd o astfel de înțelepciune în împărăția sa.

Şi aşa, legătura cu care s-a legat a dat-o lui Esop, şi în pace l-a trimes. Şi Esop întorcîndu-se în Babilonia a spus lui Lichir toate cum a petrecut în Eghipet, dîndu-i şi tributul adus de la Netinav. Iar Lichir a înălţat lui Esop o statuie de aur.

Apoi nu după multă vreme Esop hotărî să meargă în Grecia, şi fiindcă împăratul Lichir nu vroia să-l lase, a trebuit mai întăi să-i făgăduiască prin jurămînt cum că se va întoarce iarăşi în Babilonia, unde să-şi petreacă rămăşiţa vieţii sale ; şi cu această făgăduială i s-a dat voie de a plecat. Deci ducîndu-se şi umblînd prin oraşele Greciei, pe unde-şi arăta învăţătura sa, a ajuns la Delfi. Însă delfii bucuroşi îl auzeau vorbind, dar nu l-au cinstit ; iar el căutînd spre ei a zis :

— Bărbaţi delfi, îmi vine să vă aseamăn lemnului ce se poartă pe mare, căci pe acela de departe văzîndu-l învăluindu-se de valuri, de mare preţ îl socotim ; iar după ce se apropie, se vede foarte prost. Aşa şi eu, cînd eram departe de oraşul vostru, ca pe nişte oameni vrednici de cinste vă socoteam, iar acum venind la voi, decît pe toţi, ca să zic aşa, v-am aflat mai nevrednici.

Acestea auzind delfii şi temîndu-se ca nu cumva mergînd Esop în alte oraşe să vorbească rău de dînşii, s-au sfătuit să-l omoare. Deci luînd ei fiala [1] de aur din biserica lui Apolon, într-ascuns au pus-o în hainele lui Esop ; iar Esop, neştiind cele făptuite de ei cu înşelăciune, ieşind din oraş se ducea în Fochida. Atunci delfii luîndu-se după el l-au prins, învinovăţindu-l ca pe un fur de cele sfinte ; iar Esop tăgăduind că nimic din acestea n-a făptuit, ei cu de-a sila desfăcîndu-i hainele au găsit fiala cea de aur, pe care luînd-o o arătau tuturor

[1] *Fială* — cupă.

orășenilor cu mare zgomot. Esop, cunoscînd atunci vicleșugul lor, îi ruga să-l deslege, însă ei nu numai că nu l-au deslegat, încă ca pe un fur de cele sfinte în temniță l-au băgat, osîndindu-l la moarte. Esop însă, cu nici o isteție neputîndu-se mîntui de această năpastă, se tînguia pe sine șezînd în temniță. Iar un prietin al său, anume Damos, intrînd la dînsul și văzîndu-l astfel plîngînd, l-a întrebat de ce plînge. Esop zise :

— Oarecînd, o muiere care de curînd își îngropase bărbatul se ducea în toată ziua la mormîntul lui și plîngea ; iar un plugar, arînd nu departe de acolo, s-a îndrăgostit de acea muiere și, legîndu-și boii, s-a dus și el la mormîntul acela și începu a plînge împreună cu dînsa. Atunci muierea l-a întrebat că de ce plînge și el ; iar el răspunzîndu-i că de asemenea își îngropase pe muierea sa și că plîngînd își mai ușurează întristarea, adaose : „Dacă amîndoi am căzut în aceeași nenorocire și durere, ce ne oprește să ne unim împreună ? Căci eu te voi iubi pe tine ca și pe ea și tu pe mine iarăși ca pe bărbatul tău.“ Acestea zicînd el muierii, s-au împreunat. Între acestea, furul mergînd și deslegînd boii plugarului i-a luat și s-a dus cu ei ; iar el, întorcîndu-se și neaflînd boii, a început a plînge tare și a se tîngui cu amar. Și venind și muierea și găsindu-l plîngînd și văitîndu-se, zise : „Iarăși plîngi ?“ El răspunse : „Acum cu adevărat plîng“. Așa și eu — sfîrși Esop — de multe primejdii scăpînd, acum într-adevăr plîng, negăsind nici un fel de scăpare.

Îndată după aceasta au venit și delfii și, scoțînd pe Esop din temniță, îl trăgeau ca să-l arunce în prăpastie ; iar el zicea către dînșii :

— Oarecînd, dobitoacele vorbeau între ele ; atunci șoarecul s-a împrietinit cu broasca pe care

a chemat-o la cină și, ducînd-o în cămara unui bogat unde erau multe feluri de bucate, i-a zis: „Poftim, prietină broască, mînîncă". După ce s-au ospătat amîndoi, a chemat și broasca la ospățul său pe șoarec, căruia-i zise: „Fiindcă tu nu știi să înoți, voi lega piciorul tău de al meu c-o ață subțire". Și așa făcînd au sărit amîndoi în apă, iar broasca dîndu-se la fund, șoarecul se înecă; dar pe cînd el se zbătea cu moartea, zicea către broască: „Eu din pricina ta mor, însă cel mai mare decît noi mă va răzbuna". Deci murind șoarecul, plutea mort pe deasupra apei, iar vulturul, zărindu-l, s-a repezit din zbor și l-a apucat, dar împreună cu dînsul a tîrît și pe broască, și așa pe amîndoi i-a mîncat. Așa și eu, fără dreptate mă văd omorît de voi, dar Babilonia mă va răzbuna, și toată Grecia vă va cere socoteală de moartea mea.

Delfii însă nici așa neslobozindu-l, Esop a alergat în biserica lui Apolon; dar ei furioși l-au scos afară și de acolo și iarăși l-au dus să-l arunce în prăpastie. Pe cînd ei îl duceau, Esop zicea:

— Ascultați, delfilor: odinioară un vultur alerga după un iepure, care fugind în cuibul unei rădaște o ruga ca să-l scape de fiorosul lui vrăjmaș. Rădașca, neputînd face altceva, rugă și ea pe vultur în numele marelui Jupiter să nu ucidă pe bietul iepure, care nici un rău nu i-a făcut, și să nu-i nesocotească rugăciunea, deși ea-i o nimica pe lîngă dînsul. Vulturul însă, mai tare mîniindu-se, făcu vînt rădaștei cu aripa și, înșfăcînd pe iepure, l-a mîncat. Atunci rădașca a zburat după vultur ca să-i afle cuibul și mergînd acolo, pe cînd el umbla după vînat, i-a prăvălit ouăle din cuib și le-a spart. Vulturul, mirîndu-se cine să fi îndrăznit a-i face acest neajuns, și-a mutat cuibul într-un loc și mai înalt; dar rădașca și acolo a zburat și i-a făcut ca și mai

înainte. Acum vulturul, neştiind ce să mai facă, s-a suit tocmai la Jupiter (cărui se zice că-i e închinat) şi, puindu-şi ouăle între genunchii zeului, l-a rugat ca să i le păzească ; dar rădaşca, făcînd gogoloşi, din gunoi, se suia şi se lăsa în sînul lui Jupiter, care, sculîndu-se ca să scuture gunoiul din sîn, uită de ouăle vulturului, ce lunecară de pe genunchi şi se sparseră toate. Înţelegînd însă Jupiter cum că rădaşca făcuse isprava aceasta ca să-şi răzbune pe vultur, căci acesta nu numai pe dînsa o supărase, ci şi chiar pe el îl nesocotise, a spus vulturului că rădaşca este aceea care i-a făcut tot năcazul, însă că are dreptate că se poartă astfel cu dînsul. Totuşi Jupiter, nevrînd să piară neamul vulturilor, a zis rădaştei să se împace cu vulturul, dar ea neascultînd, Jupiter a mutat în alt timp al anului scoaterea puilor de vulturi, atunci cînd rădaştele nu se arată. Drept aceea şi voi, o, delfilor, nu uitaţi pe acest zeu la care am alergat, căci deşi are mică biserică, el nu va lăsa nepedepsiţi pe cei necredincioşi.

Dar delfii neluînd în seamă spusele lui Esop, drept la moarte îl duceau. Şi văzînd Esop că tot nu i-a putut îndupleca, iarăşi le-a zis :

— Oameni cumpliţi şi ucigaşi, ascultaţi : un plugar a îmbătrînit pe cîmp şi, fiindcă el niciodată nu intrase în oraş, rugă pe ai săi să-l ia să vadă oraşul ; iar ei, prinzînd asinii şi înhămîndu-i la căruţă, l-au pus şi pe bătrîn în căruţă şi l-au lăsat să mîne singur asinii. Pe drum s-a stîrnit o vijelie şi furtuna tulburînd cerul şi făcîndu-se întuneric, asinii au rătăcit calea şi într-o prăpastie au răsturnat pe bătrîn, care se văita strigînd : „O, Jupiter ! Ce rău ţi-am făcut, de pier aşa fără dreptate ? Şi nici măcar din pricina unor cai vrednici, sau unor catîri buni, ci din pricina acestor ticăloşi de asini

mă prăpădesc!“ Așa și eu, în același chip mă întristez acuma, căci nu oameni cinstiți și măriți mă răpun, ci niște răi și netrebnici mă omoară!... Drept aceea, blăstămată să fie țara voastră și răzbunarea zeilor o chem asupra capetelor voastre!

La toate cuvintele lui Esop, delfii împietriți au rămas. Și ducîndu-l pe o stîncă înaltă, l-au aruncat în fundul unei prăpăstii și acolo a murit. Dar nu după multă vreme pedeapsa cerească i-a ajuns, cuprinzîndu-le tot orașul de boala ciumei, întru răzbunarea morții lui Esop. Iar ei, cunoscînd că această pedeapsă le-a venit din pricina nedreptății ce făcuse lui Esop, i-au ridicat o statuie.

Vestindu-se apoi nedreapta moarte a lui Esop la mai-marii Greciei și la toți învățații, au pornit război împotriva delfilor, făcîndu-se și ei răzbunătorii morții lui Esop.

PILDELE ȘI ÎNVAȚĂTURILE LUI ESOP

1

VULTURUL ȘI VULPEA

Vulturul și vulpea, împrietinindu-se, au rînduit ca să șadă în apropiere, întărind prieteșugul cu obiceiul. Drept aceea vulturul într-un arbore înalt și-a făcut cuibul, iar vulpea într-un tufiș din apropiere și-a scos puii. Odată vulpea plecînd după vînat, iar vulturul lipsindu-i bucatele, zbură în tufiș și, răpind puii vulpii, i-a mîncat, făcînd parte din ei și puilor săi din cuib. Întorcîndu-se vulpea și cunoscînd fapta vulturului, nu atît s-a întristat pentru omorîrea puilor săi, cît mai ales pentru că nu-și putea răzbuna pe vultur, căci ea fiind fiară alergătoare pe pămînt, nu se putea alunga după paseri. Deci departe stînd, cum fac toți cei ce nu pot altfel, blăstăma pe vrăjmașul ei. Iar nu după multă vreme, oarecine prinzînd în cîmp o capră și junghiind-o, o puse să se frigă. Din întîmplare zburînd pe acolo și vulturul prietinul vulpii, a înșfăcat o bucată de carne ce avea lipiți pe dînsa cărbuni aprinși și a dus-o în cuib, și suflînd atunci tare vîntul, s-a aprins cuibul ; iar puii vulturului neputînd încă să zboare, pîrliți au căzut pe pămînt. Atunci vulpea alergă la ei și înaintea vulturului i-a mîncat pe toți.

Învățătură : Cei ce cu viclenia strică prietesugul, măcar că cel căruia i s-a făcut strîmbătate nu poate să-și răzbune, însă de pedeapsa lui Dumnezeu nu vor scăpa.

2

VULTURUL ȘI RĂDAȘCA

Odinioară un vultur alerga după un iepure, care fugind în cuibul unei rădaște o rugă ca să-l scape de fiorosul lui vrăjmaș. Rădașca, neputînd face altceva, rugă și ea pe vultur în numele marelui Jupiter să nu ucidă pe bietul iepure, care nici un rău nu i-a făcut, și să nu-i nesocotească rugăciunea, deși ea-i o nimica pe lingă dînsul. Vulturul însă, mai tare mîniindu-se, făcu vînt rădaștei cu aripa și înșfăcînd pe iepure l-a mîncat. Atunci rădașca a zburat după vultur ca să-i afle cuibul și mergînd acolo pe cînd el umbla după vînat, i-a prăvălit ouăle din cuib și le-a spart. Vulturul, mirîndu-se cine să fi îndrăznit a-i face acest neajuns, și-a mutat cuibul într-un loc și mai înalt ; dar rădașca și acolo a zburat și i-a făcut ca și mai înainte. Acum vulturul, neștiind ce să mai facă, s-a suit tocmai la Jupiter (cărui se zice că-i e închinat), și puindu-și ouăle între genunchii zeului l-a rugat ca să i le păzească ; dar rădașca făcînd gogoloși din gunoi se suia și le lăsa în sînul lui Jupiter, care, sculîndu-se ca să scuture gunoiul din sîn, uită de ouăle vulturului, ce lunecară de pe genunchi și se sparseră toate. Înțelegînd însă Jupiter cum că rădașca făcuse isprava aceasta ca să-și răzbune pe vultur, căci acesta nu numai pe dînsa o supărase, ci și chiar pe el îl nesocotise, a spus vulturului că rădașca este

aceea care i-a făcut tot năcazul, însă că are dreptate că se poartă astfel față de dînsul. Totuși Jupiter, nevrînd să piară neamul vulturilor, a zis rădaștei să se împace cu vulturul, dar ea neascultînd, Jupiter a mutat în alt timp al anului scoaterea puilor de vulturi, atunci cînd rădaștele nu se arată.

Învățătură : Pe nimeni nu se cuvine să-l nesocotești ca și cum nimic n-ar însemna, și de a cărui răzbunare nimic nu ți-ar păsa.

3

PRIVIGHETOAREA ȘI ERETELE

Privighetoarea stînd într-un arbore, după obicei, cînta. Un erete văzînd-o, și fiindu-i foame, se repezi după dînsa și o prinse ; și pe cînd se gătea s-o omoare, privighetoarea ruga pe erete să n-o mînînce, căci nu se va sătura cu dînsa, ci dacă-i trebuie mîncare să caute alte paseri mai mari. Dar eretele mîncînd-o zise :

— Nebun aș fi de-aș lăsa bucata pe care o am în mînă și aș umbla după alta care nu se vede.

Învățătură : Foarte mulți oameni așa fără socoteală sînt că, în nădejdea altor lucruri mai mari și pe care nu știu dacă le pot căpăta, pierd și pe acelea ce au în mîni.

4

VULPEA ȘI ȚAPUL

Vulpea și țapul, însetați fiind, s-au coborît amîndoi într-o fîntînă ; iar după ce și-au potolit setea, țapul căutînd să iasă afară, vulpea-i zise :

— Curaj ! căci am aflat un mijloc prin care amîndoi să ne putem mîntui. Deci stai drept și picioarele de dinainte propteşte-le ţeapăn de părete, iar coarnele pleacă-le ceva mai jos, și eu mă voi sui pe umerii tăi și pe coarne și voi sări afară, apoi te voi scoate și pe tine din fîntînă.

Ţapul toate acestea îndată le-a îndeplinit, iar vulpea, văzîndu-se afară, juca de bucurie împrejurul fîntînii, pe cînd ţapul dinlăuntru o înfrunta că nu se ţine de făgăduială.

— Apoi — îi răspunse vulpea — de-ai avea tu atîta minte în cap, cîţi peri în barbă, nu te-ai fi coborît în fîntînă mai înainte de a te fi gîndit cum vei ieşi dintr-însa.

Învăţătură : Omul înţelept se cuvine ca mai întăi să se gîndească la sfîrşitul lucrurilor și apoi să se apuce să le facă.

5

VULPEA ȘI LEUL

Vulpea nu văzuse încă niciodată pe leu și, întîmplîndu-se o dată să-l întîlnească, s-a înspăimîntat aşa de tare, încît era aproape să moară de frică. După aceea văzîndu-l a doua oară, s-a temut într-adevăr, dar nu aşa ca întăia dată ; iar cînd l-a văzut a treia oară, aşa a îndrăznit asupra lui, încît s-a apropiat de el și au început a vorbi amîndoi.

Învăţătură : Aceasta ne arată că și de cele mai groaznice lucruri, prin petrecere împreună, lesne ne putem apropia.

6

MÎȚA (PISICA) ȘI CUCOȘUL

Mîța, prinzînd un cucoș și vrînd să-l mînînce cu pricină binecuvîntată, îl învinovățea zicînd că-i de prisos oamenilor, căci strigă noaptea și nu-i lasă să se odihnească ; iar el răspunzînd că pentru folosul lor face aceasta, ca să-i deștepte la lucrările ce au de sfîrșit, mîța iarăși îl învinuia, că-i fără de rușine și împotriva firii, fiindcă calcă pe mama și pe surorile sale ; iar cucoșul îi răspunse că și aceasta tot spre folosul stăpînilor săi o face, ca să capete ouă multe. Atunci mîța îi zise :

— Cu toate că tu ești bun pentru multe lucruri și ai adevărate răspunsuri, dar eu n-oi rămînea flămîndă.

Și așa tot l-a mîncat.

Învățătură : Firea cea rea de bunăvoie păcătuiește, și de cumva sub chip bun și adevărat nu poate face asta, tot gîndește să facă răul — și-l face oricum poate.

7

VULPEA

Vulpea, prinzîndu-se în căpcană, nu putu scăpa decît tăindu-și coada, și de rușine socotea mai bine să nu mai trăiască. Dar se gîndi la ceva, anume ca să sfătuiască și pe celelalte vulpi pentru tăierea cozilor, ca astfel cu răul de obște să-și acopere rușinea sa. Deci, adunîndu-le laolaltă, începu a le sfătui, zicîndu-le că nu numai nu au nevoie de acest

mădular, dar încă că e și o sarcină în zadar acățată de trupul lor. Însă una dintre vulpi, luînd cuvîntul, îi zise :

— Ian ascultă, de nu ți-ar folosi ție aceasta, nu ne-ai sfătui să facem și noi ca tine.

Învățătură : Oamenii cei răi, nu pentru că vor binele dau sfat aproapelui lor, ci tot numai pentru folosul lor.

8

VULPEA ȘI RUGUL

Vulpea, suindu-se pe un gard și căzînd, s-a prins să se ție de un rug. Deci, vătămîndu-și picioarele în spinii acelui rug și simțind usturime, zicea către rug :

— Vai mie, căci am fugit la tine ca la un ajutor și tu mai rău mi-ai făcut !

Iar rugul îi zise :

— Tu, vulpe, ai greșit, că ai vrut să te prinzi de mine, cum îi prinzi pe toți.

Învățătură : Acei oameni sînt nebuni, care aleargă la ajutorul acelora ce din firea lor sînt porniți a face rău.

9

VULPEA ȘI CROCODILUL

Vulpea și crocodilul se certau : care din ei este mai de bun neam ? Și crocodilul, spuind multe vorbe trufașe despre cinstea moșilor săi, zise cum că

ei au fost mai mari peste cei nobili ; iar vulpea auzind acestea zise :

— O, bunul meu prietin, chiar de n-ai spune tu nimic, se vede după pielea ta că în vremile cele de demult ai fost nobil.

Învățătură : Pe oamenii cei mincinoși adevărul lucrurilor îi dovedește.

10

CUCOȘII ȘI POTÎRNICHEA

Oarecine, avînd cucoși acasă, a cumpărat și o potîrniche și a lăsat-o să ciugulească printre cucoși ; aceștia, însă, bătînd-o și alungînd-o, stăpînul foarte s-a întristat, socotind că cucoșii fac aceasta fiindcă potîrnichea e de alt neam ; dar după puțin, văzînd el că cucoșii și între dînșii se bat, zise :

— Cum văd, degeaba m-aș mai întrista, căci ei și între dînșii se bat.

Învățătură : Cei înțelepți lesne rabdă strîmbătățile ce le fac străinii, văzînd că și la ai lor asemenea fac.

11

VULPEA ȘI FIGURA DE IPSOS

O vulpe intrînd odată în casa unui lucrător în ipsos dete acolo peste o mulțime de figuri cu iscusință lucrate și luînd una în labe zise :

— O, ce cap frumos! Păcat numai că n-are creieri.

Învățătură: Aceasta ne arată pe oamenii frumoși la trup, dar fără duh.

12

CĂRBUNARUL ȘI NĂLBITORUL

Cărbunarul locuia singur într-o casă și se ruga de nălbitor să vie ca să locuiască cu el; dar nălbitorul îi răspunse:

— Nu pot face aceasta, căci mă tem căci cele ce eu voi nălbi, tu le vei umplea de funingine.

Învățătură: Aceasta însemnează că tot ce nu-i asemănător nu se poate întovărăși.

13

PESCARII

Pescarii, trăgînd mrejea din apă și simțind că era grea, se bucurau crezînd că mulți pești vor scoate; iar dacă au tras-o la mal găsiră într-însa o piatră mare, și atunci au început a se întrista, nu atît pentru că au fost pești puțini, cît mai cu samă pentru că tocmai împotriva credinței lor s-a întîmplat. Atunci unul mai bătrîn dintre dînșii zise:

— Să nu ne întristăm atîta, o, tovarăși, căci bucuria, pe cît se vede, e soră cu întristarea, și fiindcă mai înainte ne-am bucurat, se cuvine să ne și întristăm întrucîtva.

Învățătură: Aceasta însemnează că cineva nu trebuie nici a se bucura, nici a se întrista, văzînd că i s-a întîmplat ceva altfel de cum a nădăjduit.

14

LAUDĂROSUL

Un om care umblase în străinime și se întorsese în patria sa se lăuda cum că multe lucruri voinicești făcuse în multe locuri și că între altele, în Rod, a făcut o săritură pe care nimeni din cei de o vîrstă cu dînsul n-a putut-o face, și mai zicea că are și martori pe cei ce au fost atunci acolo; iar unul din cei de față zise:

— Ian ascultă, de-i adevărat cele ce spui, nu ai trebuință de martori: iaca Rodul, sări să te vedem.

Învățătură: De nu va da cineva dovezi îndată despre cele ce zice, tot cuvîntul lui este în deșert și de nimica.

15

CEL CARE FĂGĂDUIEȘTE CE NU POATE DA

Un om sărac fiind bolnav și neputincios, desnădăjduind de el și doctorii, se ruga zeilor, făgăduindu-le că de-i vor da sănătate, o sută de boi le va junghia spre jertfă. Dar muierea lui întrebîndu-l că de unde va lua această jertfă cînd se va însănătoși, el zise:

— Gîndești că dacă m-oi mai scula de aici, zeii au să mai ceară de la mine această jertfă ?

Învățătură : Mulți făgăduiesc lesne cînd n-au nădejde că vor ține făgăduiala.

16

VICLEANUL

Un om viclean s-a dus la Apolon, idolul din Delfi, ca să-l ispitească ; și luînd o vrabie în mînă, o ținea acoperită sub haină, și a întrebat pe zeu, zicînd :

— O, Apoloane, ceea ce am eu în mînă viu e, sau mort ?

Căci de ar fi zis că e moartă, era să arate pasărea vie, iar de ar fi zis că e vie, îndată era s-o zugrume și s-o arate moartă. Iar zeul, cunoscînd viclenia lui, zise :

— Cum vrei tu să faci, fă ; căci în puterea ta stă să faci aceasta, ca cel ce poți sau viu sau mort să arăți.

Învățătură : Pe Dumnezeu nimeni nu-l poate înșela, nici ascunde ceva dinaintea lui.

17

PESCARII

Pescarii ieșind la pescuit, și multă vreme ostenindu-se, n-au prins nimic, deci întristați se găteau să plece, cînd iată un tin (un fel de pește),

fiind alungat de alți pești mai mari, a sărit în luntrea pescarilor, care prinzîndu-l s-au dus voioși.

Învățătură : De multe ori norocul aduce ceea ce meșteșugul nu poate da.

18

ÎNȘELĂTORUL

Un om sărac și neputincios se ruga zeilor că de-l vor face sănătos, o sută de boi le va jertfi ; iar zeii, vrînd să-l cerce, l-au mîntuit de neputință. Deci sculîndu-se el, fiindcă nu avea boi, a făcut din seu o sută de boi și i-a adus la altar de i-a jertfit. Dar zeii, vrînd să-l pedepsească, i s-au arătat în vis zicîndu-i :

— Du-te pe țărmul mării, în cutare loc, că acolo vei găsi o mie de drahme antice.

Iar el, deșteptîndu-se, vesel a mers în grabă la locul arătat să caute aurul, dar în loc de a găsi aur, el fu prins de tălhari, și vrînd să-i înșele și pe aceștia cu minciuni, făgăduindu-le că le va da o mie de talanți de aur dacă-l vor slobozi, tălharii nu l-au crezut, ci l-au dus de l-au vîndut cu o mie de drahme.

Învățătură : Oamenilor celor înșelători, Dumnezeu le este împotrivă.

19

BROAȘTELE

Două broaște pășteau pe marginea unui lac care vara seca ; iar broaștele părăsindu-l căutau alt lac.

Și iată din întîmplare găsiră o fîntînă adîncă și una dintre dînsele zise către cealaltă :

— Hai să ne coborîm aici.

Dar aceasta răspunse :

— De va seca și fîntîna aceasta, cum vom ieși oare ?

Învățătură : Nimeni să nu se apuce de a face ceva, mai înainte de a gîndi unde va ieși.

20

BĂTRÎNUL ȘI MOARTEA

Un bătrîn oarecînd tăind lemne în pădure și puindu-și pe umeri o sarcină bună, merse astfel împovărat o cale lungă, pînă ce s-a ostenit și, nemaiputîndu-le duce, le lăsă jos chemînd moartea, care, venind numaidecît, îl întrebă de ce a chemat-o. Bătrînul, spăimîntat, zise :

— Ca să-mi ajuți a ridica această sarcină de lemne să o pun pe umeri.

Învățătură : Deși de multe ori omul petrece în cele mai mari nevoi și năcazuri, însă tot îi place mai bine a trăi decît a muri.

21

BĂTRÎNA ȘI DOCTORUL

O bătrînă care suferea de ochi tocmi un doctor cu bună învoială că de o va vindeca îi va da toată plata cu care s-a legat, iar de nu, nimic nu-i va da. Deci s-a apucat doctorul să o vindece, și în toate zilele, ducîndu-se la bătrînă, îi ungea ochii. Dar pe

cînd ea se afla asupra acestei lucrări, nevăzînd, doctorul lua cîte un vas din casa bătrînei şi pleca. Bătrîna simţea că pe toată ziua i se împuţinează din lucruri, aşa că după ce s-a vindecat nimic nu i-a mai rămas. Iar doctorul, cerînd de la ea plata cu care se legase, căci acuma vedea curat, şi aducînd şi martori, bătrîna zise :

— Într-adevăr acum mai vîrtos nimic nu mai văd, căci pe cînd mă dureau ochii, multe lucruri de ale mele erau în casă, iar acuma, cînd tu zici că văd, nimic dintr-însele nu mai văd.

Învăţătură : Oamenii cei răi multe fac, care apoi sînt împotriva lor.

22

PĂSĂRARUL ŞI ŞARPELE

Un vînător de paseri se duse în pădure ca să prindă ceva paseri şi, luîndu-şi laţurile şi alte măiestrii, mergînd în pădure, văzu într-un copac o pasere şi îndată se duse subt acel copac spre a-şi întinde mreaja, cînd, din întîmplare, călcă pe un şarpe care se întoarse şi-l muşcă. Atunci păsărarul începu a se văita zicînd :

— Vai de mine cu vînatul meu, că eu am umblat să vînez pe alţii, şi alţii mai curînd m-au vînat pe mine şi acuma sînt aproape să mor.

Învăţătură : Aşa sînt şi oamenii care vor să facă rău altora, căci se întîmplă de mai multe ori de se întoarce răul mai curînd asupra capului lor decît asupra aceluia căruia vor să-i facă rău, trimeţîndu-le Dumnezeu o poticneală la care nici cu gîndul nu gîndesc.

23

VÎNĂTORII ŞI CASTORUL

Castorul este un animal cu patru picioare şi locuieşte în apă. Doctorii spun cum că boaşele castorului sînt de multe leacuri bune, şi de aceea vînătorii îi gonesc mai mult pentru boaşele lor ; deci castorii, cunoscînd lucrul acesta, îşi apucă singuri cu dinţii boaşele şi le leapădă ca să le găsească vînătorii şi să le ia, lăsîndu-i pe ei cu viaţă.

Învăţătură : Aşa fac oamenii cei înţelepţi pentru mîntuirea sufletelor lor şi pentru viaţa lor. Ca să scape de primejdii de moarte, nu le este jale, nici le pare rău de toată avuţia lor, numai ca să scape din mînile tălharilor şi ale vrăjmaşilor şi să-şi mîntuiască sufletele de la moarte.

24

VĂDUVA ŞI GĂINA

O văduvă avea o găină care în toată ziua îi oua cîte un ou. Socotind ea că de-i va da mai multă mîncare îi va face cîte două ouă, se ducea în toate zilele unde era găina închisă şi-i dădea de mîncare peste măsură ; iar găina, dacă se îngrăşă, părăsi ouatul.

Învăţătură : Aşa sînt şi unii oameni ce au cîte ceva dobîndă şi umblă s-o înmulţească fără voia lui Dumnezeu ; pierd şi cîtă li se pare că au în mînile lor.

maimuța, încît vrură să o ridice să le fie chiar împărat. Dar vulpea nu o voia, ci o defăima zicînd că-i așa și pe dincolo ; apoi o chemă deoparte și-i arătă o bucățică de carne într-o căpcană și-i zise :

— Iată, eu am aflat astă mîncare și n-am cutezat să o mînînc pînă nu-ți voi arăta-o ție ca unui împărat ; deci, dacă-ți trebuie, ia-ți-o.

Și maimuța sări ca o broască s-o apuce și se prinse în căpcană. Atunci vulpea rîzînd zise :

— Oh, jupîneasă maimuță ! Atîta nebunie ai fost avînd și încă te umflă beznicia să împărățești peste toate hiarele și dobitoacele cîmpiilor !

Învățătură : Așa pătimesc cei ce nu socotesc mai întăi lucrul ce vor să-l facă ori cuvîntul ce vor să-l grăiască, cum va ieși mai pe urmă, ci se apucă de niște lucruri mari și mai pe urmă cad în nevoie și în năcazuri.

27

DELFINUL ȘI UN ALT PEȘTE MARE

Un delfin din mare, după obiceiul lui, se alunga după un alt pește mare și astfel fugind amîndoi grăbiți, unul să scape iar altul să ajungă, nu mai băgau de samă despre ceea ce era înaintea lor, cînd deodată deteră într-un ostrov mîlos și foarte nisipos unde se înnomoliră amîndoi, de nu se mai puteau întoarce nici unul, nici altul. Iar peștele ce fusese fugărit de delfin, văzîndu-l pe acesta zbătîndu-se și neavînd nici un chip de scăpare, zise :

— Nu-s mîhnit de loc că mor, de vreme ce văd că și acela ce-i pricina morții mele moare împreună cu mine.

25

MÎŢA ŞI ŞOARECII

Într-o casă în care erau mulţi şoareci şi şobolani se înnădise o mîţă care mergea acolo în toate zilele şi-i vîna într-una. De la o vreme, văzînd şoarecii că numărul lor se tot împuţinează, ziseră între dînşii :

— Fraţilor, nu trebuie să mai ieşim de prin găurile noastre, că de vom mai ieşi, toţi vom pieri, iar de nu, vom avea linişte şi vom scăpa.

Atunci pisica, nemaivăzînd nici un şoarece ieşind din găuri, se gîndi că ce-ar face ca să-i poată scoate, şi socoti că era bine să se prefacă că cade de la un loc înalt şi să se lungească pe pămînt ca şi cum ar fi moartă. Şi chiar aşa făcînd, un şoarece se uita la dînsa dintr-o gaură, şi văzînd-o astfel lungită, îi zise :

— O, jupîneasă mîţă ! De ţi-aş vedea pîntecele umflat ca o tobă, tot nu mă voi apropia de tine.

Învăţătură : Aşa fac oamenii cei înţelepţi, cînd ştiu că cineva i-a amăgit o dată în vreun chip oarecare, altă dată nu-i mai poate înşela, măcar de-ar întrebuinţa mii de meşteşuguri, căci ei atunci mai tare se păzesc şi se feresc.

26

VULPEA ŞI MAIMUŢA

Odinioară se adunaseră laolaltă toate fiarele şi dobitoacele cîmpului, iar maimuţa dinaintea tuturor făcu un joc minunat şi atîta de iscusit, încît se mirau toate de dînsa, şi aşa de plăcută le fu lor

Învățătură: Cu adevărat este că cel asuprit se bucură, măcar și la vremea morții, cînd vede pe cel ce l-a asuprit că piere împreună cu dînsul.

28

BUCĂTARUL ȘI CÎNELE

Într-o bucătărie, bucătarul își rînduise toate felurile de bucate pe ziua aceea cu multă îngrijire, rămîindu-i numai ca să le pună la foc ca să fiarbă. Dar tocmai cînd să facă aceasta, un cîne intrînd înhăpă dintr-o oală o inimă de vacă și fugi. Atunci bucătarul zise:

— Bine făcuși de mă învățași, căci de-acum înainte cînd se va întîmpla să te mai văd mă voi păzi de tine foarte bine, căci nu mi-ai luat inima, ci mi-ai dat inimă.

Învățătură: Cu cît pătimește omul năcazuri și nevoi, cu atît mai mult se învață.

29

CÎNELE ȘI LUPUL

Un cîne zăcea în afară de ograda stăpînului, adăpostindu-se subt un gard, unde-l găsi un lup care vroia să-l mînînce. Cînele se rugă de lup să-l mai aștepte puțintel zicîndu-i:

— Peste puține zile stăpînul meu va să facă praznic mare, atunci și eu voi mînca mult de mă voi îngrășa și așa voi fi dulce și bun la mîncare, pe cînd acuma vezi-mă că-s slab și nemernic; iar atunci viind tu, mă vei mînca cu poftă.

Lupul îl crezu și-l lăsă, iar peste cîteva zile, mergînd iar după vînat, se abătu și pe la cîne, pe care acuma zărindu-l de departe, tocmai sus pe vîrful unui grajd, îl chemă să vie jos, zicîndu-i :

— U ! mă ! Dar oare nu-ți mai ții cuvîntul ? Dar oare ți-ai uitat jurămîntul ?

Iar cînele îi răspunse :

— Cu adevărat, jupîne lupe, că de astăzi înainte de mă vei mai găsi afară din ogradă, să nu mai aștepți nuntă ori praznic, ci să-ți cauți de treabă.

Învățătură : Așa fac oamenii cei înțelepți, că dacă din nenorocire cad în vreo nevoie sau primejdie, de unde din întîmplare scapă, ei atunci se feresc și se păzesc cît se poate mai bine ca să nu mai cadă într-însa sau într-alta asemenea.

30

CÎNELE, CUCOȘUL ȘI VULPEA

Un cîne se întovărășise c-un cucoș și umblau amîndoi împreună, iar dacă se întîmpla să înnopteze prin vreun codru, cucoșul se suia sus în vîrful unui copac și dormea acolo, cîntînd la vremea sa, iar cînele se culca și el la rădăcina aceluiași copac în scorbură. Într-o dimineață, cucoșul cînta după cum îi este obiceiul, iar o vulpe, auzindu-i glasul, alergă repede într-acolo și zise cucoșului :

— Rogu-te, pogoară-te nițel jos, căci atîta îmi plăcu glasul tău, încît aș vroi să te sărut cu poftă !

Iar cucoșul îi răspunse :

— De vreme ce-mi zici să mă pogor jos, strigă pe portar să-mi deschidă ușa, și caută-l, că-i aici

jos, la rădăcina copacului, în scorbură.

Iar vulpea căutînd pe portar, află cînele și-l deșteptă ; iar cînele, văzînd-o, o luă de grumaz și o mîncă. Așa păți vulpea cu înțelepciunea ei ; vrînd să vîneze pe cucoș ca să-l mînînce, cucoșul o vînă pe ea prin cîne.

Învățătură : Așa și oamenii cei înțelepți, cînd se văd ispitiți de cei care voiesc a le face rău, nu numai că nu se dau îndărăpt, dar întorc răul asupra acelora ce căutau a-l face lor.

31

LEUL ȘI BROASCA

Leul auzi orăcăitul unei broaște care țipa foarte tare și crezînd, după vuietul mare ce-l făcea, că-i glasul vreunei alte dihănii mai mari decît broasca, se întoarse înspre partea de unde venea glasul acela și căutînd cu de-amănunțelul o găsi, apoi o călcă cu piciorul de o turti.

Învățătură : Nu trebuie să ne speriem de fiece lucru ce auzim, pînă nu vedem cu ochii noștri de e adevărat.

32

LEUL, VULPEA ȘI MĂGARUL

Leul, vulpea și măgarul se întovărășiră cîteșitrei și umblau împreună vînînd. După ce strînseră ei vînat de ajuns, leul zise măgarului să împartă vînatul ; iar măgarul stătu de împărți tocmai trei părți și apoi zise leului să-și ia partea care-i va

plăcea. Leul, văzînd aceasta, se mînie pe măgar și-l lovi cu brînca de-l omorî ; apoi zise vulpii cu mînie :

— Treci de împarte tu !

Iar vulpea se apucă de făcut tot o parte, numai că își lăsă sieși o părticică foarte mică. Atunci leul zise către vulpe :

— Oh, jupînească vulpe, cine te-a învățat de-ai împărțit așa drept ?

Iar vulpea răspunse :

— Văzui ce păți bietul măgar, și pățania lui m-a învățat a împărți astfel.

Învățătură : Oamenii se înțelepțesc cînd văd pe alții pățind nevoi și pedepse.

33

LEUL ȘI URSUL

Leul și ursul prinsese amîndoi un pui de cerb și certîndu-se apoi care din ei să și-l ia în stăpînire, se apucară la luptă și atît se luptară amîndoi încît osteniră și căzură jos istoviți de puteri. Tocmai atunci o vulpe trecînd din întîmplare pe acolo și văzînd că nici unul, nici altul nu se puteau scula de jos, iar puiul de cerb zăcea mort în mijlocul lor, merse numaidecît de-l apucă și fugi cu el ; iar luptătorii, privind cum vulpea fugea cu puiul de cerb, ziseră :

— Oh, ticăloșii de noi : hiare puternice și fără de minte ce sîntem ! Iaca pentru cine ne-am ostenit, pentru o păcătoasă de vulpe vicleană.

Învățătură : Mulți oameni sînt care se ostenesc și pătimesc rău, pentru ca să dobîndească și să cîștige multe și de toate, și nu cu dreptul, ci cu

strîmbătate, cu hapca și cu cămătării spre a se îmbogăți ; iar cînd colo, la cele din urmă, agonisirile și schiverniseala lor o mînîncă alții, și ei se duc de aici încărcați de păcate și greutăți sufletești.

34

FURNICA ȘI PORUMBIȚA

O furnică însetase și intrînd într-o apă mare ca să bea, o luă repejunea apei și o ducea în jos, fiind aproape să se înece. Iar o porumbiță, văzînd-o că se înecă, aruncă o ramură de copac lîngă dînsa, de care furnica acățîndu-se, îndată a fost scoasă la mal, și astfel porumbița a scăpat-o. De atunci ele se întovărășiră amîndouă. Și nu după multă vreme se întîmplă că un păsărar întinse pe jos niște lațuri, risipind pe deasupra lor mei ca să amăgească pe porumbiță și s-o prindă. Dar furnica, văzînd pe păsărarul acela, merse drept la dînsul și-l pișcă de picior așa de tare, că de usturime sări în sus țipînd ; iar porumbița atunci se sperie, și fugind, scăpă din primejdie.

Învățătură : Așa-i cinstit și frumos, ca celui ce-ți face bine să-i faci și tu bine pentru binele ce l-ai primit, și așa trebuie să facă oamenii între dînșii.

35

BOLNAVUL ȘI DOCTORUL

Un om bolnav ce zăcea foarte de mult și nu se mai însănătoșa, chemă un doctor să-l vindece.

Doctorul zise :

— Cum îți este și ce te doare ?

Bolnavul : Iată, toate simțurile mă dor foarte rău.

Doctorul : Cum ți-a fost astă-noapte ?

Bolnavul : Am asudat tare.

Doctorul : Asta e bine ; dar într-al chip, cum îți mai este boala ?

Bolnavul : Uneori răcesc foarte tare.

Doctorul : Ți-e slobodă ieșirea afară ?

Bolnavul : Mă umflu.

Doctorul : Asta încă nu-i rău.

Într-acestea veni și un prietin al bolnavului, care-i zise :

— Prietine, ți-e mai bine ?

Iar bolnavul îi răspunse :

— Frate, despre binele ce zice doctorul că-mi este, să mă ferească Dumnezeu, căci eu simt că-s aproape să pier.

Învățătură : Pe cel ce te laudă și te îmbunează și, măcar de-ar fi și rele faptele tale, el tot zice că-s bune, pe acela pururea să-l urăști și la gura lui să nu te uiți nicidecum.

36

GRĂDINARUL ȘI MĂGARUL

Un grădinar avea un măgar cu care lucra tot ce vroia și ce trebuia, dar ostenindu-l prea mult și hrănindu-l prea puțin, măgarul se ruga lui Dumnezeu să-l scoată de la grădinar și să-l dea la alt stăpîn mai bun. Într-aceea ruga lui fu ascultată, căci curînd grădinarul îl vîndu unui olar, care în toate zilele îl încărca cu lut, cu oale, cu cărămidă, pe care le ducea pe unde i se cerea.

Măgarul iarăși se ruga lui Dumnezeu să-l schimbe și de la olar ; și acesta îl vîndu unui pielar (dubălar sau argăsitor de piei). Iar săracul măgar văzînd că merge din rău în mai rău, căci tot cu mai grele sarcini îl împovărau, iar stăpînii cei noi tot mai puțin îngrijeau de nutrețul lui, zise lăcrămînd :

— Oh ! vai mie, becisnicul, căci mai bine aș fi stat la stăpînul meu cel dintăi, că pe acesta cum îl văd iar argăsind piei, fără zăbavă va argăsi-o și pe a mea.

Învățătură : Așa pătimesc și țăranii și oamenii cei de rînd cu stăpînii lor, că le pare bine cînd se schimbă domnii și dregătorii lor ; iar dacă dau peste alții mai răi, atunci doresc iarăși pe cel dintăi.

37

GOSPODINA, SLUJNICELE ȘI CUCOȘUL

O gospodină, de cum auzea cîntatul cucoșului, își scula slujnicele din somn și le punea să toarcă lîna. Într-o noapte slujnicele se sfătuiră să omoare cucoșul, pentru că deștepta pe stăpîna lor prea de noapte, de le punea la lucru. Și după ce omorîră ele cucoșul, pățiră și mai rău, căci stăpîna lor acuma le scula la lucru mai dinainte de cîntatul cucoșului, zicînd către slujnice că vor fi cîntat cucoșii cine știe de cînd, și așa de multe ori le scula mult mai devreme, și numai rareori pe la miezul nopții.

Învățătură : Toate lucrurile ce se fac cu viclesug și împotriva dreptății, mai totdeauna sînt pricina răutăților, adică : cine va gîndi altuia rău, neapărat îi va veni și lui osînda și răsplata de la Dumnezeu.

38

MÎȚA ȘI PILA

O mîță, intrînd într-o șatră țigănească, dete de o pilă și începu a o linge, și lingînd-o i se pili limba, care sîngera acum într-una. Iar mîței tot îi părea că e carne și tot lingea pila înainte ; apoi cînd fu mai pe urmă, pricepu că nu e carne, dar acum limba i se rosese mai de tot.

Învățătură : Așa sînt și cei mai mulți oameni care se sfădesc și se pricesc cu toată lumea, trăind tot împotrivă cu toți ; ei gîndesc că-și folosesc ceva și nu cunosc că mai multă nevoie și mai mare răutate își fac asupra lor înșiși.

39

MUȘTELE ȘI MIEREA

Într-o putinică cu miere se grămădise la mîncare o mulțime de muște ; dar iată că în curînd, lăcomia lor împingîndu-le tot mai în fund, toate se împlîntară într-însa atît cu picioarele cît și cu aripile, de nu se mai puteau întoarce și încă mai puțin să zboare. Atunci văzînd bietele muște că din pricina lăcomiei lor au să piară, ziseră :

— Vai de noi, păcătoase ce sîntem, iată că pentru o fărîmiță de dulceață ce am mîncat, acuma pierim cu zile ! Vai ! cît de lacome am fost !

Învățătură : Așa sînt și oamenii cei păcătoși, curvari, tălhari și furi, pentru puțin lucru și pentru puțină hrană și dulceață își pierd zilele, și sufletul li se chinuiește în veci în munca iadului.

40

ȚAPUL ȘI LUPUL

Țapul rămăsese de turmă, iar un lup se luă după dînsul și-l alungă departe de turmă. Cînd țapul văzu că-l ajunge lupul, se întoarse către dînsul și-i zise :

— Lupe, eu văd bine că astăzi am să-ți fiu ție de mîncare, dar ca să nu mor cu inima scîrbită, zi-mi un cîntec, să joc.

Deci lupul începu a urla cum îi este obiceiul ; țapul începu a juca cu tropot ; iar cînii de la turmă, auzind urletul lupului, îndată alergară și izgoniră dihania de lîngă țap. Apoi după ce lupul se depărtă de țap zise :

— După dreptate pății eu astăzi aceasta, căci fiind bucătar, vrui să mă fac lăutar.

Învățătură : Așa este și cu cel ce nu se ține de meșteșugul lui ce l-a învățat de la părinți sau de la dascălul său, ci se apucă de niște lucruri ce nu le știe purta, căzînd astfel în niște încurcături și prostii de ajunge și de rîsul oamenilor.

41

RACUL ȘI VULPEA

Racul ieșise din apă și păștea pe marginea iazului prin iarbă, însă o vulpe umblînd pe acolo după hrană dete peste rac și-l înfășcă, iar el văzîndu-și pieirea zise :

— Cu dreptate e să pătimesc aceasta și eu și toți cîți vor face ca mine, căci fiind stridie de mare vrui să pasc ca dobitoacele.

Învățătură : Așa sînt și oamenii ce-și schimbă felul și firea — cad la mai mari nevoi și adeseori se și primejduiesc.

42

OMUL FĂRĂ CARTE (NEȘTIUTOR)

Un om prost și nemernic, neștiind nici carte și neavînd nici glas de cîntare, se întîmplă de intră într-o casă pustie și începu a cînta. Casa fiind foarte mare răsuna, iar lui i se părea că cîntă preafrumos și are glas preabun. Și ieșind în tîrg oamenii îl întrebară că ce meșteșug știe, iar el răspunzînd că-i cîntăreț de biserică (psalt), îl poftiră să meargă la biserică să cînte. Deci îndată mergînd el începu a cînta ; iar oamenii, dacă-l auziră cîntînd așa de urît și de schimonosit, îl scoaseră din biserică cu rușine mare, îmbrîncindu-l și bătîndu-l pînă afară.

Învățătură : Așa sînt oamenii care n-au slujit la uși mari sau la dascăli învățați și se țin înțelepți din firea lor și se fac știutori, apoi dacă dau de niște oameni învățați ei rămîn de ocară și de rușine.

43

HOȚII ȘI CUCOȘUL

Niște furi se duseră la o casă să fure și nu găsiră alt nimic fără numai un cucoș și-l luară ; iar cucoșul, văzînd că vor să-l taie, se rugă de furi, zicîndu-le :

— Lăsați-mă, că-s de folos tuturor oamenilor, că-i scol noaptea la lucru.

Iar hoții ziseră :

— Apoi pentru aceasta mai vîrtos te vom ucide, căci tu sculînd pe oameni la lucru, noi nu putem fura nimica.

Învățătură : Aceasta ne arată cum că oamenii de treabă sînt folositori oamenilor celor buni, iar celor răi le sînt spre pagubă.

44

CORBUL ȘI ȘARPELE

Corbul flămînzise și văzînd un șarpe dormind la soare se repezi din zbor și-l apucă, iar șarpele iute se întoarse și-l mușcă ; și pe cînd corbul era aproape să moară, zicea :

— Vai, mie ! ce hrană nimerii ! Căci cu acel șarpe mă otrăvii și iată-mă-s acum că mor.

Învățătură : Așa sînt mulți oameni cînd nimeresc peste dobîndă și pentru neprioeperea lor își răpun capetele.

45

PORUMBEII ȘI CIOARA

O cioară intrase odată într-un stol de porumbei și văzînd ea cum se hrănesc de bine porumbeii făcu ce făcu de îndată și se înălbi și ea și acuma mereu umbla și se hrănea împreună cu porum-

beii, iar aceştia nu-i ziceau nimic, gîndind că şi ea e porumbel ca şi dînşii. Într-o zi însă cioara se greşi de croncăni o dată ca ciorile şi atunci porumbeii, auzindu-o, o bătură şi o alungară dintre ei.

Învăţătură : Aşa şi unii oameni se întîmplă ca din prostie să ajungă la boierie, apoi nefiind neam bun, ei încep a se lăcomi şi a se înălţa cu firea ; după aceea peste puţine zile piere cinstea şi mărirea cea deşartă şi vin iar la starea lor dintăi.

46

CIOARA

Un om prinsese o cioară şi, legînd-o c-o aţişoară de un picior, merse şi o dete unui copil ca să se joace cu dînsa, de vreme ce se zice că cioarei îi place să petreacă cu oamenii ; dar cioara, nemulţămindu-se de copil, găsi prilej şi fugi de la el, zburînd într-un copac. Acolo, încurcîndu-i-se aţa de la picior de o cracă, rămase cioara spînzurată şi văzîndu-şi moartea zicea :

— Vai de mine, ce ticăloasă fusei că nu vrui să slujesc un om, şi acuma trebuie să mor spînzurată ca o blestemată !

Învăţătură : Aşa sînt şi oamenii care fug de puţină osteneală şi se abat la vicleşuguri şi la nebunii mincinoase ; ei cad în mari nevoi şi în primejdii de moarte.

47

DOI ZEI

Jupiter, zeul elinesc, trimese pe alt zeu ce-i zic Ermis, să împartă cu cumpăna minciunile pe la tot felul de meșteri și de meseriași, dîndu-le fieștecăruia cîte o măsură plină, iar cizmarilor și potlogarilor le prisosi mai mult, de se vărsă pe deasupra.

Învățătură: Adevărul ocărăște pe meșterii și meseriașii cei mincinoși care nu se țin de cuvînt, schimbă lucrurile cele bune pe cele rele și ce e bun trag către dînșii.

48

LUPUL ȘI OAIA

Un lup se dusese la o turmă de oi ca să șterpelească ceva; dar niște cîini mușcîndu-l, lupul pătimea foarte rău și flămînzea și nu avea nici o putere. Atunci el zise unei oi să-i aducă apă să bea.

— Căci de-mi vei aduce apă de băut, voi căpăta eu și ceva de mîncare, zicea lupul.

Dar oaia-i răspunse:

— Bine zici tu, lupe, că de-ți voi aduce eu apă de băut, tu mă vei face pe mine numaidecît să-ți fiu de mîncare făr' de sare.

Învățătură: Așa fac oamenii cei vicleni, ca și lupul sau ca vulpea care umblă cu meșteșuguri ca să amăgească pe cei ce se lasă a fi amăgiți, dar

omul înțelept se păzește bine, ca să nu cadă în mrejele lor.

49

IEPURII ȘI VULTURII

Iepurii, încingînd odată o bătălie cu vulturii, se rugau vulpilor să vie să le dea oleacă de ajutor ; iar vulpile răspunseră zicînd :

— Noi bucuroase v-am da ajutor, dacă n-am ști cine sînteți și cu cine vă bateți.

Învățătură : Așa pătimesc cei neputincioși cînd se apucă la pricini cu cei mai mari decît dînșii.

50

FURNICILE

Furnicile spun unii că au fost și ele ca oamenii, niște plugari, dar că nefiindu-le îndestul cît agoniseau ele, se mai duceau de furau și roadele de pe la alți vecini ce erau prin împrejurimile lor. Din această pricină, Jupiter s-a mîniat pe ele tare foarte și le făcu tîrîtoare, în chipul cum le vedem noi acuma, însă firea și mintea lor tot aceea o au, căci ce găsesc tot fură și din casă, și de afară, și tot strîng *mișună* [1] în pămînt, unde ascund ca niște furi.

Învățătură : Așa și oamenii cei vicleni și lacomi, tot apucă, și strîng, și ascund. Și măcar

[1] *Mișună (mișină)* — provizii pentru iarnă (ce le strîng furnicile etc.).

de-ar avea cît de mult, ei tot nu se mai satură, şi tot nu le mai ajunge, şi tot apucă, şi tot strîng, şi tot ascund cu aceeaşi nesăţioasă lăcomie.

51

PISICA ŞI LILIACUL

O pisică prinsese un liliac ce căzuse jos din zbor şi vrînd să-l mînînce, el o ruga de iertăciune ; iar mîţa-i zise că nu poate să-l lase, fiindcă aşa îi este meşteşugul, ca să prindă paseri. Liliacul îi zise atunci că el nu e pasere, ci şoarece ; şi fu lăsat. După aceea iarăşi fu prins de altă pisică, ce de asemenea vru să-l mînînce ; el iarăşi o rugă să nu-l mînînce, că nu-i şoarece, ci-i pasere ; şi iarăşi îl lasă ; şi aşa se întîmplă că schimbîndu-şi numele de două ori a scăpat cu viaţă.

Învăţătură : Aceasta ne arată că se cuvine şi nouă să nu rămînem la aceeaşi stare, ci să urmăm celor care se prefac după vremi şi de multe ori scapă din primejdii.

52

PĂSĂRARUL ŞI O PASERE

Un vînător de paseri îşi întindea laţurile sale, iar o pasere mititică îl întrebă că ce face. El îi spuse că zideşte cetate, apoi plecă de acolo. Păsărica merse şi se prinse în laţ şi după ce văzu pe vînător viind, îi zise :

— Om bun, de faci tu tot acest fel de cetăți, puțini locuitori vei avea într-însele.

Învățătură : Aceasta ne spune că atunci se pustiesc casele și orașele, cînd cei mai mari se poartă rău cu oamenii.

53

CĂLĂTORUL

Un călător mergea pe un drum cu traista în băț pe umăr și se ruga lui Dumnezeu să găsească ceva, că ori din ce ar găsi el, va da jumătate pentru sufletul lui. Și-i dete Dumnezeu de găsi un coșuleț plin cu curmale amestecate cu migdale. Călătorul șezu de mîncă curmalelor carnea și migdalelor miezul, iar sîmburii curmalelor și cojile migdalelor le dete pentru sufletul său, precum a făgăduit, zicînd :

— Din ceea ce am găsit am dat jumătate de fiecare, a unora dinlăuntru și a altora din afară.

Învățătură : Așa și oamenii cei zgîrciți și nesățioși strîng avuție multă și nu vor să dea milostenii la săraci nimic, și ce făgăduiesc să dea pentru sufletul lor încă nu dau, și gîndesc cum vor amăgi pe Dumnezeu.

54

COPILUL ȘI MAMA-SA

Un copil fură o carte de la dascălul unde învăța și o dete mamei sale, iar aceasta nu-l certă de loc, nici îl rușină. Copilul de aci înainte se de-

prinse a fura și alte lucruri mai mari, pînă îl prinseră de față și pe judecată dreaptă ducîndu-l la spînzurătoare, mergea și maică-sa după dînsul, plîngînd. Fiu-său, chemînd-o să-i vorbească la ureche, ea se apropie și-și lipi urechea de gura lui, ca să-i șoptească ; iar el o apucă cu dinții de ureche și i-o rupse.

Mumă-sa și toți cei de față mustrîndu-l că nu numai a furat, dar acum și înaintea mă-sii s-a arătat nelegiuit, el zise :

— Ea este pricina pierderii mele, căci dacă m-ar fi mustrat cînd am furat cea dintăi carte, n-aș fi ajuns astăzi să fiu dus la spînzurătoare.

Învățătură : Părintele care nu-și ceartă copilul de mic și nu-l pedepsește pentru toată greșala lui, acela e ca și cînd i-ar pune singur juvățul în grumaji și l-ar trage la spînzurătoare.

55

CIOBANUL ȘI MAREA

Un cioban își păștea oile pe țărmurile unei mări și întîmplîndu-se atunci să fie liniște pe mare, el pofti să călătorească pe dînsa ca negustător. Deci se abătu la tîrguri de-și vîndu oile toate și cumpără curmale, apoi intrînd într-o corabie plecă pe mare ; dar nu tîrziu se stîrni o furtună mare de amenința să scufunde corabia. Atunci aruncară în mare toate mărfurile din corabie, între care și curmalele fostului cioban, și așa de-abia putură scăpa cu sufletele la uscat. Iar după ce ieșiră din corabie, fostul cioban încă umbla pe țărmurile

mării și văzu că se făcu liniște în mare și începu a jura tare și a zice :

— Oh, Doamne, cît se vedea de groaznică marea, pînă a nu mînca curmalele mele, iar după ce le-a mîncat, cît se făcu de lină.

Învățătură : Cîte nenorociri pătimește omul în viața lui, la toate se deprinde și se învață, că se ispitește ca argintul prin foc.

56

RODIILE ȘI MERELE

Rodiile se luase la sfadă cu merele pentru frumusețea și pentru mireasma lor, și fură multe vorbe la mijloc ; iar un mărăcine dintr-un gard zise :

— Să părăsim gîlcevile, surorilor, că toate sîntem deopotrivă !

Învățătură : Cînd se sfădesc doi oameni tari și mari, un becisnic se bagă la mijloc să-i împace, dar numai ca să se arate și el că-i om de samă și de treabă.

57

SOBOLUL ȘI MAMĂ-SA

Sobolul, fiind orb, zice către mamă-sa :

— Mamă, mie îmi pare că văd dude coapte. Mai apoi iarăși zise : Mie îmi miroase a tămîie. Și în sfîrșit iarăși zise : Eu aud sunînd niște clopote.

Atunci mamă-sa îi zise :

— O, fătul meu și fiul maicăi, precum cunosc eu, tu nu ești numai orb, ci și surd și nici miros nu ai.

Învățătură : Așa sînt oamenii cei ușori la minte, care gîndesc să facă niște lucruri mari și apoi, neputîndu-le isprăvi, văd ei singuri că nici un lucru de treabă nu pot isprăvi.

58

DOI MĂGARI

Măgarul sălbatic văzu pe măgarul domestic hrănindu-se bine și apropiindu-se de el începu a-l lăuda, zicîndu-i că e gras și neted la trup și că are hrană îndestulată ; apoi peste vreun ceas îl văzu încărcat cu lemne și mergînd după dînsul un argat, care-l tot lovea cu un toiag mai la tot minutul și peste tot trupul. Atunci măgarul cel sălbatic îi zice :

— Fiindcă acuma îți văzui tot felul de viață, nu te mai fericesc, căci hrana nu în zadar o ai, ci cu multă muncă și osteneală ți-o agonisești.

Învățătură : Să nu rîvnești, nici să poftești la viața și la traiul altuia pînă nu te vei încredința bine de unde-i vine acel trai, ca nu în urmă văzîndu-l să te înspăimînți.

59

MĂGARII

Oarecînd măgarii fiind însărcinați adeseori cu multe greutăți, iar ei lenevindu-se și ticăloșindu-se,

au trimes un sol lui Jupiter, rugîndu-l să le mai ușureze sarcinile și nevoile cele multe. Dar Jupiter, vrînd să le arate că cererea lor e cu neputință de îndeplinit, le-a spus că atunci vor scăpa de nevoi, cînd vărsîndu-și tot udul la un loc vor face o gîrlă. Ei crezînd că aceea ce le-a spus Jupiter este adevărat, de atunci și pînă acum oriunde văd udat de alți măgari, stau și ei de se udă.

Învățătură : Cum că, dacă este să pață neștine vreo greutate, sau vreo nevoie, nu poate afla mîngîiere nici într-un chip, pînă nu le pătimește toate cîte-i sînt date.

60

CIOBANUL ȘI OILE

Un cioban se sui într-un copac, la umbra căruia păștea oile lui, vrînd să scuture niscai poame ca să mînînce și oile, dar mai înainte de a se urca în pom, el se dezbrăcă de haina ce o purta pe dînsul și o lăsă la tulpina copacului ; apoi, urcîndu-se, scutură pomul și dete jos destule roade, pe care oile, mîncîndu-le, se greșiră și mîncară și haina bietului cioban. Deci el văzînd astfel zise :

— Oh ! dobitoace rele ce sînteți, voi altora vă dați lîna voastră de se îmbracă cu dînsa, iar mie pentru că vă îngrijesc îmi mîncarăți și haina.

Învățătură : Sînt mulți oameni care din nerozia lor aduc de mai multe ori folos acelora de la care n-au văzut niciodată vreun bine ; și dimpotrivă

acelora care le fac binele și cărora ar trebui să le aducă folos, le aduc pagubă.

61

MĂGARUL ȘI VULPEA

Un măgar se îmbrăcase cu o piele de leu și astfel umblînd speria pe alte dobitoace ; iar cînd vru să sperie și pe vulpe, aceasta îi zise :

— Eu încă m-aș teme de tine de nu te-aș fi auzit zbierînd ca un măgar.

Învățătură : Așa și oamenii cei de nimic, cum văd că au cît de puțină putere de la cei mai mari, vor să sperie și să îngrozească pe toată lumea cu puterea lor.

62

MĂGARUL ȘI BROAȘTELE

Un măgar încărcat cu lemne trecea printr-o apă, cînd din întîmplare se poticni și căzu în baltă și, neputîndu-se scula, plîngea și se tînguia amar ; iar broaștele, văzîndu-l plîngînd astfel, ziseră :

— O, minune de tine ! Ce curînd urîși locul acesta ; căci nici un ceas nu e de cînd venișI aci și plîngi așa de grozav, dar cînd ar fi să locuiești aici precum locuim noi, atunci ai orbi plîngînd.

Învățătură : Așadar omul trebuie să fie tare și curajos cînd i se întîmplă vreo nenorocire sau cînd dă peste vreo nevoie, căci fiind dimpotrivă slab și fricos, la orice mică întîmplare nenorocită, nu

numai că va găsi destui ca să-l dojenească și să-l rîdă în loc de-al ajuta, dar la alte nenorociri, ce sînt cîteodată foarte mari, se va pierde cu totul.

63

MĂGARUL ȘI CORBUL

Un măgar vătămat în spate umbla păscînd, iar un corb veni de i se puse pe spinare și-i tot scobea rana cu ciocul, așa că bietul măgar sărea și răcnea și tot nu-l putea alunga. Ciobanul ședea deoparte și privea la dînșii rîzînd ; iar un lup, ce era mai încolo, zise :

— Săracii de noi, lupi fără oi, căci pe noi cum ne văd de departe îndată aleargă cu cîni de ne iau la goană, iar pe aceștia stau de-i privesc și încă rîzînd.

Învățătură : De omul cel rău, cum îl vede viind de departe, deși nu cu vreun gînd viclean, oricine caută să se păzească, fugind de el ca de un tălhar.

64

CĂLĂTORII

Niște călători mergeau pe lîngă mare, și văzură aducînd vîntul pe mare, cam spre margini, niște grămezi de vreascuri și ziseră :

— Aceasta e un sîn de corabie înecată și poate va fi ceva într-însul.

Deci așteptară pînă veni la margine și văzînd că nu e nimic, iarăși ziseră :

— În zadar aşteptarăm aici de pierdurăm din cale, căci văzurăm că nu fu nimic.

Învăţătură : Mulţi oameni se arată de departe a fi mari şi groaznici, iar dacă se apropie, se întîmplă de nu sînt nimic.

65

MĂGARUL ŞI VULPEA

Un măgar se întovărăşise cu o vulpe şi, umblînd ei după vînat, se întîlniră cu un leu, iar vulpea, văzîndu-şi nevoia şi pieirea, zise leului :

— De te vei făgădui că nu-mi vei face nici un rău, eu îţi voi dărui un măgar să-ţi fie de gustare.

Iar leul primi bucuros şi făgădui că o va lăsa. Deci vulpea merse şi amăgi pe bietul măgar de-l băgă într-o cursă, iar leul, văzînd că măgarul s-a prins în cursă de unde nu mai putea fugi, apucă întăi pe vulpe de o mîncă şi apoi pe măgar.

Învăţătură : Aşa şi cine înşală pe soţia sau pe tovarăşul, prietinul sau vecinul său, de multe ori se întîmplă de se pierde întăi pe sine.

66

GĂINA ŞI RÎNDUNICA

O găină clocea nişte ouă de şarpe cu toată osîrdia, iar o rîndunică dintr-un copac o văzu şi-i zise :

— Oh ! nebună ce eşti tu, pentru că clocesti aceste ouă, şi scoţînd pui pe care-i vei creşte, întăi pe tine te vor mînca.

Învățătură : Pe omul rău de felul lui, nu poți cu nici un chip să-l îmblînzești, măcar cît de mare bine îi vei face, căci el drept răsplătire rău îți dă.

67

CĂMILA

Oamenii cînd văzură întâi cămila, foarte se temură și de mărimea ei spăimîntîndu-se fugeau, iar după trecere de vreme văzînd blîndeța ei, începură a se mai apropia de dînsa, apoi înțelegînd că ea nu are răutate, atît au disprețuit-o încît, puindu-i căpăstru, au dat-o copiilor s-o poarte.

Învățătură : Cu cele mai groaznice lucruri dacă ne deprindem, apoi începem a le și nesocoti, purtîndu-le cum ne place.

68

ȘARPELE

Un șarpe fiind călcat de mai mulți oameni se plîngea lui Jupiter, iar acesta îi zise :

— De te-ai fi întors să muști pe cel ce te-a călcat întâi, altă dată n-ar fi cutezat să te calce nimeni.

Învățătură : Să nu te lași mai mic întâi, căci nelăsîndu-te, toți se vor îngrozi și nu vor mai cuteza să-ți facă rău.

69

PORUMBELUL

Un porumbel însetase foarte tare, cînd din întîmplare văzu pe un părete zugrăvit un vas pe care-l socoti că e cu apă. Deci îndată se repezi cu iuțeala cea mai mare spre dînsul cu gînd să bea apă, dar se lovi așa de tare de zid cu capul și cu aripile, încît căzu mort.

Învățătură: Așa și unii oameni lacomi, care orice văd vor să apuce, nemaigîndindu-se că pot să dea peste vreun rău.

70

PORUMBIȚA ȘI CIOARA

O porumbiță se hrănea într-un porumbar și se lăuda că va face pui mai mulți decît toate paserile, avînd și hrană, și locaș mai bun decît toate ; dar o cioară dintr-un copac o auzi cum se lăuda și-i zise :

— Ce te mai lauzi tu că faci rod mai mult, căci cu cît faci tu pui mai mulți, cu atît petreci în mai multe griji și năcazuri, și cu cît ești mai grasă, cu atît te faci mai amară în lume.

Învățătură : Așa sînt și oamenii cari sînt robi, cei ce slujesc la domni, și vecinii cei căsătoriți : cu cît fac feciori mai mulți, cu atîta se mai înmulțesc robii și vecinii.

71

FIICA ȘI MAMA

Un om avea două fete și întîmplîndu-se ca una din ele să se îmbolnăvească și să moară, tatăl ei chemă pe niște muieri ca să o plîngă cu plată și așa începură a o jăli ; iar cealaltă fată zise :

— Oh ! vai de noi, căci dacă noi care avem jalea de față și nu știm a plînge, dar acestea care nu au nici o durere, cum plîng ele așa de tare ?

Iar mama sa îi zise :

— Nu te mira, fiica mea, că acestea plîng așa de tare, căci ele nu plîng cu adevărat, sau din jale, sau pentru că le doare inima, ci numai pentru că sînt plătite.

Învățătură : Ceia ce au plată de la alții nu se lenevesc a sluji și a umbla după voia altora care le plătesc și a-și întoarce firea după stăpînii lor. Și încă sînt unii îndrăzneți la firea lor, de nu jălesc, măcar și sîngele să și-l verse.

72

PESCARII

Niște pescari se pusese într-o luntre de unde vînau pești cu mreaja într-o baltă și prinseră un peștișor mic care se ruga lor să-l lase, că e prea mic, zicîndu-le că de-l vor lăsa acum, îl vor prinde cînd va crește mai mare și atunci vor avea mai bun folos ; iar unul din pescari zise rîzînd :

— Dar ce, sînt nebun să-mi las dobînda din mînă, măcar că-i mică, ca să nădăjduiesc la alta mai mare, pe care nu o văd în mîna mea și care nu se vede nicăieri ?

Învățătură : Nebun va fi acel om care își va lăsa bucățica din mînă și care este de față, nădăjduind la alta mai mare.

73

MĂGARUL ȘI CALUL

Un om avea un măgar și un cal, și-i încărcă pe amîndoi cu unele și cu altele, și așa pornindu-i la drum, stăpînul mergea în urma lor. De la o vreme, măgarul, simțindu-se prea împovărat, zise către cal :

— Ia-mi, te rog, ceva din spinare de mă mai ușurează puțin.

Dar calul nevrînd să-l ajute de loc, bietul măgar mai merse cît merse și deodată căzu jos mort sub greutatea poverii lui. Atunci stăpînul luă și puse pe cal toată sarcina ce o dusese măgarul ; iar calul mergea acum pe drum și plîngea zicînd :

— O, nemernicul de mine ! Căci nu vrusei să iau puțină povară de pe tovarășul meu ! El muri din pricina asta, iar eu trebuie să duc acuma și povara lui toată, ba încă-mi puse în spinare și pielea lui.

Învățătură : Se cuvine ca cei ce pot să ajute și să sprijinească pe cei neputincioși, pentru ca și lor să le fie bine și spre folos.

74

OMUL ȘI URIAȘUL

Un uriaș făcuse prietești cu un om într-o vreme de iarnă, mîncînd și bînd amîndoi, împreună. Omului odată fiindu-i frig, apropia degetele de gură și le încălzea, iar uriașul îl întrebă că de ce face așa. Omul îi răspunse : ca să-și încălzească degetele. Apoi, la vremea mesei aduseră bucate calde ca să mînînce, și omul începu a sufla în lingură ca să se mai răcească ciorba, fiind prea fierbinte, cînd uriașul iarăși îl întrebă :

— Acum de ce sufli în bucate ?

Iar omul răspunse :

— Suflu ca să nu-mi frigă gura.

Auzind asta, uriașul zise :

— De-acum înainte mă las de prieteșugul tău, de vreme ce tu scoți din gura ta și cald și rece, sau dulce și amar.

Învățătură : Așadar trebuie să fugim fieștecare din noi de prietinii aceia al căror cuvînt nu e la fel, care una zic cu vorba, și alta fac cu fapta.

75

VULPEA ȘI PĂDURARUL

O vulpe fugea de niște vînători care o urmăreau și, alergînd peste cîmpii, întîlni un pădurar pe care-l rugă să o ascundă undeva. Pădurarul îi arătă un ungher în colibă și-i zise să se vîre acolo. Îndată apoi sosind și vînătorii, întrebară de vulpe ; dar,

pădurarul le spuse cu gura cum că n-a văzut nimic, iar cu mîna le arătă locul unde era vulpea. Vînătorii însă nu înțeleseră semnul pădurarului și plecară de acolo. Atunci vulpea, văzîndu-i depărtîndu-se, a ieșit afară, iar pădurarul îi zise :

— Poți să-mi mulțămești, căci nu te spusei vînătorilor.

Dar vulpea-i răspunse :

— Ți-aș fi mulțămit de ți-ar fi fost și semnul mînii precum îți fu cuvîntul.

Învățătură : Așa sînt și unii oameni — cu cuvîntul zic una, iar cu fapta fac alta.

76

OMUL ȘI IDOLUL

Un om avea un idol de lemn și de multe ori se ruga la el să-l îmbogățească, iar idolul nu-l asculta. Deci omul se mînie și, luînd idolul de picioare, îl trînti de pămînt de-l făcu mici fărîme ; capul încă i-l sparse din care curse mult aur ; iar omul văzînd aceasta zise :

— Mare nebun ești și ai fost, căci cînd îți făceam cinste tu nu-mi foloseai nimic, iar după ce te rușinai și te făcui fărîme, tu îmi făcuși pe voie, căci mi-ai dat multă avuție ; și bine că m-ai învățat minte, căci de-acum înainte tot această cinste îți voi da.

Învățătură : Mulți sînt care te poartă cu minciuni zicînd că-ți vor face bine, pentru ca să te închini lor, iar binele nu-l mai fac ; sînt însă și

alții cărora nici o cinste nu le-ai făcut, și deci nici o nădejde n-ai avut de la ei și totuși ei îți fac mult bine la vreme de nevoie.

77

DOI CÎNI

Un om gătise ospăț ca să cheme pe un prietin al său să-l ospăteze, iar cînele omului încă chemă pe cînele prietinului, zicînd :

— Frate, să vii la noi să te ospătezi astăzi !

Deci cînele veni cu bună nădejde că atît de bine va mînca și va bea, încît nici mîne să nu-i fie foame, și așa se bucura și dădea cu coada ; iar cînele cel de casă îi zise :

— Haide, prietine, vino să-ți arăt cîte feluri de bucate facem astăzi și ce ospăț gătim.

Și așa merseră ei în plimbare pînă la bucătărie și intrînd înlăuntru, veseli amîndoi, bucătarul îi văzu și apucîndu-i către ușă îi bătu pe amîndoi de-i zvîntă, iar pe oaspetele acela îl luă de coadă și mătură bucătăria cu dînsul, apoi îl aruncă pe o fereastră într-o rîpă. De acolo bietul cîne se sculă ca vai de el și plecă tot poticnindu-se și schelălăind ; iar cînii satului se strînseră împrejurul lui și-l întrebau cum s-a ospătat. Și el le spunea :

— Așa de bine am mîncat și atît de mult am băut, încît m-am îmbătat și nici calea pe unde să merg n-o mai văd.

Învățătură : Să nu crezi niciodată pe cel ce se laudă că-ți va face vreun bine, pînă nu vei vedea cu ochii tăi.

78

PESCARUL

Un pescar nu știa să vîneze pești, deci luă fluierul și mreaja și se duse la o baltă și sta pe marginea ei și căuta în apă, cîntînd cu fluierul, socotind că vor ieși peștii la glasul fluierului și-i va prinde ; și așa se trudi pînă ce osteni, și nimic nu folosi cu fluierul. Deci dacă văzu că nu poate face nimic, lepădă fluierul și apucă mreaja și intră în baltă și prinse mulți pești ; și după ce-i scoase afară, peștii se izbeau în toate părțile, iar el rîdea și zicea :

— Oh, dobitoace îndărătnice, acuma jucați fără ca să vă cînte cineva, iar mai adineaori, cînd vă cîntam din fluier, vă ascundeați și nu vroiați să jucați.

Învățătură : Așa sînt și oamenii cei îndărătnici — cînd le zice cineva să facă vreun lucru de treabă, ei nu vor să-l facă, iar cînd nu le zice nimeni, ei fac tot în deșert și fără vreme.

79

CORBUL ȘI MAMA-SA

Un corb, îmbolnăvindu-se, ședea singur într-un copac, iar în alt copac de alăturea mama sa îl jelea plîngîndu-l. Atunci corbul zise către mama sa :

— Nu plînge, maică, ci te roagă lui Dumnezeu și tuturor sfinților săi să-mi dea sănătate.

Iar mama sa îi zise :

— Oh ! fătul meu ! Oh ! dragul mamei ! Dar ce sfînt îţi va fi ţie întru ajutor ? Căruia dintre ei nu i-ai furat carnea ?

Învăţătură : Aşa sînt şi oamenii cei ce au vrăjmaşi mulţi în lume, căci la nevoile lor nu se află nimeni să-i ajute şi să le folosească.

80

VĂCARUL

Un văcar pierduse un viţel şi-l căuta peste tot locul şi negăsindu-l se ruga lui Dumnezeu să-i arate furul, că-i va aduce un ţap jertfă ; şi mai umblînd el, găsi pe un leu care mînca viţelul său şi s-a speriat foarte şi de frică ridică mînile către cer şi zise :

— Oh, Doamne, am făgăduit un ţap de voi afla furul viţelului, iar acum mă rog să pot scăpa de dînsul şi voi jertfi un taur.

Învăţătură : Aşa sînt şi oamenii cei fără de minte, cînd pierd niscaiva lucruri mici, se pun în pricină de stîrnesc nişte vrăjbi mari, apoi ar fi bucuroşi să le potolească, măcar de-ar păţi şi pagubă.

81

FURNICILE ŞI GREIERAŞUL

Pe vremea iernii se udaseră grăunţele furnicilor şi le scoseseră de le uscau afară, iar greierașul, fiind flămînd, ceru să-i dea şi lui să mînînce ; iar furnicile îl întrebară :

— Dar astă-vară de ce nu ţi-ai strîns hrană ?
Şi greierașul răspunse :
— N-am avut cînd strînge, căci tot am cîntat de m-am veselit şi m-am desfătat.
Furnicile îi ziseră rîzînd :
— Dacă ai cîntat astă-vară şi te-ai veselit, acuma şezi şi joacă.
Învăţătură : Aşadar trebuie, cînd avem vreme de agonisit, să agonisim, căci nu e totdeauna de agonisit şi de cîştigat.

82

VULTURUL ŞI ARCAŞUL

Vulturul şedea pe o piatră, de unde pîndea un vînat, iar un arcaş îl săgetă din arc şi fierul săgeţii îi intră în trup, iar lemnul săgeţii şi penele îi stau dinaintea ochilor săi. Văzînd el penele cele de la săgeată înfipte în carnea lui, plîngea şi zicea :
— Nu-mi pare rău că mor, dar îmi pare rău că mor din pricina penelor mele, căci m-au străbătut şi m-au pătruns.
Învăţătură : Aceasta ne arată cum că nu-i este omului jale cînd petrece nevoie şi năcaz de la cei străini, ci-i este cu adevărat jale şi amar cînd pătimeşte nevoie şi strîmbătate de la ruda sa sau de la prietenul său cel iubit.

83

VIERMELE ŞI VULPEA

Viermele ieşise din pămînt şi zicea către alte jigănii că el este doctor şi că tămăduieşte toate boalele ; iar o vulpe îi zise :

— Dar de ce zici tu că vindeci pe alții, fiind tu olog și moale ? Pentru ce nu te tămăduiești întâi pe tine, ca să nu te chinuiești astfel ?

Învățătură : Așa și unii oameni, după ce sînt nevoiași și păcătoși de trăiesc ca vai de capul lor, apoi mai voiesc să ajute și pe alții, negîndindu-se că nu se pot ajuta nici pe dînșii.

84

OMUL ȘI GĂINA

Un om avea o găină care-i făcea ouă de aur și socotind el că într-însa va fi mult aur, o spintecă și găsi tot așa ca și la alte găini ; deci vrînd să găsească avuție multă deodată, pierdu și pe acea puțină ce o avea.

Învățătură : Așa sînt oamenii care nu mulțămesc lui Dumnezeu de puținul ce au ; pentru lăcomia lor pierd și ce au în mînă.

85

LEUL ȘI VULPEA

Leul îmbătrînise și nu mai putea umbla după vînat. Gîndindu-se el ce să facă ca să capete ceva de mîncare, intră într-o peșteră și se făcu că e bolnav. Acolo veneau toate dobitoacele să-l vadă ; iar el prindea cîte una și o mînca. Vulpea, fiind mai șireată și cunoscînd vicleșugul leului, n-avu ce să

facă și veni și ea, ca la un împărat ca să-l vadă, dar se opri afară din peșteră și întrebă pe leu :

— Doamne, ce mai faci ?

Leul îi spuse că-i este foarte rău, apoi îi zise :

— Dar de ce nu vii și tu în peșteră, de ce stai afară ?

Vulpea-i răspunse :

— Eu nu voi intra, căci văd urme multe intrate acolo, dar ieșite nu văd nici una.

Învățătură : Oamenii cei înțelepți cunosc pe semne lucrurile cele de pieire și fug unde pot ca să scape de moarte.

86

GRĂDINARUL ȘI ȘARPELE

Dinaintea ușii colibei unui grădinar își făcuse un șarpe cuibul și odată mușcă pe un copil al grădinarului de muri copilul. Părinților le păru foarte rău de aceasta și se gîndeau acuma cum ar putea face ca să ucidă pe șarpe. Deci luă grădinarul un topor și pîndea pe șarpe să-l omoare și cum îl văzu ieșind din cuib, îndată dete cu toporul într-însul, dar nu-l putu nimeri, ci lovi într-o piatră din care sări o bucățică, iar șarpele scăpă în gaura lui. După cîteva zile grădinarul socoti mai bine să se împace cu șarpele și se duse în casă, de unde luă pîne și sare și apoi îl chemă să iasă afară ca să facă pace amîndoi, iar șarpele îi zise :

— De acum înainte între noi pace și credință nu va mai fi, cîtă vreme eu voi vedea piatra însemnată, iar tu mormîntul copilului tău.

Învățătură : Așa se păzește omul cel înțelept de dușmanul său, mai vîrtos de-i va fi făcut vreun rău.

87

LUPUL ȘI BABA

Un lup flămînzise și umblînd după hrană auzi un copil plîngînd. Și o babă îi tot zicea :

— Nu mai plînge, că acuși vine lupul și te dau lui de te mînîncă.

Lupul auzind aceasta îi păru că baba cu adevărat i-l va da și stătu pe acolo multă vreme așteptînd. Apoi mai într-un tîrziu auzi iarăși pe babă desmierdînd copilul zicîndu-i :

— Dragul mătușii, de va veni lupul acuma, îl vom prinde și-l vom bate!

Iar lupul dacă auzi așa, plecă zicînd în sine : „Într-acest loc acuma zic una și peste un ceas fac alta".

Învățătură : Așa sînt și unii oameni, una zic și alta fac, iar de făgăduiesc ceva, o fac numai de față și ca să aţîţe bucuria cuiva, dar din mîni nu dau nimic, și aceasta se chiamă scumpete și este păcat împotriva milosteniei.

88

ȚAPUL ȘI LUPUL

Un țap sta sus într-un vîrf de stîncă și văzu un lup trecînd pe acolo și începu a-l ocărî ; iar lupul se întoarse spre el și-i zise :

— Mă! nu tu mă ocărăşti, ci locul pe care stai tu.

Învăţătură: Aceasta ne arată că de multe ori vremea şi locul semeţesc pe cei mai mici, de fac ruşine celor mai mari şi-i ocărăsc precum le este voia.

89

MUŞCOIUL[1]

Mușcoiul mînca tot orz de care se îngrăşa foarte mult, apoi începu a se lăuda că tată-său n-a fost măgar, ci bidiviu, pentru că la toate lucrurile îi seamănă, fiind iute, ager şi altele; iar stăpînul său, auzind astfel, îl scoase afară din coşar şi se duse cu dînsul să-l încureze împreună cu alţi cai, dar iată că-l întrecură toţi, şi el văzînd aşa zise:

— Adevărat, acum zic şi eu că tată-meu a fost măgar.

Învăţătură: Dacă ajunge cineva la vreo boierie şi se îmbogăţeşte, trebuie să socotească din cine este şi cum a fost şi să-şi aducă aminte că această lume nu are nici un lucru care să fie stătător, ci numai dreptatea şi adevărul rămîn în veac, ca şi înţelepciunea.

90

TRÎMBIŢAŞUL ŞI OSTAŞII

Un trîmbiţaş fu prins în război de către duşman şi se ruga ostaşilor zicînd:

[1] *Muşcoi* — catîr.

— O, voi vitejilor, nu mă omoriți, căci nici eu nu omor pe nimeni, ci numai cînt cu această trîmbiță.

Iar ostașii răspunseră zicînd :

— Pentru aceea trebuie să mori, căci cîntecul tău îndeamnă pe dușmanii noștri de se pornesc asupra noastră și întărîtă toate încăierările, așa încît ne omorîm unii pe alții.

Învățătură : De aici vedem că mai vinovați sînt aceia care îndeamnă spre rău și fac pe alții de se ceartă și se bat pînă la moarte, decît acei ce fac răul, căci focul nu s-aprinde pînă nu-l ațină cineva.

91

MOȘNEAGUL

Era odată un moșneag bătrîn, plugar, care îmbătrînise tot în cîmp la țarine și în satul lui, unde se născuse, nu intrase niciodată ; iar cînd fu într-o zi, se rugă tovarășului său să-l ducă în sat să-și vadă rudeniile și să se cunoască cu vecinii și prietinii săi ; iar el îndată îl ascultă și înhămă niște măgari la un car și sui pe bietul bătrîn în car și-l lăsă să-și mîie el singur măgarii. Și mergînd el pe cale se stîrni o furtună foarte mare și se întunecă cerul cu nouri, căci era vreme de iarnă, și pierdură măgarii drumul și apucară prin niște crînguri dese și prin niște locuri cu gropi și pline de mărăcini, și văzînd bietul bătrîn că are să piară zise :

— Oh ! Jupiter ! Dar ce rău ți-am făcut eu de mă pierzi așa cu asuprire, căci nimeni nu va ști de pieirea mea, și încă nu mi-ar fi ciudă și năcaz de

mi-ar fi moartea de niscai dobitoace harnice, cum sînt caii sau boii, ci-mi este pieirea de niște dobitoace ticăloase, de niște măgari care sînt mai urîți decît toate dobitoacele din lume ? !

Învățătură : Așa sînt și oamenii cei mojici și proști, care din copilăria lor pururea se nevoiesc și se silesc tot după agoniseală și se silesc pe lîngă dobitoace să le înmulțească, iar de lucrurile lui Dumnezeu niciodată nu-și aduc aminte să le isprăvească, cum este paza sfintei biserici, rugăciunea, postul, spovedania, milostenia spre cei săraci și neputincioși, care este mama tuturor datoriilor creștinești. Așișderea unii din tinerețele lor se dau după poftele trupului, în beții și în curvii, în zavistii și în omoruri pînă ce-i apucă moartea la bătrînețele lor întru acestea, nefiind gata de acea călătorie grabnică și fără de veste, și atuncea rămîn săraci de cele trebuincioase drumului aceluia și încă fără de povățuitor, adică fără să aibă îngeri întru ajutor. Atunci zice *Scriptura* că va blăstăma omul ziua nașterii sale și vremea vieții lui celei rele și necuvioase ; atunci în zadar va cere ajutor, căci nu va putea dobîndi, căci zice *Scriptura* că va da omul schimb pentru sine și prețul răscumpărării sufletului său.

92

CERBUL

Cerbul văzu pe leu dormind și, speriindu-se, zise întru sine : „Oh, netrebnice dobitoace ce sîntem noi, căci de vedem pe leu dormind, încă ne temem, dar cînd va fi el deștept și mînios !“

Învățătură : Așa trebuie oamenii cei proști să-și cunoască pe mai-marii lor, cum că sînt mai tari și mai puternici.

93

LEUL ȘI GLIGANUL[1]

Leul se certa cu un gligan, iar vipera stătea deoparte și asculta, și căuta să vadă care va cădea ; dar ei se mîncară cît se mîncară, apoi cînd fu mai la urmă, se împăcară și se făcură prietini ; iar viperei părîndu-i rău că ei se împăcară, se umflă de ciudă așa de tare, că era cît pe ce să crape.

Învățătură : Nu trebuie să ne pară bine cînd vom vedea sfădindu-se cei mari, sau și cei mici, ci să alergăm să-i împăcăm.

94

LEUL, ȘOARECELE ȘI VULPEA

Leul dormea într-un loc ascuns, iar un șoarece trecînd pe deasupra lui, el se trezi și sări în sus ; dar o vulpe, văzîndu-l, rîse. Atunci leul zise către vulpe :

— Nu prea rîde tu, căci nu trebuie nici pe șoarece a-l defăima așa de tot.

Învățătură : Adevărat este că nu se cuvine a nu băga în samă pe cei mici și a nu socoti întîmplările

[1] *Gligan* — mistreț, porc sălbatic.

lor, ca să nu fie uitați de tot, ci să-i ajutăm și să le folosim cît vom putea, căci și ei sînt fiii lui Dumnezeu celui sfînt.

95

COPILUL ȘI MAMA-SA

Un copil mîncase niște plămîni de vacă și viindu-i greață, vărsă foarte mult într-un lighean, apoi zise către mamă-sa :

— Vai de mine, maică, căci toate mațele mi-am vărsat din mine !

Iar ea îi zise :

— Nu te teme, fiul meu, că n-ai vărsat nimic din ale tale, ci tot străine.

Învățătură : Așa sînt și oamenii cei datornici, cînd plătesc datoriile le pare foarte rău, ca cum și-ar da și inima lor dintr-înșii.

96

COPILUL ȘI SCORPIA

Un copil umbla prinzînd lăcuste care strică bucatele în țarine și din întîmplare dădu și peste o scorpie care-i zise :

— Copile, să nu te prea atingi de mine, că te voi face de vei lăsa și lăcustele cîte le-ai prins pînă acuma.

Învățătură : Cu omul cel rău să nu aibi amestec, nici să cumperi de la el, nici să-i vinzi, și nici să te atingi de dînsul vreodată.

97

CORBUL ŞI VULPEA

Corbul ţinea o bucăţică de caş în gură şi zbură sus într-un copac ca să ospăteze. Iar o vulpe trecînd pe acolo îl văzu şi-i zise :

— Îmi este drag să te aud cîntînd, căci de mult am plăcere să mai aud glasul tău.

Corbul, auzind acestea, se îngîmfă de mîndrie şi, deschizîndu-şi gura, începu a croncăni şi-i căzu caşul din plisc. Iar vulpea merse de-l luă şi îl mîncă, zicînd către corb :

— Jupîne corbule, la toate eşti gingaş şi frumos, numai la minte eşti prea prost.

Învăţătură : Aşa şi oamenii cei vicleni, laudă pe cei mai proşti ca să-i poată amăgi şi să le ia ceea ce au.

98

CERBUL ŞI VÎNATORII

Cerbul sta la marginea unei bălţi şi, privindu-şi picioarele în apă, îi păru rău că sînt prea subţiri şi prea lungi, şi-şi făcu inimă rea. Apoi se întîmplă de-l luară la goană nişte vînători şi după ce scăpă de vînători îşi lăuda picioarele foarte mult şi se îndrăgi de ele fiindcă l-au scăpat.

Învăţătură : Unele lucruri ni se par urîte şi proaste şi zicem că nu sînt de nici un folos. Se întîmplă însă de ne sînt mai de folos decît cele mai frumoase şi mai lăudate lucruri. Precum zice şi sfîntul apostol Pavel, că pe cele de neam prost şi nebăgate în samă ale lumii, le-a ales Dumnezeu sfîntul.

99

VRĂJITORUL (ASTRONOMUL)

Un vrăjitor de cei ce caută în stele umbla vrăjind și, căutînd în sus la stele, nu băga de samă ce e înaintea picioarelor lui și căzu într-o fîntînă adîncă ; iar un călător trecînd pe acolo îl auzi gemînd și se apropie de fîntînă și privind înlăuntru îl văzu și-i zise ;

— Om bun, oare nu ești tu acela care ziceai că știi toate cîte sînt pe cer ? Și cum de n-ai știut ce e pe pămînt și ai căzut în fîntînă ?

Învățătură : Aici e înțelepciunea cea dumnezeiască, care defăimează pe cei ce zic că știu toate și cunosc cele ce vor să fie mai departe, iar ei nu cunosc nici cît văd înaintea ochilor lor.

100

CÎNELE

Un cîne ținea o bucățică de carne în gură și trecea pe o punte, peste o apă, și văzîndu-și mutra în apă socoti că e mai mare bucata de carne ce o vedea în apă și lăsînd pe acea din gură sări în apă, dar pierdu și pe aceea ce o ținuse în gură și cît pe ce era să se și înece.

Învățătură : Așa sînt și oamenii cei lacomi, cărora li se pare că tot ce e al altuia e mai bun decît al lor, și așa, cu astfel de nerozii nu numai că pierd ce au în mînile lor, dar de multe ori se întîmplă de-și răpun chiar și viața.

101

CĂMILA

Cămila se ruga lui Dumnezeu Savaot să-i dea coarne ; și Dumnezeu nu o asculta ; dar ea se mai rugă încă o dată cu toată inima și atunci Dumnezeu, supărîndu-se pe dînsa, o blestemă de-i căzură și urechile.

Învățătură : Se cuvine și de folos este să ne rugăm lui Dumnezeu ca să ne miluiască și să ne ferească de ispite și de nevoi ; dar nu trebuie să cerem lucruri mari și peste firea noastră.

102

GRĂDINARUL ȘI ȘARPELE

Un grădinar hrănea lîngă coliba lui un șarpe și viind vremea iernii, ca să nu înghețe afară, îl băgă în sîn să-l încălzească ; iar șarpele după ce se văzu la căldură, îl mușcă, și așa de tare îl otrăvi, încît bietul grădinar muri numaidecît.

Învățătură : Așa fac oamenii vicleni și răi — acelora ce le fac lor binele și-i miluiesc, în tot chipul se silesc să le răsplătească cu rău.

103

CUCOȘII

Doi cucoși se încăierară la bătaie și, după ce obosiră bine, biruitorul se sui pe un loc înalt și, de bucurie mare ce avea, începu a bate din aripi și a cînta. Tocmai atunci un uliu trecînd pe acolo

se repezi de apucă pe cucoșul cel biruitor, care astfel degrabă își pierdu bucuria o dată cu viața.

Învățătură : Dumnezeu sfîntul pe cei făloși și trufași îi ceartă și-i smerește, și de multe ori îi pedepsește, iar pe cei blînzi și smeriți îi înalță și-i miluiește, și de toate nevoile îi ferește.

104

BOII

Trei boi păsteau laolaltă pe un imaș și nici o fiară nu cuteza să-i supere ; iar de la o vreme ei începură a se învrăjbi și așa se despărțiră unul de altul. Atunci fiece fiară, oriunde-i întîlnea, îi tot supăra, aflîndu-i că sînt dezbinați unul pe altul.

Învățătură : Aceasta însemnează pe oamenii cei slabi la credință, care pentru fieștece pricină se despart și fug de la părinții lor ; însemnează și pe cei care se despart de testamentul stăpînilor bisericești și se osebesc pe sine a fi mai buni și mai înțelepți decît ceilalți frați întru Hristos și de soțiile lor ; aceia pe dreptate pier pentru despărțirea lor și pentru nebuniile lor.

103

MĂGARUL

Un măgar era încărcat cu sare și mergea stăpînul său după dînsul ; și trecînd măgarul printr-o apă, se împiedică și căzu în apă ; iar sarea se topea și măgarul astfel se ușura și apoi se topi sarea de tot și mergea acuma măgarul mai ușor,

și ieși afară. După cîteva zile, același măgar trecînd iarăși peste apa aceea, și fiind acuma încărcat cu bureți de mare, vru să facă ca și întăi și se făcu că se poticnește și iarăși căzu în apă, dar acum bureții se umplură de apă și bietul măgar, neputînd să se mai ridice, se înecă acolo.

Învățătură : De multe ori se întîmplă vicleanului că vrînd să viclenească pe altul, se viclenește pe sine, și iarăși de multe ori așteptăm dobîndă și ne vine pagubă.

SFIRȘITUL PILDELOR LUI ESOP

CUPRINS

Prefață V

ISTORIA MARELUI IMPĂRAT
ALEXANDRU MACEDON

Despre Netinav-împăratul 3
Despre Olimpiada 6
Nașterea și copilăria lui Alexandru . . 7
Despre Ducipal 11
Începuturile lui Alexandru 12
Alexandru-crai 17
Începutul cu Darie-împărat 18
Cum a cucerit Alexandru cetăți și țări . 21
Despre multe ținuturi minunate . . . 54
Despre războiul cu Por 70
Despre țara amazoanelor și alte cuprinsuri și împărății 75
Cum a împărțit Alexandru împărățiile . 87
Moartea lui Alexandru 97

Viața lui Esop 105
Pildele și învățăturile lui Esop . . . 155
1. Vulturul și vulpea 155
2. Vulturul și rădașca 156
3. Privighetoarea și eretele . . . 157
4. Vulpea și țapul 157
5. Vulpea și leul 158
6. Mița (pisica) și cucoșul . . 159
7. Vulpea 159
8. Vulpea și rugul 160
9. Vulpea și crocodilul 160
10. Cucoșii și potîrnichea . . . 161
11. Vulpea și figura de ipsos . 161
12. Cărbunarul și nălbitorul . . 162
13. Pescarii 162
14. Lăudărosul 163
15. Cel care făgăduiește ce nu poate da 163
16. Vicleanul 164
17. Pescarii 164
18. Înșelătorul 165
19. Broaștele 165
20. Bătrînul și moartea 166
21. Bătrîna și doctorul 166
22. Păsărarul și șarpele 167
23. Vînătorîi și castorul 168
24. Văduva și găina 168
25. Mița și șoarecii 169
26. Vulpea și maimuța 169
27. Delfinul și un alt pește mare . 170

28. Bucătarul și cinele 171
29. Cinele și lupul 171
30. Cinele, cucoșul și vulpea . . . 172
31. Leul și broasca 173
32. Leul, vulpea și măgarul 173
33. Leul și ursul 174
34. Furnica și porumbița 175
35. Bolnavul și doctorul 175
36. Grădinarul și măgarul . . . 176
37. Gospodina, slujnicele și cucoșul . 177
38. Mița și pila 178
39. Mușteleș și mierea 178
40. Țapul și lupul 179
41. Racul și vulpea 179
42. Omul fără carte (neștiutor) . . 180
43. Hoții și cucoșul 180
44. Corbul și șarpele 181
45. Porumbeii și cioara 181
46. Cioara 182
47. Doi zei 183
48. Lupul și oaia 183
49. Iepurii și vulturii 184
50. Furnicile 184
51. Pisica și liliacul 185
52. Păsărarul și o pasere 185
53. Călătorul 186
54. Copilul și mamă-sa 186
55. Ciobanul și marea 187
56. Rodiile și merele 188
57. Sobolul și mamă-sa 188

58. Doi măgari 189
59. Măgarii 189
60. Ciobanul și oile . . . 190
61. Măgarul și vulpea . . . 191
62. Măgarul și broaștele . . . 191
63. Măgarul și corbul . . 192
64. Călătorii 192
65. Măgarul și vulpea . 193
66. Găina și rîndunica . 193
67. Cămila 194
68. Șarpele 194
69. Porumbelul 195
70. Porumbița și cioara . 195
71. Fiica și mama . . 196
72. Pescarii 196
73. Măgarul și calul . 197
74. Omul și uriașul . . 198
75. Vulpea și pădurarul . 198
76. Omul și idolul . 199
77. Doi cîni . . . 200
78. Pescarul 201
79. Corbul și mamă-sa . 201
80. Văcarul 202
81. Furnicile și greierașul . 202
82. Vulturul și arcașul . 203
83. Viermele și vulpea . 203
84. Omul și găina . . . 204
85. Leul și vulpea . . . 204
86. Grădinarul și șarpele . . 205
87. Lupul și baba 206

88. Țapul și lupul 206
89. Mușcoiul 207
90. Trîmbițașul și ostașii 207
91. Moșneagul 208
92. Cerbul 209
93. Leul și gliganul. 210
94. Leul, șoarecele și vulpea . . 210
95. Copilul și mamă-sa 211
96. Copilul și scorpia 211
97. Corbul și vulpea 212
98. Cerbul și vînătorii 212
99. Vrăjitorul (astronomul) . . . 213
100. Cinele 213
101. Cămila 214
102. Grădinarul și șarpele . . . 214
103. Cucoșii 214
104. Boii 215
105. Măgarul 215

Redactor responsabil : ELENA MURGU
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

Dat la cules 22.09.1966. Bun de tipar 29.11.1966. Apărut 1966. Tiraj 90.160 ex. broşate. Hîrtie tipar înalt B de 63 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 8,78. Coli tipar 7,5. A. nr. 13.183/1966. C.Z. pentru bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile mici 8 R—34

Tiparul executat sub comanda nr. 60.626 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026